

Érdekes cikksorozat: ifjúsági, nevelési és tanítási kérdésekről

Névsorok oroszországi munkaszolgálatosokról

UJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA

II. ÉVFOLYAM 48. SZÁM

MEGJELENIK
MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN

1946 NOVEMBER 28.
5707 KISZLEV 6.

Dal a zsidó anyáról

Írta: György Endre

Ezt az írást két esztendőskoromban elhunyt édesanyám szellemének szántam.

Pár év előtt, amikor Európának ebben a részében se zsidóról, se zsidónak dalolni nem illett, sőt nem is volt célszerű, szóval, amikor inkább szidták, mint magasztalták a zsidót, egyik barátom titokzatos arccal, szinte sugdolódzva meghívott magához egy kis „csemegére”. Szkeptikus hangulatban mentem el hozzá, mert akkor már elég sűrűn értek a nem tulságosai kellemes meglepetések. Irtóztam hát a váratlan csemégyektől. Vajjon mit tartogat a számomra? De hallga csak! Ahogy beléptem a süppedékeny szőnyegekkel akkor még jól megrakott szobába, gombnyomásra megpördült a villamos gramofon tányérja és egy csodálatos siró-csengő mama-hang esendült fel, hogy a zsidó anya, a szenvedő, küzdő, dolgozó, gyermekeinek sorsáért remegő-aggódó nőstény-oroszlán dicsőségét hirdesse. Angolul és zszargon nyelven, illetve e kettőnek keverékéből állt a dal, melynek címe: „Jidische Mame”.

— Aj, jidische Mame... te

drága, te jó, te mindenkéül föltött való... — szállt az ének Sophie Thucker ajkáról, aki mint hallottam, nemcsak egyik leghíresebb sanzon-énekesnője Amerikának, hanem maga is „jidische Mame”, egyike ama (akkoriban még) százezreknek, akik szívük vérével táplálták gyermeküket, akiknek szeme mindjárt könnyes lett, ha a fiukról, leányukról esett szó, kikhez hasonló szépségű és jószágú nincs több a világon.

Isten rendelései kifürkészhetetlenek. Hogyan került ez a csodálatos amerikai gramofonlemez azokban a vészes időkben abba a Juhász Andorra átkeresztelt Falk Miksa-utcai lakásba? Az amerikai gyártmányt és az angol szót épp úgy üldözték, mint a zsidó érzést, beszédét vagy magát az ódon hitéhez hű embert. *Harctereken át egy a zsidókhöz nyilván gonosz keretlegény hozta ennek a barátomnak, — jó pénzért, mert hiszen ingyen ilyen különleges szívességben és figyelmességben nem szokták részesíteni a keretlagok a volt munkaszolgálatost. Szóval egy különben átkozni — és akasztani való hajósárunknak köszönhetem a*

nagy élményt, azt, hogy hallhattam a világon élő minden zsidó anya szenvedésének, testi és lelki küzdelmének, de egyben szívbeli nagyságának, lelki jószágának és vaj-puhaságának glorifikálását, igen-igen magas piedesztálra emelését és egekig való magasztalását. Amint mindegyikük egyformán megérdemelt és megérdemel mindaddig, amíg világ lesz és amíg egyetlen „jidische Mame” él a földön.

Sophie Thucker-nek és a His Master Voice lemezgyárnak, — mert ott készült a Jidische Mame felvétele — szabad volt dicsőíteni a zsidó anyát. Sőt nemcsak szabad volt, hanem egyenesen felkérték az állítólag közel hetven esztendőskorú művésznőt erre, mert Amerikában és mindenütt, ahol akkor is szabad emberek éltek, amikor itt a mázólo és segédsapatai előbb zöldre, majd véresre festették a talajt meg a levegőget, *business*-nek mutatkozott az ilyen közzéjra kíváncsi közhangulat terjesztése. Szívesen dudolta a lemez dallamával együtt a divatos és megrázó gassenhauert a suszterinas épp úgy, mint a kalapoterlány, zsidó csakugy, mint

a keresztény, elkényeztetett dáma ugy, mint a bárflünder és dollármilliomos éppen olyanformán, mint az utca szegénye.

*

Mert mit fejez ki ez a zenével, dallamával és szövegével egyaránt megrító dal amely mindnyájunk gyermekkorát, az édesanya gondoskodását, simogató, de a munkától, mosástól, vasalástól, ágasztástól, mosogatástól puffadt kezét idézgeti? Én csak a *má,ok gyermekkorán keresztül* ismertem meg a jidische Mamet. A magamé — fájdalom — oly korán elvesztettem, hogy még elmosódott emlékem sincs arról az anyagi ábrázatról, amelyet a régi fényképek mutatnak. De talán nemlétezésén még jobban éreztem a mindenütt való jelenlétét, mintha élné. *Tudom*, hogy lipcegi lépteivel a nyomomban járt azokon a tövises utakon, amelyeknek nekem végig kellett kalandoznom. Irányította elhatározásaimat, soromat és nem volt nyugta a fehér márványkő alatt a nyiregyházi zsidótemetőben, amikor engem messze idegenbe hurcoltak. Utánam jött, ott volt mellettem a deportáló-táborban és a kátság

Ára 1 forint

a veszedelem éjjelein hozzá beszéltem a láger pricesén nyitott szemmel való álmodozásaim során.

Mi árvák nagyon is érezzük, mit jelentene a fölöttünk lebegő angyal, a jidische Mame. De a sors kegyes volt hozzám és anyám helyett adott másik „Mame”-t, a nagymamát, akiben halványozottan volt meg mindez, amit a dal, ez a dal és általában a zsidó anyákról lelkendező valamennyi dal, ének, vers és próza zeng a meghatottság és imádságos el-érzékenyülés szavával.

*

Sir Lew Pollack zenője, sir az előadó és sir a szöveg is a Jidische Mame-ról. Nem is lehet másképp emlékezni róla, mint könnyek között. Arról a kedves, sápadt arcáról, amelybe mély barázdákat szántott az idő, azokról a mosolygósan bonyorgó szemekről, amelyek alá fekete szarkalábak rajzolódtak a gondoktól és az ezüst fejről, amelynek szürkülését anyira igyekezett rejtlegelni a kendő. A zsidó anya, a mi anyánk az, aki egész bétén löt-fut, dolgozik, süt-főz, sűröl és lepedőt foltoz, befőtelt készíti és stoppol, neveli és tisztán tartja a gyerekeket s amikor beköszönt a szent szombat este, hogy meghozza a lécét, áldólag terjeszti ki a kezét a gyertyák lángja fölé. Ezek az anyák királyi palatba öltöztették volna fiatal, leányait, de amikor róluk „az utolsó rongy” is leszakadt, megint csak a toldozás-foltozás tudományához folyamodtak, ahelyett, hogy újat szerezzenek. A zsidó édesanyja — az, akit én a kifejezés és a régi ellépezés szerint annak tartok — a *letke* volt azoknak a maguk teremtelte otthonoknak és puha fészkeknek, ahol megnyugvásra lett az élet küzdelmeiben elfáradt harcos-férj és ahonnan a világhír szárnyára pattantak azok az utódok, akik itt szívták magukba másokat felülmúló tudásuk legjavát. Kicsiny korukban a jidische Mame hajlott a böcsőjük fölé, hogy ekudolja nekik, mondjuk, a *kállói rabbi* dalát, amely anyai érzéssel és vágyódással szól a „kéklibu és zöldszárnyú” madárról. Erről a csodátevő állatról, amely elvezet az igéret földjére. Ő volt az, aki szíve szakadtán is hamuban sült pogácsával, magakészítette fasirtokkal, kenyérrrel és sokáig elálló beiglyével, meg száraz süleménnyel látta el hosszú utra kelő édes magzatját, figyermekét, akit font bedobtak a háború szesz-kavágó gépébe, hogy lent vé-

resen, összetört tagokkal hulljon ki. A jidische Mame a bibliai Sárak, Rükék, Ráchelek és Leák kései utóda ugyan, de ugyanazokkal a nagyszerű képességekkel, állhatatossággal és jóssággal megáldva, mint ősanyáik. *Előbb elégték a szeretet oltárán, amelyre övéik imádatában magukat önként vetették, majd szétporladtak a német sátán emberégető kemencében, amelyre vittették.*

*

Az ördögfejű tudta, hogy a jidische Mame *magá a zsidó család*. Ő az összetartó erő, amelynek abraonca körül fogja és szétzilálódni nem hagyja a familiát. Ezt az egységet már tulságosan irigyelték, kifogásolták, sőt gnyolták is. Itt kellett tehát megkezdni az aknamunkát; *aláásni az alapokat, hogy a zsidóság egyetlen elpusztuljon*. Elhurcolták a légynek szem ártó, galambszelid-ségű, csupajóság jidische Mame-t; szétszaggatták a sűrítartó kapcsolatokat, elvették a „jidischer Tote”-tól és a „jidisches Kind”-ektől. *Omajon össze az anya lelkivilága a családja utáni bánkódásban és vesszen utána a pusztulásán fajongó hozzátartozók egysége is!* A zsidó anya ellen lázadt fel a másik oldalon álló fiak serege. A mindenkor és mindenki számára szent és tiszteltreméltó anya ellen, mintha nekik nem lenne anyjuk; mintha ezek valamennyien „bokorban” jüttek volna a világra. Nem támadt fel bennük a gyermeki érzés; nem emlékeztek arra, hogy ők is voltak kisfink, akik édesanyjuk ölébe hajoltak bozontos fejüket és így hallgatták az általó dalt. Ezért rángatták ki az ágyából a 82 esztendő jidische Mame-t is, dobták fel a vagonba azzal a jóitkonysággal mimelő farizeus okoskodással, hogy a család együtt maradjon. *Munkára vitték őket; a német hadigépezetet a zsidó matrónák seregének erejével akarták üzemben tartani.*

*

Soktizezer zsidó anya és anyajelölt maradt ott abban a vészes pokolban. Az égetők kéményei onlották a hamuvá vált emberestek pernyéjét, amelyek szürke felhője az eget is elhomályosította. A füst és ko-

rom — a jidische Mame elhamvadt testének-lelkének egy-egy pikkelye — szerteszállt az egész világban. Mindenhová jutott belőle; közénk is. A mi háztetőnkre, padlásunkra, ablakpárkányunkra, ahol felkapta a szél és besodorta a szobába, az asztalunkra, székünkre, ágyunkra. *Itt élnek közöttünk az emberléva hamijában, amely belepi az életünket.*

És mégis kiába szólunk hozzájuk. Mert csak figyelmeztetnek, de válaszolni nem tudnak. Én nagyon megértem azt az ifjút, aki amikor összedől lelkében a világ, s elsötétülnek a célpontok, melyek felé haladunk, az anyjához, édesanyja emlékéhez, ahhoz az egyetlen drága és szent jidische Mame-hoz menekült, aki őt kézen foghatja. A fiu bement a szórakozóhelyre és az elpusztított édesanyjára való könnyes emlékezéssel a „Jidische Mame” című dalt rendelte, amely már nem is dal, hanem fohász, imádság, sőt az ő esetében gyász-zsolozsma is. Ime így mulat a poklokból megszabadult zsidó fiatalok! Mielőtt a halálba megy — mert öngyilkos lett a szerencsétlen! — „el-hunatja” a Jidische Mame-t, amely a zsidó anya apotheoizisa és azután kijelenti, hogy „ilyen boldog még az életében sohasem volt”. *Ez a mi ihaj-tyuhajunk, ez sajdul fel a szívünkben az élet legdrágább fordulataiban, ez a zsidó anya hatása haló porraiban is, ez az a boldog zsidó szív, amely csupa légysság, jószág és gyengédség. Ezt akarták kiirtani, de mint a mi tragikus ifjunk esete mutatja, nem sikerült.* Anyjuk, a zsidó anya után sirtak a deportáló táborokban, a temetőnek ezekben az előszobáiban, ezzel a dallal, a jidische Mame dicsőítésével az ajkukon teljesítették az elpusztításukra törő parancsot. Ukrajnában, rohamra indulván az aknamezőkön és ő utána sajog a lelkük ezeknek a talaj-talanul vergődő, kitépett gyökereknek, litthon is.

Az öngyilkosságot elítélem, mert gyengesség, megfutamodás és nem old meg semmit. De mi kavaroghatott ennek a gyerekeknek a fejedt lelkében, amikor a másoknak talán banális, de neki megnyugvást hozó dalt kérte? Az angol-jiddis szöveg

arról regél, hogy a zsidó anya felneveli gyermekeit, akik ki-röppennek a fészekből és ő magára marad... A magyar verszetet, amely *Guttmann-Dénes György* frása, már sokkal mélyebb, tragikusabb érzések toimácsolója. Ez a jidische Mame örökké az elhurcolt fiat várja. Sajnos, hiába. *Fényes Kató* művésznő ajkán és érzéssel telj hangján igazán szívbe-markolóan, könnyeztetően esendült fel a dal:

Egy jidische Mame!
A haja fehér, mint a hó,
Oly hajlott, oly megtört, oly
szent, oly büfeláldozó.
A legjobb falatot szájátót
vonta meg,
Nőttek a gyermekek, de ő meg-
üregedett

Egy jidische Mame!
A kobátkája csupa folt,
Mert egyetlen kineve
A fia mosolygós volt.
Oh, mily koldus és árva vagy
néküle!
Mert őt pótolni nem tudja
senki se.

Ezt a jöszivű, őszhaja asszonyt,
Egy jidische édesanyt!

Hogy elhurcolták gyermekeit,
Oly szűnyű volt a kő,
Kigunyolták a jajsavát,
Nevettek könnyeim.
Oh, mennyit lötött és futott,
Csak, esemészeti, szegény,
Hogy eljássza az örököl,
Segítsen gyermekén!
Csonmagban kiüdtült süteményt
A Kárpátok felé,
Oly édes volt,
Hiszen szívet süttette tán belé!

Te jidische Mame!
Szemből lassan hull a könny...
Te jidische Mame!
A fad vissza sose jött
Hiába mondasz érte
Száz meg száz imát...
Azért nevelted őt?
Hogy megüljék a banditák?
Te jidische Mame!
Kifosztott koldus, megrabolt,
Mert egyetlen kineve
A fia mosolygós volt!

Minden érkező vonat elé hínéz,
Csókoljátok meg
A fánudt két kezét,
Hogyha láttok
Egy őszhajú-asszonyt,
Egy jidische édesanyt!

*

A valóság ebben a fájdalmas esetben megkorrigálta a vers szövegét. Ezáltal a jidische Mame ment előre és fia, aki nem tudott nélküle élni, követte őt, hogy „egyetlen kincsével”, mosolygásával vigaszt vigyen a számára.

Ave Caesar! A halálhame-nők köszöntenek! — kiáltották a római gladiátorok.

A halálrészant ifju mártir édesanyját szólítottá és üdvözölte ilyképpen.

A maga sirján emléket állított a halhatatlan zsidó anyának.

Az áldott, a felejthetetlen, az örök jidische Mame-nak.

Itt az uj-hőaknás fafűtésű

EXPRESS HEATING kályha

A begyújtás pillanatában már fűt

Kizárólag: **FERROMETALL**

V., Pozsonyi-ut 6

A Pesti Izr. Hitközség közgyűlése megszavazta a nőkre is kiterjedő választójogot

és az alapszabályokba beiktatta az összeférhetlenség eseteit

A Pesti Izr. Hitközség Képviselőtestülete november 23-án, kedden délután, *Szőkler Lajos* elnöklésével megtartott közgyűlésén a magyar zsidóság életében új korszakot jelentő alapszabály-módosításokat tárgyalt és fogadott el. Közvetlenül lapzárta előtt állván, nincs technikai lehetőségünk arra, hogy a közel négy óra hosszat tartó, értékes és magas színvonalú felszólalásokkal bővelkedő vita egész anyagát részleteiben ismertessük, de annyit megálapíthatunk, hogy a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel fogadta el általánosságban azokat az alapszabály-módosításokat, amelyeket az el-

nökség, az előjáróság nevében előterjesztett. Az új alapszabályok a demokrácia legmesszebbmenő követelményeinek megfelelően kiterjesztik a választói jogosultságot nemre való tekintettel minden 20. életévét betöltő izraelita vallású, budapesti lakosra, tehát a nőkre is. Ugyancsak bevezeti az arányos választási rendszert, amely a képviselőtestületben arányos helyet biztosít a kisebbségeknek is.

További fontos újítás az, hogy szigorú elvek szerint állapította meg a képviselőtestületi tagok összeférhetlenségi eseteit.

Mint már említettük, a vitában számos felszólalás hangzott el, amelyek valamennyien elismerik a módosítások korszakot jelentő újításait. Ez abban is megnyilvánult, hogy a közgyűlés tagjai az új alapszabályokat általánosságban egyhangúlag elfogadták.

A részletes vita során ugyancsak beható hozzászólások után több, gyakorlati értékű módosítást fogadtak el.

Az új, módosított alapszabályoknak a mai és a holnapi zsidó életre való kihatásával, valamint a vita anyagának egyes részleteivel még foglalkozni kívánunk.

den cicoma és feldicsérő szándék nélkül azt a tényt, amelyről a napilapok is megemlékeztek, hogy a délszlóvákiai falvakban lakó zsidóság testületileg kereste fel a párkányi járás főnökét és kérte, hogy a magyarsággal szemben tanúsított megtorló intézkedéseket függesztsék fel, a magyarok velük mindig emberségesen bánjak.

Ez történt... Okuljanak belőle mindazok, akiket illet.

Dr. Szemere Samu előadása a Magyar Tudományos Akadémián

Hétfőn délután a magyar tudományos és társadalmi élet sok ismert képviselője jelent meg a Magyar Tudományos Akadémia felolvasó ülésén hogy meghallgassa dr. Szemere Samu előadását amelyet „Nietzsche és Wagner” címmel tartott. Ez az előadás szemelvény volt abból a kötetből, amelyben Szemere Samu Nietzsche egyéniségét és filozófiáját tárgyalja. Dr. Szemere Samu előadásában Nietzsche és Wagner viszonyát ismertette, ennek a két különös, eredeti és szeszélyes lángelmének a szenvedélyes barátságát és azt a folyamatot, ahogyan ez a szeretet végül gyűlöletbe csapott át. A mindvégig lebilincselő és értékes előadást a jelenlevők nagy tetszéssel fogadták.

A párkányi zsidók...

A legsötétebb magyarországi zsidó deportálások megrendítően szomorú emlékeit idézik fel azok a hírek, amelyek mostanában nap-nap után érkeznek Dél-Szlóvákiából. Csendőőrök, katonák zárják körül a magyarok lakta falvakat, hurcolják el az ország más részében végzendő munkaszolgálat ürügyével nemcsak a felnőtt férfiakat, de az aggasztánokat, a szoptató anyákat, a terhes nőket s a kisgyermekeket is.

Mily ismerősen hangzik! Csak „munkáról” van szó, nem a lakóhelyen, hanem másutt elvégzendő munkáról s ehhez kellene a betegek, öregok, csecsemők (hogy is mondják nekünk s hazug féltással a külvilágnak is?), hogy a család együtt maradjon.

Igen jól tudjuk, hogy a szenvedések útja most nem vezet a gázkamrákhoz és a megsemmisítő légerekhez, de ez mitsem enyhít azon a tényen, hogy az emberek szárait fosztják meg otthonaikról, vagyontárgyaiktól, egzisztenciájuktól csak azért, mert nem tartoznak az államlakó többséghez.

Ha valaki, úgy az európai zsidóság az, amely tudja, mit jelent ez szenvedésben, nélkülözésben, pusztulásban. Hi-

szén az európai zsidóság milliói estek áldozatul az eszevesztelten dühöngő bestiálitásnak, amikor erőszakkal kiragadták békés otthonaiból, hajszolták uttalan-utakon, préselték be tehervagonokba, hurcolták ismeretlen tájakra, hogy ott a kínzó és gyilkoló terror áldozatául essenek. Nem, nem akarjuk még csak feltételezni sem, hogy a most elhurcolt délszlóvákiai magyarok útja is az egyéni katasztrófák megsemmisítő katalizmájához vezet, de ha nem is ez a helyzet, mégsem lehet emberi szempontból enyhébb elbírálásban részesíteni magát az erőszak jelentkezésének és alkalmazásának tényét.

Annak idején bizonyára voltak — nem tudnók elképzelni, hogy ne lettek volna

—, akik az emberi együttérzés fájdalmas szolidaritásában látták s tehetetlenségükben megakadályozni nem tudták az emberbőrben rejlőző fenekvadak vérben és pusztulásban tobzódó gaztetteit —, de mégis nem láttunk egyetlen olyan megmozdulást sem, ahol embercsoportok álltak volna ki tiltakozva, vagy legalább is kérve a hivatalos tényezőknél, hogy szűnjön meg a vad emberhajsza. Most azonban teljes együttérzésben nemcsak az egész magyarság, de a megértőlelkű külföld is —, államférfiak, sajtó és a közvélemény egybe megnyilatkozik szervei állást ne foglalnának a demokrácia mai világában egyenesen érthetetlen emberhajsza ellen. S itt hadj jegyezzük fel szerényen, min-

ŐSZI ESTÉKEN KELLEMEK SZÓRAKOZÁST NYUJT

Dr. LANGER NOBERT
ÜTNYELVÜ KÖLCSÖNKÖNYVTÁRA

ANDRÁSSY-UT 58.

CSAK PÁR FILLÉRBE KERÜL NAPONTA!
MINDEN UJDONSÁGOT ELOLVASHAT!
BEIRATKOZÁS BÁRMIKOR!

Vallás és demokrácia

címen előadássorozatot rendez a Szociáldemokrata Párt a Zeneakadémia kistermékben. Az első előadást Pater Anselm r. k. lelkész tartotta, a másodikot most, november 21-én dr. Benoschowsky Imre budai főrabbi. A zsefolásig megtelt terem közönséggel és szimpátiával hallgatta a főrabbi fejtegetését, amelyek során kifejtette, hogy lehet ugyan vallástalan ember demokráta, igazi egyistenhitő ember azonban csak demokráta lehet, mert az az emberiségben Isten képmását látja. A demokrácia adja a vallásnak a szabadságot, a vallás adja a demokráciának magát a demokrácia gondolatát. Az idegenre is kiterjedő felebaráti szeretet a zsidó vallás alapja. A szeretetnek csak az igazságosság vet határt. Az Istentől nyert emberi méltóság jogot ad minden teremtménynek az emberhez méltó életre. A próféták a szociális igazságosságért küzdöttek. Itt a főképen kell megvalósítani az igazságosság és a béke világát az Isten országát.

Az előadást Kiss Roland belügyi államtitkár köszönte meg meleg szavakkal.

Székely Emil ökszöröz
Rákóczi-ut 26

órát legdrágábban vessz.
brilliant, ékezet, aranyat, ezüstöt.

Megalakult a körzetek központi kulturális bizottsága

November 17-én a Pesti Izr. Hitközség kulturális ügyosztályának meghívására megjelentek az egyes körzetek kulturális bizottságának vezetői és részvételükkel megalakult a Hitközség Központi Kulturális és Társadalmi Bizottsága.

A Bizottság beható vita tárgyává tette a következő évi programot, amelynek elvi alapját és megvalósításának gyakorlati módját dr. Geyer Albert elnökhelyettes részletes előterjesztésben ismertette. Hangsúlyozta, hogy a kulturális munka a jövőben nem kizárólag a Hitközség központjában fog végbemenni, hanem kiterjed a körzetekre, hogy ezáltal a zsidó közönség minél szélesebb köre kapcsolódjék a munkába. A központ a körzetek kulturális vezetőivel egyetemben és együttműködve vizsgál majd arra, hogy az előadások művészetben és tartalommal is a legelőkelőbb színvonalú kultúrát nyújtsa. Ebben a munkában és törekvésben természetesen a központ és a körzetek között a legteljesebb összhang kell hogy érvényesüljön.

A körzetek munkája természetesen nem teszi feleslegessé a központ tevékenységét, amely igyekszik munkájával példamutatóan és buzdióan elől járni.

A meginduló Szabad Egyetemi előadások, a Szülők Pedagógiája, valamint a héber kurzusok ennek a munkatervnek kezdetét jelentik. A körzethez a kulturális munkán kívül még egy nagy és felbecsülhetetlen jelentőségű feladat vár: a budapesti zsidó közönség megszervezése a kulturális munka támogatására, látogatása és érdeklődése által.

Az előterjesztett program felett igen magas és termékeny vita indult meg a pávautcai templomkörzet kulturális előjárójának kezdeményezésére. A világhon részvételük: dr. Turóczy-Trostler József, Kelen Hugó, dr. Gondai László, dr. Herskowitz Félián, dr. Lisztner Dezső, dr. Simonyi Simon, Nádor Jenő, dr. Blanner Mór, Aron Dezső, dr. Róth Jenő, Nagel Marcell és még mások.

A Hitközség vezetősége nagy reményekkel tekint a körzetek zsidó kulturális működésére.

„Bocsánat...”

Az Uj Élet legutóbbi számában Szilágyi Géza „Azonos vagy nem azonos” címmel foglalkozott azzal a kirokival, amely a zsidóság körében nagy méltatlankodást keltett. Örömmel állapítjuk meg, hogy Stella Adorján, akiről egyébként Szilágyi is megállapította, hogy „a nyilas terror idején a zsidók hűséges testvére volt a sötét testvérlenség közepette és életet védett és mentett meg”, irói és hitestvéri multjához híven férfias nyilatkozatot tett, amelyben felvonta tévedését és bocsánatot kért azokról, akik megbántva érezték magukat. Az ugyancsak a Független Magyarország-ban megjelent „Bocsánat” című cikk

utolsó mondatai így hangzanak: „Öreg bajtársaimnak és bajtársaim lepiójának ezton üzenem, hogy senkit sem akartam megbántani. Hiába suhogtatja is felém szárnyát a bosszúállás méltatlan angyala, nem tudok mást mondani, minthogy tévedtem és a történeteket mélységesen sajnálom.”

Egyébként mint értesülünk, személyesen is megjelent Stöckler Lajos hitközségi elnöknel, régi bajtársánál és Salamon Mihálynál a Magyar Zionista Szövetség elnökénél, hogy (ő szövege is sajnálkozását fejezte ki

Ezek után a magunk részéről is befejezettek tekintjük az ügyet.

A Szabad Szó és a „Zsidó partraszállás”

Egy tényt azonban utólag is szóvá kell tekintenünk és pedig nem is a mi, hanem a Világosság-nak, a szociáldemokrata

párt délutáni lapjának itt közlő, szavaival:

„Idéz, még pedig szó szerinti idéz a Szabad Szó november

20-iki száma — írja a Világosság. — A kérdés csupán az, hogy mit idéz? A Szabad Szó úgy véli, hogy egy idétlen humoreszket; amely „Zsidó partraszállás” címmel jelent meg az egyik lapban. Mi azonban úgy véljük, hogy az faji és vallási uszítás. A gyűlölködés aljas szellemét idézi. A kiroki gyalván „humorizál” azok felett, akiknek társai és rokonai, szülei és gyermekei milliószámra hamvadtak el Auschwitz kemencéiben és sorvadtak csontvázvá még életükben a náci-táborokban. A kiroki a „HARC” címűjében s humorával tárgyolja az angliai zsidó partraszállás rémhírét, amelyet egyes magyar lapok ugyan csak tendenciózusan terjesztettek. Nos a „Szabad Szó” „Egy kiroki fejleményei” címmel ezt a humoreszket közli le, idézőjelben ugyan, de szó szerinti, odahagyva a végére az egyik reggeli lap elítélő kommentárját. A Szabad Szó nyilván úgy vélte, hogy az idézett kiroki nem jut el azokhoz a rétegekhez, amelyek ma is a legérzékenyebbek a becsületlen uszítás iránt. Sürgősen megnyitotta hát a mai korlátozott lapterjedelem mellett szűkös méretezett hasábjait e fontos közlemény előtt. Mulasd meg idézeteidet és megmondom, ki vagy. A Szabad Szó megmondta ezzel az idézetével, hogy kicsoda, legközelebb már nyugodtan elhagyhatja az idézőjelet, amely úgy hangzott a terjedelmes idézet élén, mint a kicsiny selyemálaré, amely gondosan csak annyit takar el az arcból, hogy azért mindenki által felismerhető legyen.”

RÉKESKERESZTURI ÜZLETHELYISÉGGEL és SZATÓCSIPARENGEDÉLLEL rendelkezem. Üzletnyitáshoz PENZESTÁRSÁT KERESKEK. Dohos-utca 10. I. emelet 5.

KERESEM FIVÉREMET, dr. Barinkai Ferenc

biráplót, aki 1945 februárjában Oroszországban (Célba) Inwalden Barakk 63-66 volt. Aki további sorsa felől tud, kérem értesítsen: Barinkai János, Budapest, V., József Attila-utca 10.

Kézbesíthetetlen amerikai csomagok

A versenytulcai csomagnyomozó hivatal (Bpest, 71, Versey-u. 3. I. em. 9.) közli, hogy az alább megnevezettek amerikai szeretetsomagjait, hiányos vagy rossz címzés miatt nem tudja kikézbesíteni:

Herszgy, Ede, Zukowski, Bulovsky-u. 40. II., Meller Viktor, Deák Ferenc-u. 12., Kurzmáné, Budafoki-u. 17., Lang Artur v. Láng Artur, Pollák Árpád, Schwartz Margit, Király-utca 23., Rádl Mária, Gr. Zichy Jenő-u. 38., özv. Gothily Guidoné, Dugonits-u. 11., Guth Elisabeth, Kerepesi-ut., Székely Rose, Benczur-u. 9., Weis Vilma, Fehérhajó-u. 8., Hámor Anna, Pozsenyi-ut 12., Molnár Antal tanár, Bajza-u. 25., Biró Béláné, Szondy-u. 41-43.

Vilamoskályhák, hőszugárzók

Dr. Kovács és Társa kft.

BUDAPEST, V., Arany János-u. 9

Telefón: 123-950 121-992

KI TUD Schöön Sándorról

aki 1916-ban Kiskunhalason született és 1909/23 munkásszámmal viték li Oroszországba. Egyesek szerint 1944 február 2-án Pothoke községben elesett, mások szerint 1946 januárjában Karlovka községben — poltavai körzet — látták. Ertesítést kér apósa: Székely Ferenc, Soltvadkert.

Szabadsághegyen Noémi penzióban

változatlanul elsőrendű orth. köcsrelátás, étage-lítés. Egész éven át nyitva. Telefon: 161-812. Cédrus-utca 5., Felhő-utca 11.

Látogasd a Pesti Izr. Hitközség Szabadegyetemének előadásait!

Minden csütörtök délután fél 7 órakor (VII., Sip-utca 12. I. em. 33.)

sióagárdi Zöld Márton
ny. honvéd-vezérőrnagy
1865—1946

**TÁBORNOK UR! ALÁZATOSAN JELENTEM:
VÉGREHAJTOTTUK A PARANCSOT!**

Nem volt díszes katonamentés. A fegyveres erő nem menetelt lassu lépésben a koporsó után. Ágyutalp sem vitte, páncélos lovak sem poroszkált előtte. Nem pergett a posztóval borított dob és elmaradt a díszítő is. Katonabandá nem játszott gyászindulót, zsoldárt sem énekelték. Nem bucsuzott a felekezet s oltthonmaradtak a tisztelők, jóbarátok. Tábornok Ur! Teljesítettük a parancsot: csak csendes imát mondott a pap!

Az élők szőfoglalnak s bár nyugállományban volt az öreg katona, teljesítettük az utolsó parancsot. De a világháborús tizezrek ott voltak. Fejvetéssel tisztelgetek. Ahogyan dukál. Mert emlékeznek ök, akik rég elmentek, miként mi nem felejünk, akik ezután következünk.

Nem felejtjük soha, hogy Zöld Márton védte a Crotolle felszigetet, ott a Lovasen ulján. Büszkén emlékszünk *Razance* hősiére. Tanul vagyunk az örökké dicsőséges *Isonnai* győzelemnek. Amikor láttuk az írást: „Meneküljtek, — néansen segítség!” Emlékszünk arra a tisztiigylésre, mely a visszavonulásról határozott akkor, de arra is, hogy a megmaradt második zászlóalj még is rohamra indult — és győzött! Igaz, hogy túlerő állt vele szemben, de puskával kezében ott járt előtte a legendás parancsnok. Ekkor avatta vitézzé — csaták tűzében — a Hadak Istene s akkor kapta magyar nemességét. A Történelem ezt mind feljegyezte, hiszen csak később változott meg a világ sora. Később már csak úgy születtek a „nemzetes” vitézek, hogy előbb megteltek még a nagyszülők keresztlevelét is. Közben nemes Zöld Márton, akkori ezredes urnak már ott fityegelt széles mellén a Lipót-rend s mellette a Vaskorona, meg a Katonai Érdemkereszt. Ugy mellékesen három ízben kapta meg a kardokkal ékes Sigeumot, sőt bufelejtőnek a nagyértékű, ritka Albrecht-rendet is. Kárpótlásul a Mária Teréziáról nevezett rendjelért, ahol ugyanevak eltekérték előbb a nagymamák „jó” papírjait.

A hadtörténelem jól emlékszik az utolsó *doberdói* csatára is, ahol légfényesebb haditettét „követte el” Zöld Márton dandárnok. Nagyon közeljárt hozzá akkor a „tisztli” arany vitézségi érem! Meg nem kapta azért, mert könyökölni nem tudott és a „jó” papírok sem voltak a tarsolyában. Ő csak csatákat nyert néha, mert ez volt a mestersege, sőt még értelt is hozzá. Mikor azután bekövetkezelt a nagy összeomlás, hazahozta a dandárt. Megszabta az utirányt és az olasz frontól elhozta Budapest-Kelenföldig. Nem teletelt róla. Így szólt a reglama!

Ezekre a régi dolgokra mind emlékeznek a hősi hálottak, akik nem felejtenek. Valamit azonban az élők is tudnak: ez a hős katona nemcsak a tábornoki dísz és háborús kitüntetéseit viselte büszkén. Üldözött felekezetét sem szővelte. Azt is szolgálta, ott is előljárt a jó példával, — ennek is díze volt!

El kellett következnie a fasiszta téboly idejének is, hiszen más tábornokok parancsoltak. Mások irányítottak. Így lettek első az utolsókból és ebek harmadadjára, nyilasok kezére került a Lipót-rend lovagja. Szembe kellett néznie még egyszer a halállal. A tábornok nem félt tőle, hisz régi ismerősök voltak. Nem is kért kegyelmet, csak mélyszéges megvetéssel felelt a pribékeknek. Gerinces maradt. Félretes nyugalmá ekkor sem hagyta el s még egyszer megmenetelt az életnek. Megszabadult, de nem menekült. Nem követte Nyugatra vitéz tábornok-társait. Keletre tekintett — és viót. *Mert Izrael gyermekei mind Kelet felé néznek, amikor üdülőknek...*

Eljött a felszabadulás. Az öreg hadastyánt megviselte a négy tragédiánk. Beteg lett, ágyának dőlt. Azután kis időre még egyszer talpaállt. A nagy sztratégia utoljára elrendezte a hadállásokat. Előbb szemrevételezte a temetőketet, kije-

lőtte pihenőhelyét, azután megszabta az irányt — és parancsolt...

Vitéz bajtársam, Tábornok Ur!

Alázatosan jelentem, ezt el kellett mondanom azok nevében, akik nem tudnak felejteni és azoknak, akiknek kötelességük, hogy emlékezzenek. Tudja meg mindenki, hogy most bevonultál a Mennyek Biroalmába. Oda, hol büszke örömmel vár az igazi Vitézek Rendje. Diszben és glóriában, ahogyan dukál.

És felharsan utoljára, győzelmes csaták sok trombitája. Mi pedig „Vigyázz”-ban állunk, mert halljuk a vezényszólt:

IMÁHOZ...

DOMONKOS

Sióagárdi Zöld Márton tábornok temetése vasárnap kora délelőtti volt a rákoskeresztúri temetőben. Életében többször hangzottatott és halála előtt megerősített utolsó kívánságához híven, a leggyyszerűbb gyászszertartással kizárólag es-

lőtte tagjainak jelenlétében temették. Koporsója felett dr. Katona József rabbi mondott csendes imát. Azután a Chebra Kadisa által felajánlott díszsír helyen, korábban elhunyt felesége sírhelyében, helyezték örök nyugalomra.

**A Pesti Izr. Hitközség
Szabadegyetemének megnyitó előadása**

„Az elmúlt másfél esztendő célja volt — menteni a maradék zsidóságot. Most jön a kultura megindításának ideje!” — mondotta *Stöckler Lajos*, a Pesti Izr. Hitközség elnöke az újpesti kulturház avatásán s ennek a kijelentésnek prognás beteljesülése a Pesti Izr. Hitközség Szabadegyetemének most induló előadásorozata. Valóban a Szabadegyetem az induló zsidó kultúrélet egyik jelentős állomása, mert célkitűzései között szerepelnek a zsidóság legkülönbözőbb kulturális, politikai, társadalmi és tudományos problémái, előadói a zsidó szellemi élet kiválóságai, közönsége pedig a kulturára éhes, mindig tanulni-vágyó zsidó közösség. Ez a közösség értékelve a Szabadegyetemnek a hitközség keretein túlmutató jelentőségét szofolóság meglőltötte november 21-én délután a hitközség sáputcai székházának dísztermét. Ott láttuk ezen az ünnepélyes megnyitáson a zsidó szellemi élet reprezentánsai mellett az egyszerű zsidó polgárok tömegeit is.

Dr. *Herskovits Fábán* pesti rabbi héber nyelvű bevezetőjében a Szabadegyetem megnyitásának jelentőségét méltatta. Ahogy a héber szavak zenéjét figyeltük, megint eszünkbe jutott az a sajnálatos tény, hogy milyen kevesen vannak, akik saját nyelvünket megértették. Ennek az állapotnak megváltoztatása a kulturprogram egyik fontos törekvése.

Dr. *Geyer Albert*, a Pesti Izr. Hitközség elnökhelyettese a másirányú hivatalos elfoglalásá-

miatt távolmaradt *Stöckler Lajos* hitközségi elnök helyett, és nevében nyitotta meg a Szabadegyetem előadásorozatot. Felvetette a kérdést: vajjon nyújt-e valami speciális értéket a Zsidó Szabadegyetem és mi- ben különbözik a politikai pártok szabadegyetemétől. Megadva a választ, rámutatott arra a körülményre, hogy a Zsidó Szabadegyetem olyan anyaggal ismeretli meg hallgatóit, melyet sehol másutt nem kaphatnak meg. A zsidóság fenntartása érdekében kell ezeket az ismereteket minél szélesebb körben terjeszteni.

Ezután került sor dr. *Turóczi-Trosztler József* egyetemi tanár nagy érdeklődéssel várt előadására, melynek címe „Zsidóság és Európa” volt. A szíparkázóan szellemes, magas színvonalu előadás felölelte az egész témakört, mellyel foglalkozni kívánt és magyában az a kérdés állott: Mit köszönhet a zsidóság Európának és mit adott Európa a zsidóságnak? Egy kétségtelen, Európa felébresztelte a zsidóságot és visszaadta önmagának. A gettó zsidójából európai zsidó lett. A zsidóság fejlődése az európai élet követelményei szerint ment végbe. És felvetett az előadó még egy érdekes kérdést. Mi a magyarázata annak, hogy a sok látható gettó mellett létezik a gyűlölet gettója is. Visszlogikájú következtetés útján vezette rá a hallgatóságot a magyarázatra: a zsidóság elkövetette azt a klasszikus hálótést, hogy megpróbált — émi. Előadásos- fejtevéseképpen rámutatott arra

FLANEL,

KARTON

hatósági áron

Ferenclődi

BAJCSY-ZSILINSZKY-U. 10/a

(Bejárt a Lázár-u. 7-hal szomszéd)

A tényre, hogy a Zsidó Szabadegyetem abban különbözik a hasonló célú intézményektől, hogy olyan feladatai vannak, melyeket csak zsidó tudósok oldhatnak meg.

A Szabadegyetem megnyitó előadása magasabbrendű élmény volt, ha a folytatás is ilyen lesz — és minden okunk megvan remélni, hogy ilyen lesz, — akkor híven fogja betölteni feladatát.

K. Gy.

Felhívás

Közöljük a templomjáró hívekkel, hogy a dohányutcai templomban hetenként — egyelőre — kétszer, kedden és pénteken a reggeli istentisztelet után — a munkába sietők elfoglaltságára való tekintettel — mindössze 15 percig tartó előadásokat tartunk a zsidó vallási tradicionális élet, valamint a zsidó liturgia ismereteinek tárgyköréből.

Szomorúan tudatjuk, hogy

sióagárdi
Zöld Márton

ny. vezérőrnagy

a hadiékítményes Lipótrend, Vaskoronarend és más katonai kitüntetés tulajdonosa hosszú szenvedés után elhunyt. Csendben eltemették. Gyászolják: leánya, fia, menyje és unokája.

A Pesti Izraelita Hitközség Előjárósága, Választmányja és Képviselőtestülete őszinte gyászszal jelentik, hogy

sióagárdi
Zöld Márton
ny. tábornok

előjáróhelyettes, képviselőtestületének disztagja és választmányának tagja visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

A Megboldogult évlizedeken út odaadással vett részt hitközségünk munkájában s mindig nagy szeretettel s igaz zsidó felkesültséggel járt elő sorainkban.

Emléke felett lebegjen áldás és béke!

A zsidó szellemi élet problémái a Zsidó Kulturális Bizottság értekezletén

A magyar zsidóság szellemi élete sok olyan különleges problémát vet fel, amelyre eddig a feleletet nem fogalmazták meg. Azok a zsidó írók, művészek és tudósok, akik vasárnap délelőtt a zsidó kulturális bizottság meghívására megjelentek a Pesti Izraelita Hitközség disztermében, hogy megvilassák ezeket a kérdéseket, nem mint egy hivatalos szerv kinevezett tagjai jöttek el, — hangsúlyozta bevezetőjében Turóczy-Trostler József — hanem önkéntesen, attól a felismeréstől vezettetve, hogy a magyar zsidóságnak a magyar zsidó irodalmi és tudományos életnek, az egyetemes problémák mellett vannak különleges, sajátos problémái is, amelyekkel foglalkozni kell, amelyeket elhallgatni nem szabad és nem lehet s amelyeknek megragadása és kifejezése az alapfeltétele annak, hogy megteremtődhessen a magyar zsidóság kulturális élete. Ez a zsidó kulturális bizottság nem azonos és nem folytatása annak a hasonló nevű szervnek, amely a németek bejövételéig a pesti zsidóság zsidó kulturális szükségleteit elégítette ki, hanem egy olyan baráti munkakör, amely eddig, éppen a legválságosabb időkben a nélkülözhető zsidó tudósoknak, művészeknek, a szociális segítségnyújtást végzők. Ez a zsidó kulturális bizottság a felszabadulás után alakult meg, párt és világnézeti álláspontra való tekintet nélkül egyesítette a zsidó művészi, kulturális és tudományos értékeket a zsidó kultúra szolgálatában és ennek a célkitűzésnek és jellegzetes irányvonalának ma is változatlanul érvényét szerez.

Turóczy-Trostler megnyitó beszéde után dr. Herskovits Fábrián rabbi részleteiben vázolta azokat a terveket, többek között a folyóirat és könyvkiadás megszervezésének a fontosságát, amelyeket a legrövidebb időn belül meg kell valósítani.

Stöckler Lajos a Pesti Izr. Hitközség elnöke biztosította a zsidó Kulturális Bizottságot, hogy a hitközség a maga részéről anyagilag teljes mértékben biztosítja a folyóirat megjelenését. Szembeszállt azzal az újabb, gyakran hangzatosabb véleményekkel, hogy a zsidóság lezülött volna. A zsidóság szerinte nincs demoralizálva, csak beteg. A betegség legjobb és leghatásosabb gyógyszere a zsidó kultúra. Ennek a támogatása és ennek a fejlesztése, nem lehet pártpolitikai fegyver, mert ez

minden zsidó egyéneknek, közületnek és intézménynek kötelessége.

Stöckler Lajos beszéde után rendkívül érdekes és a zsidó szellemi élet minden problémájára kiterő vita indult meg, amelyben résztvettek dr. Munkácsi Ernő, dr. Naményi Ernő, dr. Kardos László, dr. Szemere Samu, dr. Waldapfel József, dr. Löwinger Sámuel, dr. Mérey Gyula, dr. Pásztor József, László Zsigmond, Földes Péter, Szilágyi Géza.

G.-S.

A Szolnoki Izr. Szentegylet felhívása

A testvéri együttérzésből sugallt segítőkészség a zsidó lélek megnyitvánulásának hű kifejezője. Ennek a jegyében megindított gyűjtési akciónk eredményeképp ma már hét ember dolgozik a temetőkerítés felállításánál, amely cementbe ágyazott vasoszlopok felállításából és dróthuzalokkal való összekötéséből áll. Számításunk szerint kétheti munka eredményeképpen a kerítésnek el kell készülnie, de ha újabb segítséget nem kapunk, számolnunk kell a fizetőképzetlenség bekövetkezésével is, ami bizonytalan időre tolná ki a munkálatok befejezését.

A testvéri szolidaritás okára helyez el áldozatot minden olyan a fővárosban lakó hitestvér, akinek hozzátartója a szolnoki temetőben pihen. Hozzájárul segítségességével ahhoz, hogy a megkezdett kerítési munkálatokat befejezhessük és ezzel a kegyelet legminimálisabb kötelezettségének tehezzünk eleget.

Szolnok, 1946. nov. 3.
Deutsch Jenő elnök

300 magyar zsidó gyermek mehet Ausztráliába

Ausztráliában élő testvéreink gondoskodni akarnak 300 árva magyar zsidó gyermek jövőjéről Ausztráliában. Természetesen a kiutazás határozatától kezdve a teljes felnevelésükig mindent ők vállalnak. A gyermekek kora 7—16 évesig. Jelentkezni lehet a Pesti Izr. Hitközség Vallásoktatási Ügyosztályán (VII., Sip-u. 12. III. 51.) 11—1 óráig.

3 órán belül 5 drb. fénykép 20 forintért
PÁRISI FOTO
Párisi Nagy Arabáz

AKI TUD VALAMIT

Altmann Nándor

büdszertmihályi lakosról (bevonult 1942-ben Kassára, onnan Ukrajnába került. 1942 végén Liskiben, körházban volt) feltétlenül tudassa a hajdanánási Joint-kirendeltséggel.

KERESSÜK GYERMEKEINKET,

Klein Ilonát és Györgyikét,

kiket felszabadulás előtt egy nappal Bergeu-Belsenben láttak. Aki tud rólikt, értesítse aggódó szüleit: Klein Vilmos, Budapest, VI., Lázár-utca-6., III. emelet 28

BORITAKI KI TUD

Roóz Tibor

munkaszolgálatosról (az Arizona-műkötő szőlő és villanyterelőjéről), aki 1943 júniusban Szentkirályszabadjáról a 10/12 századdal került Borba, a Berlin-lágerban mint villanyterelő dolgozott (vöröshaju), majd 1944 októberében Baján látták, azóta nincs hír róla. Aki tud róla valamit, értesítse aggódó szüleit: Budapest, XIV., Telepes-utca 1/a. III. 4.

APJA KERESI

Wiener Mirkát

12 éves koraig menekült kislányt, ki utóljára a dohányutcai otthonban volt és 1944 X. 13. óta nyomára vesztett. Aki tud róla, jeleltesse: Bachad, Bajcsy Zsilinszky-ut 7., III. emelet alatt.

KERESEM FÉRJEMET,

Spitzer Károly

102/204-es muszt. (1898 jan. 27. Anyja: Hoffmann Janka), akit 1944 nov. elején deportáltak Csepelről, utolsó nyom 1945 január 30. Buchenwaldból tovább vitték Bergeu-Belsenbe és PIAMAT

Spitzer Tibor Györgyöt

(szül. 1928 III. 6., anyja: Herskovits Etelka), akit 1944 okt. 20-án gr. Zichy Jenő-u. 7. szám alatti lakásunkról vitték el s azóta nyomára vesztett. Aki tud rólikt, nagyon kérem, értesítsen. Spitzer Károlyné, Pesti Izr. Hitközség, Sip-u. 12. II. 24.

KERESEM FÉRJEMET,

Sebes Mózes,

szül. 1887 nov., budapesti lakos. 1944 okt. 16-án vitték el. Anyja neve: Dorosville Etel. AMIÖLÖG Németországba vitték. Aki bármilyen felvilágosítást tud, kérem feleségét értesíteni: VIII., Práter utca 53.

KERESEM MINDKÉT FIAMAT,

Lakos Árpádot,

(1904), akit a gödöllői (máriabesnyői) munkaszolgálatos századdal vitték Oroszországba, 1942 november 25-én, valahová Stary Oskol környékére. Soha nem jött levél sem tőle, sem az egész munkásszázadotól. Ügyosztón keressém

Lakos Miklós

(1910) fiamat, akit 1942 áprilisban vitték Voronyezs környékére s aki 1943 február elején visszavonulókban még börtönbe küldött egy Horvát névű honvéd utján. Azóta semmi hír róla. Aki tud valamit, értesítse aggódó szüleit: Lakos Alfréd festőművész, VI., Hajós-utca 27.

KERESEM FIAMAT,

Weisz Aladárt

hölgyfodrászt, akit 1942 nov. 27-én vitték el Nagykatáról, utóljára 1943-ban Novi-Oskolban látták. Szabadjáróma 10/21. Aki tud róla, értesítse aggódó édesanyját: Weisz Márkonné, Bp., VII., Rákóczi-ut 8.

HOGY TÖRTÉNT?

XLV.

Eichmannék tovább is erőszakolják a budapesti zsidóság deportálását. Ferenczy megkezdi szerepét Budapesten

Közben időszerű lett a Wallenberg által benyújtott 630 személy listájának felkutatását. Ez adott alkalmat arra, hogy Ferenczy, a deportálások nagy lökhéza, először lépjen összeköttetésbe közvetlenül a budapesti Zsidó Tanáccsal.

A meghiusult első deportálási kísérlet utáni eseményekről Ferenczy vallomásaiban a következőket adta elő: „Ezután egy hosszú stagnálási idő állt elő. A németek forszírozták a budapesti deportálásnak végrehajtását különböző végrehajtásokkal. Ilyenek voltak: egy egész külön SS hadosztályt fogtak lehozni azért, hogy az Budapesten a deportálást végrehajtsa, vagy Magyarországot teljesen meg fogják szállni és német protektorátus alá helyezik. Ez idő elején memorandum formájában részletesen feltártam, illetve leírtam a németeknek az erőszakoskodásait, további terveiket és azt átadtam Jaross belügyminiszternek. — Ez alkalommal még azt a javaslatot is tettem a Belügyminiszternek, hogy adja át az egész zsidókérdés megoldását a németeknek, hajtsák ők végre. Erre a belügyminiszter ur közölte velem, hogy ezt nem tehetjük meg, mert akkor a kormánynak le kellene mondani, de azért sem tehetik meg, mert esetleg ez a német akció annyira elfajulna, hogy keresztényeket is érintene és fosztogatás lenne csak a vége. Ezután kerültém kihallgatásra Sztójay miniszterelnök elő, aki előtt szintén feltártam Antal István igazságügyminiszter jelenlétében a helyzetet és emlékeztettem szerint egy másik alkalommal is Imrédy Béla, Hóman Bálint és Reményi-Schneller jelenlétében tettem jelentést Sztójay miniszterelnöknek.

Ferenczy Auschwitzba akar utazni

„Tájékoztató”

Ezt megelőzőleg Eichmannal azon kérésemet terjesztettem elő, hogy tegye lehetővé nekem azt, hogy Auschwitzba én is ki-mehessek, ott körülnézni és tájékozódni, hogyan is történik a zsidóknak a szortírozása és munkábaállítás. Eichmann minden további nélkül hozzáfért ehhez. Ugyanezt jelentettem Sztójay miniszterelnöknek is, aki elrendelte, hogy utazzam ki és tapasztalataimról tegyek neki jelentést. A kiutazáshoz előzőleg Faraghó altábornagy engedélyét is kikértem. Ezután előkészítettem a Sztójay miniszterelnök számára az írásbeli memorandumot, ami kizárólag a németek magatartását tartalmazta. Majd hozzáálltam a ki-

utazás előkészítéséhez. Amikor már csak az időpontnak a meghatározása volt hátra, s ezt kértem Eichmanntól, akkor Eichmann kijelentette, hogy hozzájárul, de csak a legutolsó kiszállítást követő 30 nap eltelté után. Ebből nyilvánvalóan láttam azt, hogy az elterjedt hírek, mely szerint Auschwitzban krematóriumokban végeznek ki a nem munkaképes zsidókat, alapja kell hogy legyen. Sztójay miniszterelnöknel is kértem a kormányzóhoz való kihallgatáshoz juttatásomat, ki ezt megígérte, de hozzátette azt is, hogy a németeket ne jeketsem be nagyon, mert a kormányzó amúgyis nagyon haragszik rájuk. Ezen az uton kihallgatásom azonban csak nem következett be. Közben a németek állandóan sürgették a budapesti zsidóságunk a deportálását, ezért elhatároztam, hogy más uton próbálók majd a kormányzó urhoz kerülni. (A későbbiekben lesz szó arról, hogy végül is Ferenczy alegendes a Zsidó Tanács segítségével került „a legfőbb Hadur” elé.)

Ferenczy a kormányzóhoz akar kerülni

A Wallenberg-féle lista adott alkalmat arra, hogy a magyar zsidóság tömeghőhéra először szemtől szembe álljon a magyar zsidóság vezetőjével. Julius hó közepe körül történt, hogy egy telefonérintés érkezett a Sip-utcaiba, amelynek értelmében Ferenczy László csendőrség irányműve, de tulajdonképpen megbízatlás; hogy összekötőtiszt volt az Eichmann-féle Sonderkommando és a belügyminisztérium között, — nem ismerték. A telefonhívás ijedelmet és megrökönyödést váltott ki. A Tanács megbízásából dr. Kurzweil István vállalkozott, hogy elmegy Ferenczyhoz és nyomban megjelent is nála a Pest vármegyei székház Semmelweis-utcai frontjára.

nak földszintjén lévő hivatali helyiségében. Ferenczy közölte, hogy megállapodtak egyes külföldi követségekkel és a német hatóságokkal abban, hogy bizonyos számú zsidót, részben Palesztinába engednek kivándorolni. (A Svédországba kivándorolni engedett zsidók száma a megjelölt 630 volt, az újabb palesztinai csoport létszámát pedig 2000 főben jelölte meg.) Közölte, hogy erre a kivándorlásra rövid időn belül fog sor kerülni, már a vasuti kocskisbiztosításáról is gondoskodtak. A kiszállítás a külföldi követségek részvételével és az ő ellenőrzésük mellett fog megtörténni. A kivándorlás előkészítésének lebonyolítása mintegy 5-6 napot vesz igénybe, amely időre a kivándorló személyek részére lakást kell biztosítani oly módon, hogy ezek a szóbanforgó idő alatt csillagos házakban nyerjenek elhelyezést, de ez alatt más — tehát ki nem vándorló zsidó — ott nem tartózkodhatik. Ferenczy szerint ez az intézkedés biztonsági és rendészeti okoknál fogva volt szükséges. Ferenczy felhívta tehát a Zsidó Tanácsot arra, hogy kb. 2500 főnyi zsidó részére megfelelő házakat üritsenek ki. Külön kikötötte, hogy a lakások megfelelő modern házakban legyenek és azok felszerelése is minden kívánalomnak megfelelően, mert — mint mondotta — súlyt fektet arra, hogy a külföldre jutott zsidók tanúságot tegyenek arról, hogy itt velük kifogástalan bánásmódot tanúsítottak. Egyik feltűnő kijelentése volt, hogy az átköltöztetés nem okoz semmi nehézséget, minthogy csupán néhány napon átmeneti tartózkodásról van szó, azért a csillagos házakból kiköltöző zsidók csupán legszemélyesebb holmijaikat vigyék magukkal, hiszen az előirt határidő után oda ismét vissza fognak térni. Megjegyezte, hogy leltár felvételről is el lehet tekinteni, mert a kivándorló zsidók ugyanis csak a legszükségesebb holmijaikat viszik magukkal és attól nem kell tartani, hogy az ideiglenesen ellávozott zsidók tárgyaikról valamit maguk részére megtartásának.

Ferenczy ki akarja ürítettetni a pozsonyi uti házakat

A Tanács Ferenczy közléseit meglárgyalta és természetesen azonnal állította, hogy nagyarányú veszedelemről van szó. (Világos volt, hogy a 2500 személy kiutaztatása előjele a budapesti zsidóság deportálásának.) A Zsidó Tanácsban az az álláspont alakult ki, hogy az ügyet huzni kell. A követelés egyenesen nem tagadható meg, már csak az állítólag kiutazásra kerülő zsidók érdekében sem, másrészt azonban ez az akció a kiköltöztetendő zsidók szempontjából úgy az élet — mint vagyonbiztonságot tekintve nagy veszélyeket rejt magában, nem is szólva arról, hogy az akkor összesen 2630 számban védett zsidók eltávózása után megnyílna a zsilip az egész fővárosi zsidóság deportálására előtt.

A Zsidó Tanács: Az ügyet huzni kell!

Most már utólag újra megállapítható, hogy az ugynevezett védett házak rendszere már ekkor merült fel Ferenczy és a németek agyában és valószínűleg látszik, hogy már ekkor óhajtották megvalósítani az ugynevezett nemzetközi gettót, amely később Szalásiek alatt került megvalósításra.

A Tanács döntéséhez képest tényleg huzásra ment a dolog. Néhány nap múlva Ferenczy újból érdeklődött, hogy mi történt ebben az ügyben, ekkor közölte vele, hogy szemlély adatok nélkül az ügyet nem tudja a Tanács lebonyolítani, mert hiszen a dolog természetéről szerinte — a későbbi terminológiával élve a „védett” házakba költöztetendő zsidók lakásai megürülnek és a „védett” házakból kiköltöztetendőket elsősorban a kivándorlásra készülő zsidók lakásaiba kell elhelyezni. Rámutattak arra, hogy e rendszerre azért is feltétlenül szükség van, mert a csillagos házak túl vannak zsúfolva és egyébként férőhely a kiköltöztetendő zsidók részére sincsen. Ferenczy ezt tudomásul vette és azt mondotta, hogy intézkedni fog a névsor közlése iránt. Néhány nap múlva Ferenczy valóban át is adta az első svéd listát s a Zsidó Tanács hivatalainak asztalain sokszorosított példányokban lehetett olvasni azoknak neveit, akik abban a szerencsében részesültek, hogy a svéddek számukra beutazást engedélyt adtak és ügylétszert, hogy a német és a magyar hatóságok is kiengedik őket. A 630 személyről szóló svéd listát tehát kézben volt! Mi legyen azonban a 2000 főnyi palesztinai kivándorlóval? Amint hogy látnivaló volt, hogy az egész akció a budapesti zsidóság deportálásának előkészítése, tehát huzni kellett a dologat és ezért a Tanács úgy intézkedett,

Goldmann étterem

ORTHODOX KÖSER KITÜNŐ KONYHA
VIDÉKIEK TALÁLKOZÓHELYE
LAKODALMAK RENDEZÉSE

A KISVÁRDAI MANDEL BERNÁT felügyelete alatt
KAZINCZY-UTCA 57, KIRÁLY-UTCA SAROK

hogy a palesztinai lista, — amint a svédjei követésnek kellett volna Ferenczynek átadni, — ne kerüljön rendeltetési helyére. De Ferenczy értette a dolgot és egyre türelmetlenebb lett és fenyegetve követelte utasításának végrehajtását. Végül is a Tanács a Pozsonyi uti néhány házat jelölte ki a svéd kőáldorlok részére és azt Ferenczyvel közölték is. Ez a kijelölés vetette meg az alapját annak az úgynevezett "nemzetközi gettónak, amely később a pozsonyi uti, illetve az azt környező lipótvárosi utcák házaiból alakult meg.

Ferenczy megkezdi a nagy játszmat

Igy kezdődött meg az érintkezés Ferenczy és a budapesti Zsidó Tanács között. Julius Kőzepe táján, egy napon, amikor Ferenczy rendkívül erősen követelte parancsának végrehajtását, azt az ulasítást adta ki, hogy a Tanács néhány tagja személyesen jelenjen meg előtte. Erre dr. Pető Ernő, dr. Gábor János, Berend Béca rabbi, dr. Kurzweil István kíséretében valóban megjelentek Ferenczynél. Ekkor Ferenczy és a kíséretében levő Lullay Leó esendőrszárazdossal hosszú, 3-4 órás filippikát tartott a német Gestapo és annak magyarországi szervei ellen és előadták, hogy ők két-hat hárcot folytatnak azok ellen, ami miatt életük is veszélyeztetve van. Kérték a Tanács megjelent tagjait, hogy tájékoztassák őket, hogy mi igaz az auschwitzi hírekből, mert ők hiába próbálkoztak engedélyt kapni arra, hogy oda mehessenek és személyesen győződjenek meg az onnan szálló hírek valóságáról. A megjelentek részletesen kifejtették a zsidók álláspontját és dr. Pető rámulatott arra, hogy a változott katonai helyzetből a németek vereségére is lehet következtetni és a béke-kötéskor súlyos hátrányai számazhatnak az országnak a zsidókkal való bánásmód miatt. A beszélgetés eredményeként Ferenczy felkérte a Tanácsot, hogy vele, — mint a zsidó ügyeknek a magyar és német hatóságok közötti érintkezést fenntartó hivatalos szervevel — állandó összeköttetésben maradjanak.

(Folytatás: A kistarcsai és sárvári táborok elhurcolása, Ferenczy pályafutásának rejtelme.)

MUNKÁCSI ERNŐ

(Folytatunk.)

BERESEM FÉRJEMET,

Mezei Bélát,

sz. 1891. A 14-es sáncsú száznál 1914 nov. 21-én Hegyeshalmon volt. ÉS BERESSEM FIAMAT,

Mezei Lászlót,

sz. 1921. Musz. 101/363. Győrben 1944 nov. 5-én vulték el. Decemberben Flörsenthalban volt. Értésítésként Főnököm: Mezei Béláné, Klauzál-utca 33. I. emelet 11.

Siess, adj, segíts!...

Az elmúlt héten a Népjóléti Minisztériumban tájékoztatták a magyar közvéleményt a kórházak súlyos helyzetéről. A tájékoztatónak az a célja, hogy a közvélemény lássa és érezze, hogy milyen szörnyű és kétségbeesítő a szegény betegek helyzete.

A békevilágban százezer lakosra 540 jól felszerelt, mindennel ellátott betegség juttató és ez körülbelül meg is felelt a szükségletnek, bár bizonyos szakmai elhódás feltétlenül észlelhető volt. Tüdőbeteg-férőhely a szükséges 15.000 ágy helyett csak 6000 volt, mégis Magyarország betegellátása az európai államok között körülbelül a közepen foglalt helyet. A háború súlyos veszteségeket okozott nemcsak a bombafeltámadások, ostromállapot, nyugatra hurcolás fölvetkezései között, hanem azért is, mert a felépítés már évek óta teljesen megállt. Maga a háború a kórházak üzemében kb. 40%-os anyagi kárt okozott, de ha beleszámítjuk mindazt a veszteséget, melyet a nyugatra hurcolás, nyilas és német kifosztás útján érték intézeteinkkel, akkor inkább 60%, mint 50% veszteségről beszélhetünk. Az infláció alatt a kórházak raktárai teljesen kiürültek, az intézetek eladósodtak, a betegellátás romlott, a betegek éheztek. S még így is a hősies munka 37.000-re emelte az ágyak számát.

Sohal sem mutatkozik olyan súlyosan a háború következménye, mint éppen az egészség, az emberi ellenállóképeség leromlásában és így a kórházak és az egészségügy válsága sohasem jelentett olyan veszedelemet, mint most, a háború után.

Röntgenintézetek legnagyobb részét nem dolgoznak, mert a film megfizethetetlen. A kórházfenntartó nem tudja megvenni a lámpát és így a tüdőbetegekről, a rákgyógyásról nem tudunk felvételt készíteni és meg kell előzünk az átvilágítással, mely pedig közel sem olyan megfizethető, mint a felvétel.

A közkórházak nem tudják

Dr. B. L.

felhőneműkeletárakat újítani. A beteg legtöbb helyen szalmazsákon fekszik. Még jó, ha a saját felhőneműjét tudja behozni.

Külön súlyos kérdés a kórházak fűtése. November végén vagyunk, de igen kevés azoknak a kórházaknak a száma, ahol a fűtés az eljövendő téli hónapokra biztosítva volna. Előlenkezőleg a legtöbb kórházépület ablak nélkül, papír vagy lemezpótlásokkal várja a téli szezont.

A kórházi probléma csak egyike a Népjóléti Minisztérium megoldására váró kérdéseinek. Majdnem olyan fontos a súlyos háborús károkat szenvedett tüdőbeteg-ellátási helyzet újratámaszása. Magyarország már a háború előtt is annyi hét éven belül kigyermek halt meg tüdőbajban és gümőkóros agyhártyagyulladásban, mint Európában, Dél-Amerikában és Kanyaróban együttvéve. A tuberkulózis elleni küzdelem népegészségi fontosságát nem kell hangsúlyozni, de ehhez 300.000 forint kellene és ez a minimális összeg sem teremthető elő.

Szinte elviselhetetlen terhet ró a minisztériumra a hadifoglyagondozás, melynek sokirányú ellátása felüléül szükséges ahhoz, hogy a hazatérők újbóli munkábaállítását létrehozassa, mert ezek problémája csak akkor oldódik meg véglegesen, ha a hazatérők újra elfoglalhatják helyüket a dolgozóik között. A társadalom minden egyes tagjának jóindulatú támogatása szükséges ahhoz, hogy a hadifoglyagondozás és a többi országos jelentőségű közegészségügyi kérdés is megnyugtató és kielégítő megoldást nyerjen.

Ezért kell, hogy minden erőnkkel támogassuk a „Siess, adj és segíts” mozgalmat, amely társadalmi összefogás a hadifoglyok, kórházak és tüdőbetegek megsegítésére.

A bizottság csekk számlája: 15.128 (telephelye: Budapest, V. Kossuth Lajos tér 11. II. em.).

Siess, adj, segíts!

Ausztriai zsidók,

akik deportálásból visszatértek és jelenleg Magyarországon tartózkodnak, jelentkezzenek (három-hétfőnapon d. e. 8 óra és d. n. 10 óra között) a DE-GEB Információs osztályán, Budapest, Bethlen-tér 2. I. 36. alatti.

Előadások naptára

November 28., esütőtök d. u. 6 órakor:

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG SZABADEGYETEMÉNEK ELŐADÁSSOROZATÁBAN

Dr. Hahn István: „A Biblia a modern katolikus világban.” (Pesti IZR. Hitközség díszterme, Sipa. 12.)

December 1., d. e. 10 óra: A budai Hitközség kulturális tisztségviselői (Szentlőrincvárosi zsinagóga szentteremében). Közreműködők: Klein Miklós rabbi, Sas Endre, Lantos Gyula, Tarday Judit és Demény Éva.

December 5., d. u. 6 óra: (Szabad Egyetem) dr. Kondás Aladár: „A zsidóság és a modern irodalom.” (Pesti IZR. Hitközség díszterme, V., Sipa. 12.)

December 7., d. e. 10 óra: a Pesti IZR. Hitközség Képzés- és Tudományos Egyesülete, dr. Káber Béla egyet. m. tan.: „A radiodiagnosztika és a terápia legújabb eredményeiről.”

Repülőkoffer,
„Federleicht” BŐRÖKB,
ruhazsák! olcsón
TOLNAI-nál
Szabadegyház tiszti. (Füzedpalota)

BERESEM FIAMAT,

Balázs György

1914/15 korszak, ki Esztergom-táborból ment ki és Budapesti való veszélyeskor Tarackú és Rahó utvonalon lemaradt a szárdok, azóta sommi hír rines róla. Kérem, aki tud felőle, értesítse azonnal, szívből. Balázs Már, Akácia-utca 30 II. emelet 4.

BERESEM FIAMAT,

POLLAK ERVINT

szül. 1924 Budapest. 1944 október 20-án vulték el István-ut 38-ból. Utoljára láták Hegyeshalmon 1944 november 17 és 20-a körül. Aki hírrel tud róla, értesítse szüleit: Erdész Imre, XI., Mária Zsigmond-körtér 7., szilben.

BERESEM FIAMAT

Berger Pált,

szül. 1928. utolsó hír 1944 nov. 10. Győrben. ÉS BERESEM FÉRJEMET

Berger Lajost,

1887, aki 1945 márciusban Fertőrákoson volt. Bárminlyen értesítésként közödjék: Berger Lajosné, Klauzál-utca 33. I. emelet 11.

SZABALYOZHATÓ RUGALMAS LUDTALPBELET

Kapható kizárólag:

„IMPERÁTOR“ VI., Podmaniczky-n. 65

Mai értékét fizetem férfitrukiáért, szövetért saját üzletem részére

Andrássy-út 47 (Oktagon, Abbázla mellett) Eladás nagy váiasztékból

ELŐSZOBA FÜRDŐSZOBA HÁLÓSZOBA ÉS ÜZLETI **TÜKÖR** WAGNER TÜKÖRGYÁR VII., Karinzy-n. 9 Tpl.: 31-073.

SZEMERE SAMU:

APÁK ÉS FIUK

Szülők és gyermekek nem értik egymást, halljuk manapság sokszor. Az ellentét a két nemzedék élet-szemlélete között ősi emberi tapasztalat, legalább is haladó, fejlődő társadalmakban.

Csak ott, ahol az élet egy helyben topog, csak oly társadalmakban vagy társadalmi rétegekben, amelyeket, bár ezt nehéz elképzelni, nem érint, vagy alig érint az újítás szele, — csak ott látják a fiatalok bizonyos magátólérletődéssel az idősebb nemzedékben hivatott vezetőjüket, csak ott lehet meg a szülőktől megkívánt egyetértés köztük és gyermekeik között. Különösen éles és ki-méletlenül nyílt az ellentét „fiatalok” és „öregék” között mélyreható politikai és társadalmi átalakulások idején. Ezt tapasztaljuk napjainkban is. Ezért oly gyakori ma a panasz a nevelés nehézségeiről: a gyermekek kisiklanak nevelők kezéből.

Minék tudható be az ifjúságnak ez a korát meghatudtoló önállósulása, amelyet az idősebbek velük való szembe fordulásnak és a tekintélytisztelt hiányának éreznek? Mindenekelőtt annak, hogy ez az ifjúság — s itt elsősorban a zsidóra gondolok — lélekben csakugyan, anyakönyvi korát erősen meghaladóan, megöregedett. Zsidó gyermekek és ifjak oly élményeken mentek keresztül, amelyek világtapasztalat tekintetében egyszerre elmosták a határokat köztük és a „felnőttek” között. Gyermekek, akik a bombázta-tás veszélyén túl megismerkedtek a gettó és az internálótábor életformájával, akik éhségtől, fagy-tól és brutalitástól épp úgy szenvedtek, mint a felnőttek; akik már szem-től-szembe látták a ha-

lált, nem a szelid, a természet rendje szerint való halált, hanem azt, amelyet féktelen gyilkos indulat mér a védekezés minden lehetőségétől megfosztott ártatlanságra; s akik esetleg saját szülőjük lemészárlásának voltak szemtanúi; — ifjak, akiket annak idején az iskola padjaiból vittek el munkaszolgálatra s akik csak a csodák sorozata folytán menekültek meg a keretlegényi fantázia ki-észelt borzalmak poklá-ból: ezek a gyermekek és ifjak aligha néznek fel ámulattal a „tapasztalt” idősebbekre, mert az olyan tapasztalatok, amelyek régebben tanácsadásra, irányításra, vezetésre jogosítottak, most nevelésesen eltörpülnek azok mellett, amelyeket a fiatalok ma-guk szereztek. Az a vitathatatlan fölény, amely az öregeket előbb a fiatalok fölé helyezte, most nagyon is kérdéseessé vált. A fiatal-ság érettebben és edzettebben került ki bajjaiból, de ez az ő megerősödtsége egyben az idősebbek befolyásának meggyengülését jelenti a vele való vonatkozásban.

Növelik a nevelés nehézségeit még más körülmények is. A fiatalok ma nemcsak tanulmányaik gondolat-körében élnek, hanem korunk politikai és felekezeti politikai mozgalmában is részt vesznek. Mohó lélekkel szívják magukba a szocializmus, a kommunizmus, a cionizmus ideológiáját, s annak a mozgalomnak eszményei, amelyek elkötelezik magukat, annyira uralkodókká válnak bennük, hogy minden-nél jobban meghatározzák magatartásukat. Természe-tes, hogy a szülő nem látja szívesen a gyermek „politizálását”, amely elvonja tanulmányaitól és többé-kevésbé közömbö-

síti a családi otthonnal szemben. Ezen a ponton a szülők és gyermekek érdekei kikerülhetetlenül összeütköznek egymással s a vesztes csak a szülő lehet. A fiatalok az ifjúság fanatizmusával akarnak részt venni a kor harcaiban s az első, amit meg nem alkuvó bevületükben feláldoznak, vagy legalább amin legkönnyebben talteszik magukat, a családi érzések. A szocialista társadalomért lelkesedő ifju keveset törődik a szülői sópánkodással a patriarkális családi kötelek meglazulása miatt, s a gyermek, akinek életervéhez hozzátartozik az alijázás, ennek keresztülvételében nem zavartatja magát attól, hogy az ittmaradó szülő a maga számára elvesztettek érzi a világ-résznyi messzeségbe távo-zottat.

Az ifjúságnak ezt a függetlenedési törekvését táplálják azok a jogok is, amelyekkel az új demokrácia őt megajándékozta. Az ifjúság ma közéleti tényező, mindenestre sokkal több beleszólása van a reá vonatkozó közügyek intézésébe, mint azelőtt. Sőt az ifjúság ma világpolitikai tényező, legalább is arra törekszik, hogy az legyen, amint erről az 1945-ben Londonban megalakult Demokratikus Ifjúsági Világszövetség és az évenként Párisban ülésű Világifjúsági Tanács tanuskodnak. A demokrácia felkarolja az ifjúságot, egyrészt, mert szelleméből folyik az ifjúság egzisztenciális és kulturális problémáival nagyobb mértékben való törődés, másrészt, mert érthetően elsősorban tőle várja eszményeinek megvalósítását. Az ifjúság tudatában van megnövekedett jelentőségének, tudja, hogy reá vár egy új és jobb világ felépítésének feladata s eh-

hez képest fellépése szabab-babb, önérzetesebb, köve-telőbb. Az idősebb nemzedék gyanuval nézi a fiatalok önállósodását, nem mindig látja benne a későbbi életben oly szüksé-ges önállóságnak és felelősségvállalásnak előiskolá-ját; sokszor megütközik az ifjúság szabadabb erköl-csein is és bántónak érzi, hogy nélküle, pusztán a maga feje szerint intézi ügyeit.

Áthidalható-e a szakadók a két nemzedék között? Mit tehet a szülő, hogy gyermeke ne idege-nedjék el tőle egészen? Azt nem remélheti, hogy a régi patriarkális szülői tekintély ismét visszaállítható. Minden ilyen irányu tö-rekvés hiábavalónak bizonyulna. Az erkölcsi prédikációk is célt tévesztenek; sokszor inkább ártanak, mint használnak. Az egyetlen, amit a szülő tehet, hogy igyekezzék megértetni gyermekét, még akkor is, ha nem helyesli mindenben nézeteit és utjait. A meg-értéssel találkozó gyermek nem lesz bizalmatlan szü-lője iránt, maga is igyek-szik szülőjét megértetni s e kölcsönös megértésre való törekvés egészséges „jóba-ráti” viszony kifejlődésére ad lehetőséget. Szülő és gyermek így nem mint pa-rancsoló és engedelmeske-dő, nem mint fölé- és alá-rendelt, hanem mint — „egyenrangú felek” állnak egymással szemben. Az önállóságára féltékeny fiat-al lélek fölenged, ha nem kell „illetéktelen” beavat-kozástól tartania, kevésbé visszatartó és kevésbé zárkózott; s jóbarátjától olykor még tanácsot is el-fogad az ember.

Hibája az ifjunak, hogy min-dig boldogabbnak vagy boldog-talanabbnak tartja magát, mint amilyen. Lessing

A magyarországi demokratikus fejlődés célja kétségtelenül a társadalmi ellentétek, osztálykülönbségek megszüntetése. A kormány és a hivatalos szervek, valamint a politikai pártok a legnagyobb erőfeszítéssel törekednek a cél elérésére, de nem kétséges, hogy a mai, évtizedek fasiszta levegőjében felnőtt társadalomban igen nehéz a munkájuk — és nem ámbíthatjuk magunkat azzal, hogy rövidesen sikerülhet új arculatú társadalmat teremteni. A demokrácia elindul, de megvalósulása csak a jövőben várható. A jövőben egy új nemzedék beérésekor. Az új nemzedékkel megvalósítani a demokráciát — ez az ország mai demokratikus vezetőinek a célja és a nagy feladat kivétel nélkül az általános iskola. Az ország jövője függ e nagy kísérlettől, sorsunk kétszáz az új iskolában.

Bennünket zsidókat nem csak azért érdekel az általános iskola, mert ez a demokrácia leghatásosabb fegyvere és mert csak az általános iskolákban felbont új, demokratikus magyar társadalom adhat majd egyszer végre igazi egyenlőséget az ország zsidóságának, hanem azért is, mert az általános iskola, az az iskolatípus, amely alkalmas arra, — ezt várjuk tőle —, hogy a zsidóságon belül külön is jelentkező társadalmi bajokon segítsen. Ismeretes, hogy az általános iskola 6—14 éves korig *egységes nevelést* biztosít az ország minden tanulója számára. Az antiszemitaizmus okait taglaló előadások, tanulmányok egyöntetűen rámutattak arra, hogy az antiszemitaizmus egyik legfőbb oka a zsidó társadalom egészségtelen egyoldalú felépítettsége. Az emancipációs zsidóság hatalmas áramlással tödült az úgynevezett szabad és szellemi pályák felé és ugyanakkor elhanyagolta kétkézi munka és földművelés által nyújtott életlehetőségeket. Sok volt az orvos, ügyvéd, kereskedő, tisztviselő és kevés a munkás és paraszt sorainkban. Ez nemcsak azért volt baj számunkra, mert egyik érvét adta meg az antiszemitaizmusnak, hanem azért is, mert egyoldalúvá, egészségtelenné, még biológiai is nyomorékká tette közösségünket. A zsidó gyermeket szülei tízéves korban a gimnáziumba küldték és még mielőtt sejtelnék is lehetett volna a gyermek képességeiről, már meghatározták jövőjének irányát. Nem esoda, valljuk be őszintén, ha így sokan rossz orvosok, rossz ügyvédek és rossz tisztviselők lettek. A zsidóságnak pedig az a proletár rétege, amely anyagi elesettségében nem gondolhatott arra, hogy gimnáziumba küldje gyermekét, a polgárit volt kénytelen választani, rendszerint elkeseredett lemondást érezve e választásban. A mult iskolatípusai egyrészt szinte arra csábították zsidóságunkat, hogy egészségtel-

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS A ZSIDÓ TÁRSADALOM ÁTNEVELÉSE

Irta: GELLÉRT ENDRE

telenül fejlődjék, másrészt proletár rétegünket elzárták — már a korai gyermekkorban — az emelkedés, szellemi emelkedés lehetőségétől, ugyanakkor elkeseredettséget, kisebbségi érzelmet kelte bennük. Aki emelkedik gimnáziumaink és polgári iskoláink belső életére, az tudja, hogy az itt leirtak tapasztalatból leszűrt megállapítások. Amikor az általános iskola 14 éves korig *egységes nevelést* ad minden tanulóknak, megszünteti annak lehetőségét, hogy az egyik gyermek már tízéves korban eljegyeztesse a szellemi pályák lehetőségeivel, a másik előtt pedig már akkor bezáruljanak a boldogulás kapui, a zsidó társadalmi kiegyenlítődés lehetőségét adja meg az általános iskola *egységes nevelése*.

A zsidó társadalom fizikai munkára nevelését, a fizikai munka megszerelését várjuk az általános iskola *korszerű tananyag* kiválasztásától. Már tízéves kortól az általános iskola felső osztályaiban *minden tanuló* és itt éppen ezen van a hangsúly, megismerkedik a fizikai munka alapelemeivel és a reális gyakorlati élet követelményeivel. 10—14 éves korig a műhelygyakorlatok keretében kifejeződik a tanulók képessége a fizikai munkák iránt — egy részük —, reméljük jelentős rész — megszereli a fizikai munkát, másrésztük — legalább is a munka megbecsülésének gondolatát tartja meg mindörökké. És végre 14—15 éves korban a tanuló maga dönt majd el sorsát, jüvendő foglalkozását kétségtelenül jobban, mint azok a szülők, akik tízéves korban szorították gyermeküket valamilyen pályára, anélkül, hogy megismerkedhetek volna a gyermek képességeivel. A gimnázium szellemi nivója is emelkedni fog, ha a felső osztályokba csupán azok iralkoznak be, akikről 14 éves korukban már valóban megállapítható, hogy a szellemi pályákon eredménnyel állhatják majd meg a helyüket. Nem kétséges, hogy az új zsidó nemzedék, amelynek az általános iskola lehetőséget ad a fizikai munka megismerésére és megszerelésére, már a gyermekkorban az új felfedezés gyönyörűségével fog résztvenni egy, a tényleges munkán alakuló új világ felépítésében. A zsidóság jövője függ attól, hogy a jövőben mennyi munkása és paraszta lesz. Az előbbire szükség lesz itt, mindkettőre szükség van Palesztinában, ahová kétségtelenül a zsidóifjuság egy jelentős része

kivánczik. Az általános iskola *korszerű tananyag kiválasztása* tehát — amely még modern idegen nyelv tanulását is lehetővé teszi — az új, egészséges zsidó társadalom kifejlődésének legfőbb biztosítéka.

Fentiek alapján érthető, hogy a zsidó iskola-fenntartók az egész országban, de különösen a Pesti Izr. Hitközség az augusztusban megjelent általános iskolai rendeletet szeptemberre — igen sok más nagyobb iskola-fenntartó szervezeteket megelőzve, sietve és nagy lelkesedéssel megvalósította. Az új utat megtalált zsidóság hamar felismerte az általános iskola segítségét a zsidó társadalom átnevelésének munkájában és ezért állította fel olyan bámulatosan gyors szervezéssel az új iskolákat.

Az általános iskola talán még nem népszerű a szülők körében, még nem ismerik eléggé, még

mindig akadnak szülők, akik inkább a gimnáziumi általános iskolába iratják gyermekeiket, mint a „polgári” általános iskolákba, holott természetesen éppen ezek a különbségek szüntek meg. Ma minden általános iskolában azonos tárgyakat, azonos céllal tanítunk! A fővárosban éppen azért nyitott meg a Pesti Izraelita Hitközség szinte minden zsidó lakta kerületben egy-egy általános iskolát, hogy minden zsidó szülőnek módja legyen a lakásához közel, zsidó iskolába — zsidó és általános demokratikus pedagógiai célkitűzéseiben új iskolába — járattatni gyermekét. Mert a zsidó általános iskola megnyitása még egy előnyt jelent számunkra. Már hatéves korban biztosíthatja a szülő gyermeke helyét abban az iskolában, ahová azelőtt akadályversenyek leküzdése után csak tízéves korában irathatta be. Most 6—18, de minden esetre 14 éves korig ugyanabba az iskolába járhatnak gyermekeink, ami nevelésük egyetemes irányát zökkenésmenetszerűen is biztosítja.

A zsidóság örömmel fogadta — mert a maga nevelési ideáljait is szolgálja — a magyar demokrácia nagyszerű alkotását: az általános iskolát!

Pályázati hirdetmény

Az Ujpesti Izraelita Hitközség előjárósága által alkotott „Emlékmű-bizottság”

pályázatot hirdet az Ujpestről elhurcolt és elpusztított hit-testvéreink emlékét megörökítő emlékmű megtervezésére.

PÁLYÁZATI DIJAK:

1. díj 1.000 forint
2. díj 600 forint
3. díj 400 forint

Pályázati határidő 1946 december 14.

A pályázattal kapcsolatos felvilágosítások és feltételek a bizottság elnökénél, Kerti Lászlónál (Ujpest, Dunasor 14. I. délután 4—6 óra között, telefon: 184—405. kaphatók.

AZ EMLÉKMŰ BIZOTTSÁG.

ZSIDÓ TÖRTÉNELEM – ZSIDÓ NEVELÉS

IRTA: HAHN ISTVÁN

Az a közismert mondás, hogy „a történelem az élet tanítómestere”, talán igazabb lenne, ha megfordítva hangzott volna el: „az élet a történelem tanítómestere”. A multról való szemléletünk a jelen tapasztalatainak és a jövőről való elképzeléseinknek rabja. Mult, jelen és a jövő is: a történelemtől való fel-fogásunkban találkozunk. Minden nemzedék a maga jelenét és jövőjét a multjának jól vagy rosszul értelmezett tanulságai alapján akarja berendezni, de hogy ezt a multat hogyan látja, azt nagymértékben éppen a saját jelen tapasztalatai és a jövője iránti igényei szabják meg.

Ha áll ez a történelmesre, mint tudományra, mennél inkább kell vonatkoznia a történetre, mint nevelésünk egyik legfontosabb tényezőjére. Itt már tudatosan választjuk ki a multból mindazt, amit a közösségünk — és benne a közösséget alkotó egyének — jövőjéért boldogsága szempontjából nevelő értékeknek tartunk. A történelmi valóság és a nevelő szándék annál kevésbé kerülhet összeütközésbe, mert hiszen mindannyian tudjuk — láthatjuk! —, hogy léves, hamis, vagy éppen hazug történet szemlélet csak hamis illuziókat, nem boldogságot adhat. Boldogságra, azaz a reális világban való harmonikus elhelyezkedésre csak őszinteséggel nevelhetünk. A zsidó jövő előtt való felelősség érzése egyrészt a mult valósága iránt való tisztelet, másrészt készteti a mai zsidó nemzedéket arra, hogy népe történelmét sok szempontból másképpen lássa, mint apái.

A közitadatumunkban ma élő zsidó történet-szemlélet nagyjából *Craetz* uttoró, immár klasszikussá vált nagy történelmi művén alapozik: benne tehát még mindig a mult század végének szelleme él tovább. A századforduló lát-szatbiztonságát élvező zsidóság szívesen tekintett vissza végképp letűntnek gondolt küzdelmeire, szenvedéseire. Ezért multjából a *kellelénél* is jobban mártírológiát formált. Szinto valamilyen torz gyönyörűséggel keresett ki a multjából — pedig nem is kellett nagyon sokat kutatnia!

— minden megalázást, gyöt-rést, mártíriumot. Mivel más oldalról a századvég zsidósága a reális, népi közösségből a tisztán vallási, sőt már nem is vallási, hanem elvont szellemi, kulturális közösséggé való légiesedés felé haladt és ezt a változást fejlődésnek, a magasabbrendűség felé való haladásnak látta — ezt a törekvését a multba is visszavetítette és abban elsősorban szellemi (irodalom- és vallás-) történetet látott. A zsidóság politikai történetében merő passzivitást szemlélve („itt jól bántak öcsünkkel, amott meg rosszul”), szinto elfelejtkezett a zsidó nép *belső történetéről*, erőfejtéseiről, közösségi léte kereteinek fenntartására állami létének megszűnése után is 17 évszázadon át.

Ezzel a szemlélettel, amely népünk multjában csak mártírológiát és szellem-történetet („Leiden- und Geistes-geschichte”) két ponton kell szembenállania a tegnapiánál és mainál különö-zs zsidó nemzedéket kialakítani akaró nevelés: az egyik a zsidó *külső* történet, a másik a *belső* történet értékelésére vonatkozik.

És itt nemcsak a zsidó nevelőkhöz, hanem minden zsidó szellemi emberhez, minden zsidóhoz fordulunk: legyen elég abból az irányzathól, amely *egész multunkban, többévezredes történetünkben csak a szenvedések szinte megszakítatlan és ezért a jövőben is elháríthatatlannak látszó láncolatát látja*. A századvég zsidósága még büszke elégtétellel tekintett vissza multjának infernalis mélységeibe, amelyekből a (látszólag) teljesjogu emberi lét magaslatára emelkedett. A mai zsidó ifjút, aki maga járta meg a poklokat, valósággal a kétségbeesésbe, vallásos hitének és zsidó tudatának összeomlásába taszítjuk, ha tudatosan, még az amugyis eléggé kegyetlen történelmi valóságot is meghamisítva tüntetjük fel zsidó népünket, mint egy, csupán szenvedésro kiválasztott közösséget, multunkat, mint az okatlan és végülis céltalan megalázások sűrű sorozatát. Ma, amikor

mindannyian hajlamosak vagyunk arra, hogy népünk egész multját (és ezzel valójában jövőjét is) a tegnap tragédiájának véres kódén keresztül szemléljük, mindenképp *előtt optimizmusra* kell tanítanunk. Nem igaz az, hogy néppévidülésnek pillanatától kezdve eljegyzettje zsidóságunk minden szenvedésnek és megalázásnak. Multunkban több a küzdelem, több a megpróbáltatás, talán több a megalázás is, mint bármely más nép multjában: de mégsem igaz az, hogy ez a szenvedés elháríthatatlan fatumként, sőt: Istentől való kiválasztottságunk valamilyen torz jeleként kísér bennünket elvághatatlanul.

Történettanításunknak tehát tudatosan (természetesen sokasom a valóság rovására) kell kiemelnie a zsidó multból a vigasztaló, bátorító mozzanatokat. Mutassunk rá arra, hogy állami önállóságának korában népünk semmivel sem volt kitéve több veszedelemnek, mint bármely más, hozzá hasonló helyzetben élő népe a világnak. De mutassunk rá arra is, hogy a gálumban sem csupán mi (és mi sem mindig és mindenütt) éltünk a gyűlölet fojtó légkörében. A zsidókkal szemben való gyűlölet semmivel sem nagyobb, mint az, amellyel a frankok a szászokat és vendeket, a latin császárság keresztelovagialt a görögöket, a keresztények a manicheusokat, patarénusokat, bogomólokat, a mohammedán szuniták a siitákat, az „igazhivők” az eretnek waldenseket és albigeusokat, a francia királyok a templomos-lovagokat, spanyolok a moriscokat és törökök az örményeket gyűlölték és irtották: de kell-e példáit idéznünk az ember ember elleni irtó szándékának? De az emberi szenvedés egyetemességén túl mutassuk meg, hogy az éppen olyan egyetemes emberi szolidaritás jelei is felismerhetők népünk multjában. Ne csak az első keresztel-hadjárat borzalmairól beszéljünk, hanem arról is, hogy az iszonyatos bűnök akkor sem maradtak minden megtorlás

nélkül. Ruthard mainzi érso- ket pl., akit a pogromhősökkel való titkos cimborálással vádoltak, átok alá helyezték (1098); az 1103-ban kimondott „országos béke” (Land-friede) a különleges védelem alá helyezett társadalmi osztályok (klérikusok, apácák, fegyvertelen parasztok, kereskedők stb.) között külön felsorolja a zsidókat is. A megalázások kietlenül hosszú listáját egy pillanatra megszakítva, idézzük talán Barbarossa Frigyes 1188. évi zsidó-privilégiumának bevezető szavait, hogy „a császárság kötelessége, vallásra való tekintet nélkül, védelmezni minden alattvalójának személyi és vagyonbiztonságát, békéjét és ősi szokásaiban való háborítatlanságát”. Olyan adatok, hogy — bár a középkori zsidó általában fegyvertelen volt — a cseh zsidók mégis fegyveresen jártak, a spanyol zsidók még a XIV. században is résztvettek a lovagi-tornákon, hogy Köln 1252. évi ostroma idején a zsidók a nemzsidókkal együtt fegyveresen védték a várfalakat — szintén elmentmondanak a középkori zsidóról általában belénkgyökerezett elképzelésnek.

És ha már a külső sorsban is találhatunk bizonyos — megvalljuk: elég gyér — fénypontokat, a *belső történet* a maga egészében nemcsak a zsidó mártírium-készségnek, hanem elsősorban a köznapokban való helyállásnak tanúságlétele. A zsidóság egyszerűlván minden valóságos kényszerítő eszköz nélkül is fenn tudta tartani soráiban a belső fegyelmet. A középkor a zsidó *önfegyelmek* — amelynek ma oly fájdalmas híját érezzük — valóságos hősköteménye. A ghettók önkormányzata párhuzamosan kedvezőtlen külső körülmények között is tudott valójában állami feladatokat teljesíteni: maximálni a házbérekét, megakadályozni a kereskedők tisztességtelen versenyt, intézményesen gondoskodni menekültek és hontalanok ellátásáról, foglyok kiváltásáról, itelni zsidók közötti perekben — és mindez! legtöbbször olyan fegyelmi eszközök birtokában, amelyek közül a legsúlyosabb: a

chérem, a kiközösítés is első sorban morális jellegű volt. Ha a középkori zsidóra gondolunk, ne csak a megalázott, sárgafoltos, hajlotthátú páriát lássuk benne — mert, bár ghetóban élt, mégsem volt „ghetózsidó“ —, hanem a hitében közösséghez való ragaszkodásában és életakaratában erős, keménygerincű, egész embert.

Ha megtanuljuk rajtunkat másképpen látni, mint eddig; ha nemcsak a szenvedés és a passzív hősiesség vonásait keressük meg benne, hanem meglátjuk a cselekvő ellenállás vonásait is — akkor talán más szemmel nézünk jövőnkbe is. Akkor merhetjük hinni, hogy a népünk jövőjéről mindannyiunk lelkében élő látomás nem ábrándlovagok képzelődése csupán; akkor megértjük, hogy zsidóágunk szenvedéseinek megoldása nem a közösség megszűnése, hanem a közösségben való élet; akkor felismerjük, hogy amit a mai zsidó nemzedék legjobbjai akarnak, nem más, mint megvalósítása annak, ami megszakítás nélkül élt benne minden eddigi zsidó nemzedék legjobbjainak lelkében és akaratában.

Minden fát kenyér, amelyet a gyermek megeszik, egészen más a szeretetre és tevékenységre való nevelődése szempontjából, ha a szerető anyja nyomja azt kezébe, mint akkor, ha ezt a fát az utcán találja, vagy idegen kézből kapja. A harisnya, amelyet szeme láttára köt, egészen más a szeretetre és tevékenységre való nevelődése szempontjából, mint az, amelyet a gyermek vásáron vesz... , anélkül, hogy tudná, honnan kerül kezébe.

Pestalozzi

*

Az ifjak jobban szeretik a szépet cselekedni, mint a hasznosat; teiteiket inkább az erkölcsi érzés határozza meg, mintsem a számítás.

Aristoteles

*

Az erkölcsileg, szellemileg és polgárilag sülyedt világrész számára nem lehetséges más menekülés, mint a nevelés, az emberriességre, az emberré való nevelés által — Legyünk emberek, hogy újra polgárok, újra államok lehessünk.

Pestalozzi

„Mentsétek meg gyermekeink lelkét!”

A HATEVES HÖHÉROK

Írta: dr. Benoschowszky Ilona

Van Budapest közvetlen közelében egy árvaház. Zsidó árvaház. Tündérszép parkban, nagyon jól felszerelt házban együtt lakik ötven kis zsidó gyerek, Nagyon kicsik, ovodáskorúak, a legnagyobb közülük hat esztendő, a legkisebb kettő. Furcsa jelenet játszódott le a napokban ebben a gyermekotthonban.

Az óvónő néhány másodpernyi távollét után belépett az egyik játszósobába és azt látja, hogy a gyerekek közül az egyiket szabályosan felakasztották. A gyerekek Amerikából kaptak játékesomagot, a játékok között ugróköteleteket. Ebből a kötélből készítették a hurkot, ráhúzták egyik társuk nyakára és a kötél másik végét áthúzták a bordásfalra. Ha az otthon nem olyan jó, mint amilyen és az óvónők nem olyan gondosak, mint amilyenek, a felakasztott gyerek nyilván megfullad. Így levágták a kötélről és amikor az óvónő is magához tért, felelősségre vonta a gyerekeket. A gyerekek nagyon higgadtak voltak és azt a felvilágosítást adták, hogy a társuk nem más, mint Szálasi, az pedig csak igazán megérdemli, hogy felakasszák és meghaljon.

Aki csak egy kicsit járatos a gyermeklélektanban, az jól tudja, hogy a kisgyerekek számára nem érvényes az az elv, hogy minden dolog csak önmagával azonos, a gyerek számára teljesen elfogadott, hogy egy ember más személy is egyben. Az óvónő nem is jutott semmi eredményre. A gyerekek ragaszkodtak ahhoz, hogy a felakasztott gyerek Szálasi és nagyon nyugodtan és nagyon tárgyilagosan és nagyon hivatalos hangon kiharolták amellett, hogy az csak igazán nem tuzás, ha Szálasi felakasztják.

Sokféleképpen lehetne ezt a kis történetet értelmezni. Lehetne esodálkozni a gyereken, aki szó nélkül belement abba, hogy ő Szálasi és hogy őt most kivégzik. Lehetne azt állítani, hogy ez a történet az antiszemilizmus magvára mutat rá: kell lenni, mindenütt, minden közösségben kell lenni valakinek, aki felé a többiek agressziója levezetődik és a baj egyedül az, hogy évszázadok óta mindig a zsidóság az,

aki felé a népek agressziója támad. Mégis a legmegdöbbentőbb momentum a gyerekek jól értesültsége és tájékozottsága. Ismételjük: ezek a gyerekek árvaházban élnek, a családok beszélgetéseit nem hallják, rádiót nem hallgatnak, újságot nem olvasnak. Jól értesültségüket sehonnán máshonnán nem szerezhették, mint a saját emlékekanyagukból. De az emlékezetük Szálasiával van tele, gyilkossággal és a büntetéssel, amit Szálasi megérdemel.

Nem tudom, akadt-e már statisztikus, aki a népszaporulat törvényei értelmében kiszámította már, hogy egy generáció és kettő mulva mennyi lesz a magyarországi zsidóság száma. Nem tudom, fordult-e már néppel elő, hogy fiataljait olyan arányban és gyerekeit 91%-ban kiirtották volna. De azt tudom, hogy az a 15.000 gyerek, aki Magyarország területén életben maradt, az sem él igazán. Az üldöztetés ezten-deit átél gyermekeink sohasem lesznek teljesértékűek többé, lelkükben soha be nem hegedő sebként cipelik a féltelmet, a rettegést és a jogos büntetés után való vágyat.

Egy nyolcéves gyerek arra a kérdésre, hogy „mi szerepét lenni” nagyon határozott hangon felel, pillanatnyi késedelem nélkül, mint aki a kérdésre már felkészült: „Höhér, az én családomat is kiirtották, én is ki akarok másokat.”

Az a kérdés, bele kell-e, bele lehet-e nyugodnunk abba, hogy gyermekeink lelkét soha be nem hegedő sebek égessék. Lehet-e úgy élnünk, hogy nem próbálunk meg minden lehetőt és a lehetőségeken túl, nem próbálunk-e meg minden lehetlent, hogy gyógyulást próbáljunk hozni a megszenvedett gyermeki lelkekbe. Tudom, hogy anyagi lehetőségeink igen csekélyek, kiválóságaink közül sokan elpusztultak. Mégis, azt hiszem, maradék anyagi és maradék szellemi erőnket össze kellene fogni, gyógyulási módokat keresni és találni. Pest utcáin svéd és dán autók szaladgálnak és az autók oldalán ékes felirat: „Mentsétek meg a gyermekeket.” Az első éhezés nehéz napjain túl vagyunk már, itt lehetne az

ideje, ha a test megőrzésén túl a lélekre is lenne gondunk. Orvosok, nevelők, pszichológusok dolgozzák ki minél előbb a gyógyulás lehetséges módszereit. Legyen feladat és reggeltől-reggelig tartó program: „Mentsétek meg a gyermekeink lelkét.”

A zsidó iskolák helyzete Palesztinában és Angliában

A Waad Leumi, a Palesztinai Nemzeti Tanács nevelésügyi osztálya, igen érdekes jelentést adott ki. A jelentés az új tanév iskolai adatait tartalmazza. Ezekből meglátjuk, hogy a palesztinai zsidó iskolákban 1946 szeptemberében 87.000 tanuló iratkozott be. A zsidó nevelésügyi szervezet felügyelete alá 719 különböző típusú iskola tartozik 2500 nevelővel. A zsidó iskoláskorú gyermekeknek 85 százaléka zsidó iskolákba jár. Erec iskolái — az iskolafenntartók szerint — három csoportba tartoznak. Az iskolák 53 százaléka pártoktól függetlenül a központi nevelésügyi szervezet által segített iskolahálózatba tartozik, a munkáspártok kötelekbe az összes iskolák 24 százaléka. A Mizrahi fenntartású iskola alá az iskolák 23 százaléka tartozik. A történelmi zsidó állam pusztulása óta először 1883-ban vették be ismét a hébert, mint az oktatás hivatalos nyelvét Palesztinában.

Amilyen biztató és megnyugtató a palesztinai zsidó iskoláügy helyzete, annyira elszomorító és elgondolkasztató az a jelentés, amely zsidó művelésügyi viszonylatban Angliából érkezett. Angliában nincsenek zsidó iskolák. A zsidó nevelés határok közé szorított lehetőségei az iskolán kívül talmudtóra tanfolyamok kereteire korlátozódnak. E tanfolyamok — bár sokhelyütt kapcsolatban állnak az iskolákkal — nem biztosíthatják megnyugtató módon a zsidó nevelést, mert látogatásuk nem kötelező. Az ország különböző városaiban a hitközségi élet intenzitásától függ a tanfolyamok látogatottsága. Most ezen a téren változás várható. A Board of Deputies-hez, az angol zsidók központi szervezetehez befutott jelentések szerint igen sok angol iskolában csak korlátozott számban vesznek fel zsidó tanulókat. A numerus clausus egy fajtája van Kialakulában Angliában — A Board of Deputies most a jelentések hatására zsidó iskolák felállításának tervével foglalkozik. Mint olyan sok helyen a galutban, Angliában is a zsidó ellenes hangulat hatására lehet majd csak zsidó tanulókat a zsidó iskolák számára megnyerni.

G. E.

A neveléshez elsősorban az a légkör tartozik hozzá, amelyben az történik. Nem arra a légkörre gondolok, amelyet a nevelő magatartása teremt meg — ez is mérhetetlenül fontos, — hanem arra a sokkal tágabb értelemben vett légkörre, amely adva van, minden országban, nemzedékek munkásságának eredményeképpen, amelybe tehát beleszületik a gyermek. Ennek a légkörnek létezéséről csak ünnepélyes alkalmakkor emlékeznek meg a szónokok és a vezetők irók. Máskor minék? Mindenki tudja, hogy van, természetes.

De ha a zsidó gyermekek neveléséről — helyesebben: *gyermekünk zsidókká neveléséről* — beszélünk, akkor bizony azzal kell kezdenünk: mivel pótolhatjuk itt számunkra azt a természetes, a mindennapi életből kiáradó zsidó légkört, amelyben zsidókká nevelődhetnének. (Azaz a magyar légkörrel, amelybe minden magyar állampolgár — így a zsidó gyermek is — nevelődik, itt nem kell foglalkoznunk. Annak létezése és meghatározó jelentősége nyilvánvaló, problematikája pedig más cikk keretébe tartozik.)

Tudatában kell lennünk ugyanis annak, hogy ilyen egészen természetes, a zsidósággal problémátlan légkör igazán csak Erecben képzelhető el. Ott majd csak arról kell beszélni, hogyan legyünk zsidók; itt arról is, hogy zsidók vagyunk. És ez a fontos, hogy erről *beszélni kell*. Most még persze nem nagyon kell, mert bőven buzog a zsidó-tudat véres forrása: elevenek még a közelmult emlékei. De hiába, még a legszörnyűbb emlékek sorsa is az elhalványulás. Nekünk magunknak kell tehát mindig újból és újból megteremtelnünk, illetve fenntartanunk beszéddel és más szellemi eszközökkel azt az országot — és nyelvet pótló légkört, — rendkívül szokatlan és nehéz nevelői feladat —, amelynek számára és amelyben nevelhessünk. Mert azt talán ma már senki sem állítja, hogy a zsidóság csupán egy valóság a többi közül.

De hogyan? Mivel teremtsük meg ezt a légkört? Azzal a tanítással-e — hogy ime, ezer évök óta nem akarunk, vagy nem engednek bennünket beolvadni? Ezek negatívumok! Azzal-e, hogy hirdetjük: építsük fel Erecet, tanuljunk ivritet, hiszen őseink Erecben laktak és ivritet beszélték? Ezek valóban olyan hatalmas ideálok és örökkéható remissenciák, amelyek mindig benne éltek őseink lelkében. De a nevelésnek ennél még több kell, *légkör kell*, tehát nem olyasmik, amik a zsidóságban benne éltek, hanem olyasmik, *amiben a zsidóság benne élt*. Hiszen ebben a légkörben maradtak fenn azok az ideálok is.

Hát mi legyen az a légkör, amelyben az egész nevelésnek történnie kell? Minthogy történeti tragédiánk folytán évezredek óta megtagadtattuk tőlünk az elsődleges népi érzés két alapja: a saját ország és a saját nyelv, be kell érünk a másod-

Templom = Közösség Háza

Irta: Dr. FISCH ADOLF

lagossal, de az legalább igazi legyen, évezredek kipróbálta és mélygyökerű!

Ezelőtt kb. 4000 évvel a törzsfő ősök természetesen olyanok hitték Istent, akinek állati bust és zsiradékot kell áldozni és ajándékokkal kedveskedni. Ez zel szemben a próféták már olyanok hirdették, akibe az ember jóselekedetei és gondolatai, sőt érzelmi vezetnek el. Még sokkal hosszabb ut vezetett el az első zsidó törzsfők: Ábrahám, Izsák és Jákob istenfogalmától a filozófus Majmuni istenfogalmáig és Majmuni még is így kezdte imáját: „Örökkévaló Istenünk, őseinknek: Ábrahám, Izsák és Jákobnak Istené.” A zsidó közösségnek egy nagyon jelentős része tehát olyan istenfogalmat vallott Majmuni korában — és vall ma is —, amelyre Ábrahám ősatyánk szerint már nem is illenék rá az „istenfogalom” szó és a közösség mégis Ábrahám Istenéhez tartozott és tartozik. Az istenfogalom tehát a zsidóságon belül hihetetlenül, majdnem a felismerhetetlenségig megváltozott, teljesen az érzékfeletti világba emelkedett, (meghódította a művelt világot), de az Isten megmaradt Ábrahám Istenének. Más népek — pl. a magyar nép — istenfogalma is megváltozott az évezredek folyamán, de nem is imádkoznak ma a templomaikban annak az ősöknek istenéhez, akit néppé válásuk elejére képzelnek. Ábrahám korában az övé volt a legmodernebb istenfogalom, Majmuni korában a Majmunié volt, ma is a zsidósága az és még mindig úgy hívják zsidóul: Ábrahám Istené. Ebben áll a zsidóság *misztikus erejű példátlan történeti folytonossága*.

Ez azt is jelenti, hogy szinte egyedülálló viszonyban van a zsidó nép az istenhittel, mert nemcsak lelki életéhez tartozik, hanem fizikai létének, fennmaradásának biztosítékát is ebben látta.

Ez a specifikus istenkapcsolat érzése mindig benne élt a közösségben és — bár, ha közösség lelkifolyamatáról van szó, akkor majdnem lehetetlen egy állítást behizonyítani — benne is fog élni, míg meglesz a zsidó közösség.

De ez még mindig olyasmik mondható, ami csak benne élt a zsidóságban. A nevelésnek pedig — mint mondtuk — olyasmik kell, amiben a zsidóság benne élt:

A specifikus zsidó istenkapcsolattal függ össze a zsidó templom. Csak történeti tájékozatlanságból származó asszimilációs gondolkodás azonosíthatja a zsidó templomot a kereszténnyel. A zsidó templom mindig más volt, mint a keresztény, mert a zsidók mindig anélkül a Világ Urának házába men-

tek, aki már a törzsfő ősök istene is volt. Ez egészen más érzelmi kapcsolatot jelentett számunkra, mint a keresztények templomba való járása.

Amikor a zsidóság a szétszóródás után folytatta a maga templomcentrikus életét, akkor ezzel tulajdonképpen tovább élte a legsajátosabban zsidó közösségi életformát, azaz *benne élt a zsidó légkörben*. Ez volt az a légkör, amelyben a nevelés (és az egész élet) történt.

Nyugati szemmel nézve: ez a hely templom is volt, világi hely is volt. Rendszerint oda jártak mindazok, akik a közösséghez tartoztak. Imádkozni? Azért is, sőt elsősorban azért, de másért is: együtt lenni az apai házában a testvérekkel. Sőt aki nem is járt el rendszeresen, az is oda tartozott a templomhoz teljes magátólértelődőséggel. Ez a zsidó templomcentrikus élet alakította ki a világnak talán legteherbíróbb közösségi összetartozását, mert mindenkitől igazán érzelt és misztikusan mélygyökerű volt.

Az erőltetett asszimiláció hozta el a „modern” zsidó templomot. Ennek nem az volt a főhídjája, ami benne volt: a keresztényes külsőség, hanem, ami nem volt benne: a zsidó bensőség, az az ősi zsidó érzés, hogy az édesapa házába hazamegyek együtt lenni a testvéreimmel.

Sok minden megváltozott azóta, de a különben is egészen fiatal „politikai nemzet” fogalom bevezetése nem teremtett számunkra lényegében új helyzetet. A galutban a zsidó „nemzet” állagát is ugyanarról a két oldalról fenyegeti veszély, mint előbb a zsidó „vallás”-ét — hiszen ez a kettő elválaszthatatlanul egy — a reakció oldaláról és az erőltetett asszimiláció felől bármilyen nem-zsidó világnézethez.

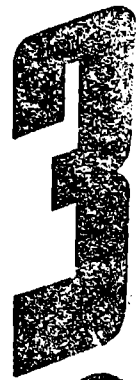
Erecben majd újból magára talál a zsidó nép és vagy ismét rajta keresztül kap az emberiség új üzeneteket Ábrahám Istenétől, vagy szervesen valami egészen más közösséggé alakul (bár azt hiszem: a múlt ereje legyőzhetetlen.) Itt a galutban azonban tudatosan kell vállalnunk azt a tényt, hogy sohasem fogja pótolni a zsidó közösség életében semilyen zsidó párhelyiség a templomot, mert a templom légkörében élt a zsidó közösség ezer éveken keresztül.

Mi hát a tennivalója annak a nevelésnek, amelynek célja a zsidó közösség fenntartása? A zsidó templomot „visszatéptésíteni”, minden energiával és pedagógiai eszközzel népszerűvé tenni a gyermekek előtt, mert köréje kell csoportosulnia az igazán zsidó világi élet meg-

nyilatkozásainak is, mint a múltban. Szüntelenül hangsúlyozza minden nevelő szerv, hogy ez az egyetlen templom a világon, amelyben nemcsak a naiv, kegyes hívők, vagy a végtelenség előtt leboruló filozófus lelkek Istene lakik, hanem egy nép, a zsidó nép Istene is. Ez a templom tehát a zsidó nép igazán ősi, legmélyebb és örök eleven szimbóluma is. (A szimbólumok ereje nem abban van, hogy értik őket.) Ezt a templomot semilyen „haladás” sem teheti időszertülné. Csak egy dolog teheti: a zsidó közösség feloldódása, halála.

Tudom, hogy ez a nevelés súlyos problémákat vet fel, tudom, hogy sokkal könnyebb ma a templomról hallgatni, vagy a legmodernebb asszimiláció szemével nézve a többi templommal együtt lomfárka valónak mondani, de hol van akkor az a zsidó légkör, amelyben itt nevelhetünk? Ideálokban? Mondottuk, hogy a helyes nevelés légkörét nem olyasmiknek kell megadni, ami csak a kezünkben élt, hanem olyasmiknek, *amiben őseink benne éltek*, mindaddig, amíg volt erős zsidó közösségi érzés.

A gyermekek azonnal megismerik a rosszakarattal, gyűlölködő embert, bármilyen fiatal és szép is... Ellenben egy öreg üsifoltos felő, aki jószándéku irántuk, bármennyire szakadt is a kabátja meg a kalapja s bármennyire lóg is le a haja a homlokára, nevetve és intelve nyújtás ki kezüket. Pestalozzi

FONTOSSÁG SZABÁLY:

TÖRÖDJÖN MAGÁVAL!

VIGYÁZZON EGÉSZSÉGÉRE!

HASZNÁLJON OVENALL FOGKRÉMET!

a megbízható fogkrém!

A NEHEZEZEBBIK UT

Irta: GROSZ EZRA

„Nehéz zsidónak lenni“, így szól Schalom Alechem szindarabjának ma már banálisnak hangzó címe. Bizony, nem a szinpadról, hanem az életből és a halálból tanultuk meg az elmúlt években ennek a mondásnak keserű igazságát. Hiszük, hogy az átélt idők borzalmai nem térnek vissza. Hiszük, hogy egy új, most épülő, igazságosabb világrendben nem lesz nehezebb élni és boldogulni a zsidónak, mint bármely más nép fiának. Van azonban ennek a mondásnak egy másfajta értelme is. Zsidónak lenni a jiddis nyelvhasználatban annyit is jelent, hogy jó zsidónak lenni. És ha így fogjuk fel a mondást, akkor be kell látnunk, hogy ez a megváltozott viszonyok mellett sem veszített időszerűségéből. Sőt. A korszellem, a politika, a modern eszmearamlatok, a gazdasági és társadalmi élet törvényszerűségei egyre jobban látszanak igazolni, hogy nehéz zsidónak lenni, jó zsidónak megmaradni.

Miután pedig már több mint két emberöltő óta a zsidó tartalom mibennünk inkább gyengült, mint erősödött, különösen nehéz a mai körülmények között újból zsidóvá lenni. Mégis, ha őszintén akarjuk, hogy gyermekeink minden veszély és csábítás ellenére is feltétlenül zsidók maradjanak — csak egy utat választhatunk: *új-ból jó zsidóvá tenni, jobb zsidókká nevelni őket, mint amilyenek mi magunk vagyunk.*

Jó zsidónak lenni ma is csak annyit jelenthet, mint amit régen jelentett: *a zsidó szellem értékeit, minél teljesebben, minél eredetibb és tisztább formájában elsajátítani, magunkévá tenni, átélni.* Ez pedig azt jelentette a múltban és jelenti a jelenben is, hogy a zsidóság genuin forrásai, hébernyelvű legjelentősebb termékei eredetiben hozzáférhetőek kell hogy legyenek ifjúságunk számára, eleven és maradandó lelki kapcsolat létesüljön ifjúságunk és a zsidóság közt.

Azonban két tekintetben is el kell, hogy térjen mai nevelésünk utja a múltétól. A

múltban a zsidóság hatalmas kincsesládából ifjúságunk számára közvetített anyag *egyoldalú volt.* Vagy csak a prófétai zsidóság tanításait tartalmazta, vagy pedig a másik végletben megegyezett a törvényzsidóság ismertetésével a Chumas és Talmud kizárólagos tárgyalásaival. Ma már világosan látjuk, hogy a zsidó szellem, a zsidó kultúra sokkal egyetemleesebb és szélesebb skálában tárando fel. A zsidó szellem mélyes és állandó jellege mellett is érzékeltetni kell annak fejlődő, mindig időszerű és egyetemes emberi érvényű mivoltát, népiünk sorsát és életét döntően meghatározó szerepét. *De nemcsak a tanítás anyagában és tartalmában kell új utakat keresnünk, hanem sokkal inkább annak módszerében.* A régi iskolákban folytatott *fordítós tanítás teljes csőtől-jéről* kár egy szót is vesztetnünk. Bármilyen gondosan válogatjuk is ki zsidóságunk hatalmas művelődési anyagából a feltétlenül átadandó tananyagot, korunk megkövetelte egyéb ismeretek sokasága miatt a rendelkezésre álló idő olyan minimális, hogy eredményt csakis a módszeres eljárás lehető legteljesebb felhasználása mellett remélhetünk. Nem engedhetjük meg magunknak azt a fényűzést, hogy lemondjunk a didaktika kétségtelenül bevált eszközeinek igénybevételéről. És miután idegennyelvű kulturkincsek eredetiben való megismeretéről van szó, *feltétlenül és elengedhetetlenül alkalmaznunk kell a modern nyelvtanítás módszereit és eszközeit.* Idegennyelvű szövegek igaz megismeréséhez, élményszerű elmélyítéséhez csak fokozatosan felépített nyelvtanulás útján juthatunk el. A szavak mögött rejlő szellem és tartalom érdekében fel kell használnunk a megismerés minden eszközét. Ezért kell súlyt helyezni a litáson alapuló szövegmegértés mellett a hallásra támaszkodó beszédmegértésre és a motorikus idegpályákat is működtető beszéd- és íráskészségre. Azonkívül korunk követelményeinek képest a zsidósággal való

szellemi kapcsolat megteremtéséhez nemcsak írott szöveg megértése, hanem rádió vagy előszó, szinpad, előadás (gondoljunk csak a jeruzsálemi rádió rendszeres heti haftara előadásaira) útján elhangzott beszéd felfogása, továbbá a magunk mondanivalóinak szóban és írásban való közlési képessége is szükséges.

A héber beszélgetésen alapuló nyelvtanítás nem öncél és nem is elsősorban gyakorlati jelentőségű (hiszen, aki Erecbe készül, a társalgási nyelvet ott könnyen el fogja sajátítani), hanem eszköz és módszerbeli fogás a zsidó kultúra kapujának feltáráshoz. Az ilyen munka kitartást és türelmet igényel, tanító és növendék részéről egyaránt. Kézelfogható eredmények nehezen mérhetők és az építés első alapot nyújtó fázisában nem is igen láthatók. Ezért elhibázott dolog volna egy távoli, az iskolai tanulmányok hosszú éveire kiterjedő célkitűzés sikerét egyetlen nem zavartalan tanév végzett munkája alapján megítélni. Annyit azonban már az eddigi tapasztalataink alapján is mondhatunk, hogy ha gyermekeink nem gépiesen fordítják a heti szakaszt, vagy nem mormolják értelmetlenül az asré zsolhárt, hanem saját szavaikkal, héber nyelven elmondják, sőt eljuttatják Eliezer találkozását Rebekával a kútnál, vagy Izsák áldását, vagy József eladását, akkor *ez sokkal mélyebb nyomot hagy a gyermek lelkében és pozitív emlékeket a Biblia elbeszéléseiből.* Ha a felsőosztályos tanulók nemcsak a Leviticusból ismeri meg az ősi áldozatok rendjét, hanem Frischmann Dávid bibliatárgyu és nyelvű, de egyben a modern élet legégetőbb szociális problémáit példázó elbeszéléseit olvassa — milyen más értelmet nyer és érdeklődést kelt a bibliai szöveg a tanulóban.

Bizonyos, hogy ez a célkitűzés éveken keresztül nehéz és rendszeres munkát követel, szakképzett és lelkes tanárokat tételez fel és a tanuló számára is nehezebb, kevésbé kényelmes utnak a járását jelenti, mint a régi „hitoktatás“.

Ha a minimális napi egy-ötvi hébertanulás biztosítva van, akkor jözan pedagógiai realitás alapján, nyugodt lelkiismerettel elvárhatjuk, hogy gyermekeink, ha kijárták az iskolákat, jó zsidókká lesznek.

A magyarországi ujonnan felépített zsidó iskolaügynök egyik érdekes és sok sikerrel bíztató szerve a Tarbut iskolahálózat. A Tarbut iskolák abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy a tanítási nyelv hatósági engedéllyel a héber és így sokkal nagyobb óraszám és több lehetőség áll rendelkezésre a héber kultúra megismertetésére. Jelentős tényként kell megemlítenünk, hogy miniszteri rendelkezés az Országos Rabbiképző Intézet gimnáziumában is olyan tantörvi és szervezeti átalakulást hagyott jóvá, amely a tehetségesebb és a magyarországi zsidóság szellemi irányítására hivatott réteg utánpótlását biztosító mindkét nembeli ifjúság számára teljes mértékben lehetővé teszi a héber kultúrával fentvartott értelemben való elsajátítását. A Rabbiképző Intézet magyar—héber tanítási nyelvű Tarbut gimnáziumában a többi gimnáziumokkal csaknem azonos heti óraszámában a növendékek ugyanazokat az általános ismereteket sajátítják el, mint minden más gimnáziumban. De azonfelül héber nyelv és irodalom, mint modern élő nyelv, érettségi tantárgy és a hébernyelvi ismeretek bővítését biztosítja a reáltárgyak tanítási nyelve is. (Számatan, kémia, természetrajz, stb.) Aki ebben az intézetben fogja megszerezni a gimnáziumi érettségi bizonyítványt, az minden nehézség nélkül folytathatja majd tanulmányait a jeruzsálemi héber egyetemen is, vagy más héber főiskolán is.

A következő lépés lenne a tanítók és héber tanárok megfelelő képzésének rendezése. Reméljük, hogy az illetékesek erre is megtalálják a lehetőséget.

Erősen hiszük, hogy ez az ifjúság, amely a fentvart módon és szellemben részeseül nevelésben, szervezeten belkapcsolódik a demokratikus fejlődés irányába és ha nehezebb uton is, de úgy járja meg a zsidósághoz vezető utat, hogy célhoz érve, biztos lépésekkel halad majd előre népének és az egész emberiségnek szolgálatában.

HÁROM HITOKTATÓM

EMLÉKEIMBŐL

IRTA: SZILÁGYI GÉZA

A TEMESVÁRI BELVÁROSI ELEMI ISKOLÁBAN — Normal-Schule volt a hivatalos neve — Weil Mór tanította a zsidó hittant, mint a „Mózes-vallásnak“ oktatója. Az 5 és fél éves kisfiúnak, akit édesanyja vitt először a „gyermekkerthi“ előjáték után az igazi iskolába, ismerőse volt már a zsidó tanítóbácsi, mert véletlenül ugyanabban a házban laktunk, a zsidó templomtól vagy 50 lépésnyire, sőt egyazon emeleten is. Amikor egy esztendővel később már olvasni tudtam, nem győztem tőprengeni azon a rejtélyen, hogy a hitoktató lakásának ajtaján mit jelent a kis réztáblára vésett fölírás, amely azt közölte, hogy az ajtó mögött „Weil Mór ó-rabbi“ lakik. Sokáig számjegynek néztem, az ékezetet mellőzve, az ó betűt, nullának véltem és az összetett szót így sillabizáltam: null-rabbi. Már középiskolássá serdültem, amikor hiteltérdemlőn felvilágosították arról, hogy az ó-rabbi, még ma is különösen vélem ezt a furcsa nyelvhasználatot, nyugalmazott rabbit jelentett.

A nyolcvanas évek elején temesvári zsidó kisdíáknak egyszerre és egyidőben három nyelven kellett az olvasás titkának kihüvelykezésével bajlódni: meg kellett tanulnia a magyar, a német és a héber betűk olvasását. Eléggé verejtékeztető munkát jelentett ez a nem könnyű feladat, de mégsem haltunk bele, diadalmasan győztük. Héberül ugyan nem, de magyarul és németül (nem latin, hanem gót betűkkel németül) írni is meg kellett tanulnunk.

Weil bácsi dorgáló és jutalmazó apa volt egy személyben. Magyar, német és héber betűs falitáblák voltak az elsőosztályu tanterem falain. A magyar és a német táblát Adám Ferenc osztálytanító gondozta, a hébert Weil Mór. Hosszu nádpálcája volt, hatalmának nemcsak jelképe, hanem végrehajtóeszköze is. Nádbotjával erőlyesen bökölte a héber hieroglifákat és ha a kisdíák el-

vétette a betű helyes nevét, a „Herr Religionslehrer“ könnyen megharagudott és pálcája rátévedt a keményfejű gyerek hátára is. Aránylag sok hittanóránk volt és gonoszul megbabonázott órák is akadtak, amikor huszunknak-harmincunknak dacosnak mutatkozott az agyveleje, be nem fogadta a héber betűt. Ilyenkor a pálcá végigsétált a kispajtások hátán, — én protekciós kivétel voltam, nyilván azért, mert ugyanabban a házban laktunk — és volt keserves sírás-rívás, de inkább csak szokássá rögződött kényeskedésből, mert a nádpálcá pagyot suhogott ugyan, de — akinek keze irányította, tudta, hogy miért — fájni igazában nem fájt. Ezt művelte a dorgáló apa. De aztán úgy esett, hogy a furesa, nekünk a latin és a gót betűknél idegenebb héber betűkkel is végül nagynehezen valamelyest megbarátkoztunk, nem tévesztettük össze őket (pontozottá szelidített betűk voltak) és az első esztendő vége felé, bár dadogva, el-elakadva, működhögöses szüneteket tartva, a szövegből alig egy-két szót értve, mégis csak héberül olvastunk.

*

AZ ESZTENDŐNEK EBEN A SZAKÁBAN háttérbe vonult már a dorgáló apa, a nádpálcá csak a nyomtatott falitáblákat bökdöste, ellenben homlokterbe került a jutalmazó szelid apa, aki letette a pálcát és beszélni kezdett, többnyire németül, ritkábban magyarul — a múlt század nyolcvanas éveinek elején vagyunk, a Kis-Bécsnek becézett Temesváron — és a voltaképpen héber betűket sillabizáló hitoktató prédikáló rabbi rá rangosodott: az első pad előtt szinte daliásan megállva a bibliáról és annak zsidairól mesélt nekünk. Ma, annyi év-tized után, azt kell vallanom, hogy Weil Mór — nem tudom, hol tanulta és hogy eszénálta — rá tudott bírni bennünket, többnyire otthon elkönyveztetett szófogadatlanságokat, akik igazán nem hoztuk magunkal gyermekszobájukból a Mózes-vallásu, rosszul díjazott hitoktató iránti tisztelőtet, hogy előbb bele-

törődő türelemmel, majd egyre kíváncsibban és mind szvesebben hallgattuk Weil Mór meséit egy csodálatos Könyvről és Könyvből, közben egy-egy nekünk érthetetlen héber idézettől megszakítva meséket szinte hihetetlen eseményekről, különösen férfiakról, nőkről és gyermekekről, egy regés csodavilágról, amely bele-nyult az Égbe, meséket, amelyekről Weil bácsi váltig hangoztatta, hogy nem is mesék, ha néha úgy látszik és úgy hallatszik is, hanem igaz történetek, amelyeket szóról-szóra, az utolsó betűig el kell hinni. És míg a néha zsargónba hajló, de amellet Schiller Friggyestől, Weil Mór legkedvesebb német költőjétől tanult pátosz-forrósitotta beszéd folyt az ó-rabbi mesélőgő ajkáról, mi hívő hittel csüngtünk mesemondó száján. Bizonyos, hogy az emirált rabbi, aki végigkísért az elemi négy osztályán, nem ragaszkodott a tantervhez és nem követte a böles zsidó pedagógusoktól szerkesztett utasításokat. De jó zsidó volt, okos zsidó, aki, bárniogy suhogtatta is az ijesztő nádpálcát, szívből szerette a gyermekeket. (Egész scrog volt belőlük otthonában is.) És szerette zsidóságát. Így hát a maga ösztöneire hallgatva és a mi ösztöneinket is fölébresztve, a hazuról jórészt zsidótan zsidó fukát nem tudományos eszközökkel, szabályoknak fittyet hányva, amugy parasztosan, lélekben zsidóknak és zsidókká nevelte, még akkor is, ha szülei példájára nem sokat törődtek a szigoru rituálé rendelkezéseivel. Ez az egyszerűen viselkedő ember — a kis gyermek öregnek nézte és vélte, pedig csak a legjobb férfikor napja sütött rá, — akinek talán a tudománya sem volt tekintélyesen nagy és példaadóan kifogástalan, esetleg nem is egészen szándékosan, netán nem is egészen tudatosan, ámde a maga tudatalattiját sejtelmnes kapcsolatba büvöive a kisgyermeki lélek tudatalattijával, a zsidóságot és különösen minmagunk eredendő zsidóságát meg tudta éreztetni bennünk és hagyományt, zsidó hagyományt varázsolt, senkitől sem támogatva, a maguk családi köré-

ben ilyen hagyományokkal nem is találkozó agyakba és szivekbe.

Hogy egy immár hosszú élet alatt megmaradtam zsidónak, illusztris rokonok, barátok és pályatársak példáján nem követve, csábításokkal szembeszállva, sőt csábító voltukat alig érezve, azt nem utolsósorban Weil Mórnak köszönöm, a később már nem csupán nyugalmazott rabbinak, hanem nyugdíjazott hitoktatónak is, akivel, mint évtizedek múltán hallottam, a felsőbb zsidó ellenőrző hatóságok nem is voltak tulságosan megelégedve, sőt nem titkolták, hogy nem látják eléggé „modernnek“, tehát nyugdíjazták. Az én lelkemben, amíg élek, Weil Mór, felejtetetlen első hitoktatóm, nem kerülhet nyugdíjba.

*

A KÖZÉPISKOLÁBAN nyolc évén át dr. Löwy Mór belvárosi főrabbi tanított zsidó hittanra. Óráit többnyire a temesvári zsidó hitközség „szék-házában“ a Mária Terézia korabeli Judenhofban tartotta. Csendes, szerény ember volt: egy fegyelmetlen sihederekből álló, semmit és senkit komolyan nem vevő, gyerekes csínyeket olykor szinte észlelően halmozó diákcsúrhéval szemben. Dr. Löwy — a néhány éve meghalt dr. Lengyel László és a Németországba deportálásból eddig vissza nem tért dr. Lengyel Ernő jeles publicistáknak édesapja — nem volt elég erélyes ahhoz, hogy fegyelmet tartson. Beletörődött abba, amin változtatni nyilvánvalóan sem ereje, sem kedve nem volt. Azt hiszem, nagyon megvetetett bennünket és csak melancholiára hajló lelkének finomsága akadályozta meg abban, hogy fensőséges megvetését nyíltan is ne éreztesse velünk. Weil Mórral ellenkezően szigoruan ragaszkodott a hitoktatás tantervéhez és a megfelelő utasításokhoz. Az előirt tananyagot a maga részéről lelkiismeretesen és pontosan elvégezte. A sokat betegeskedő főrabbi még télviz idején sem mulasztott egyetlen órát sem. Ámde ezzel alig törődött, — bizonyára joggal nem tartalt méltóknak erre — hogy vele együtt mi is elvégezzük az előirt anyagot. Nem is végeztük el.

*

MÁR NYOLCADIKOS NAGYDIÁK voltam, amikor egy nálam jóval idősebb, Bécsben végzett orvosrokonomtól megtudtam, hogy dr. Löwy Mór külföldi intézetekben rendszeresen képzett kitűnő teológus,

azonkívül önálló buvárkodó régész is, főképpen pedig a legmagasabb színvonalú németországi és franciaországi nyelvészeti folyóiratokban számotartott, *uttörő kutatásokat végző arameus filológus*. Utána jártam rokonom meglepő adatainak és meggyőződésem róla, hogy egyáltalában nem tulzolt. Annál jobban fájt aztán, hogy ez a tudós szellem annak az ifjúságnak, amelyen lelkiismeretesen, de kedvelően pásztorokodott, *semmit sem jutaltott lelkének kincseiből*. Kitérő egyházi szónok hírében állott. *Somogy megyéből hozta izes magyarságát, a berlini és lipcsei egyetem csiszolta németiségét*. De prédikációnak hőségeseen terített asztaláról csak morzsák jutottak az ugynevezett ifjúsági istentiszteleteknek. Igaz, hogy ezeknek a muszáj-ajátosságnak fegyvermi büntetés terhe alatt templomba rendelt diákhallgatósága maga szemérmetlenül föltűnő hideg közönyével a leglelkesebb hit-szónokoknak is megfagyaszthatta volna a vért. Örök szomorúság borongott egész lényén, így hát szomorúság árnyékolta be hittanóráit is. Tudományos értekezéseiben — így abban a vékony, de gazdag füzetében is, amely *az adatokat zsufolt össze a temesvári zsidók történetéről* — elgondolatlan tanulságos tudott lenni ez a nemközönséges tudós. Hittanóráiban azonban, csak évek után jöttem rá a dolog nyitjára, *nem méltatott bennünket arra, meg sem érdemeltük, hogy érdekes legyen*. Mindig fáradt volt és fárasztotta fiatal hallgatóit. Ezek meg unatkoztak és lármás tréfálkozással igyekeztek enyhíteni unalmukon. Még ma is restellem, hogy én sem voltam különb vásott társaimnál.

*

HARMADIK ÉS EDDIG UTOLSÓ HITOKTATÓM *dr. Schächter Miksa* orvostanár, sebész, szakíró és publicista volt. Ha még élne, nagyon esodálkoznék azon, hogy hittanári rangot adományozok neki. „Hogyan jutok elhez a kitüntetéshez?” — kérdezné megismogatva rabbinikus szakállát. Engem *dr. Ferenczi Sándor* barátom, a lelket poklának legmélyéig látó pszichoanalitikus, *Freudnak*

talán legkiválóbb és legkedvesebb tanítványa ismertetett meg apai barátjával, Schächter Miksával, akkoriban a legtekintélyesebb orvosi folyóiratok egyikének, a Gyógyászatnak örökké hajsvivő eszű, egyetemes tudású, egyben higgadt és heves szerkesztőjével. A sebek gyógyításában és kezelésében éppen olyan járatos volt, mint a zsidósággal kapcsolatos bármilyen tudományban. 1910 körül pompás cikkeket írt *Az Újság*-ba, részben az orvostársadalmat érdeklő szakkérdésekről, részben egyetemes örök emberi problémákról. *Gyűlölte a sőtöhibákat és engem tüntetett ki azzal, hogy rám bízta cikkei nyomdai levonatainak korrigálását*. Ezidőtájt sokat voltam együtt vele. Valóságos előadásokat tartott nekem, *privatissimumokat, a zsidóságról, múltjáról, jelenéről, jövőjéről*. Egyfőnyi hallgató-ságának, énnekem oly gondolat beszélt, hogy előadásait, lejegyezve, akár mindjárt ki is lehetett volna nyomtatni. *Szenvedélyesebb és önértékesebb zsidót keveset láttam. Hétköznap és ünnepekor se bészhez illő szigorú gondossággal betartott mindent, amit a vallás törvényei és hagyományai előírnak*.

*

AZOKNAK A BESZÉLGETÉSEKNEK kendőzött, de inkább hosszú monológokra emlékeztető előadásoknak során, amelyekkel kitüntetett, *több judaica-t tanultam tőle, még pedig mindennek tömörített leglényegét és legjavát, mint ha száz hitoktató óráját ülttem volna végig*. Szinte gögősen mondom: kevés kortársamnak jutott, meg nem érdemelt kegyül, minden tantervtől független, semmire sem kötelezett, mégis *mindent nyújtó olyan hittanára, mint nekem dr. Schächter Miksa személyében*. Ha összcállítom, ideje már, *életem mérleg-számláját, az aktívák közé főhelyre kerülne ennek a bátor, önzetlen, harcias és tudós zsidónak rám pazarolt, de hőségeseen kamatozó tanításai*. Hogy nemesak vállalom zsidóságot, hanem *büszkélkedem is vele, azt dr. Schächter Miksának köszönhetem: önkéntes, megbízás nélküli, de minden előbbinél külön hitoktatómnak*.

Tamás Lajos egyetemi tanár érdekes előadása a héber nyelvről

A Pázmány Péter Tudomány-Egyetem bölcsészeti karának tanárai között a fasizmus évei alatt is voltak olyan tudósok, akik nem adták el a lelkiüket és lelkiismeretüket a fajelmélet ördögének, nem táplálták, nem szították a zsidóellenes hangulatot. Nem voltak sokan. Ezen kevesek közé tartozik Tamás Lajos, a kiváló filológus, aki mindig nagy megértéssel viseltetett zsidó diákjainak különleges problémái iránt. Az elmúlt hét szombatján megjelent a zsidó egyetemi hallgatók általános cionista szárnyát képviselő Makkabeában s „Nyelv és kultúra” címen igen érdekes és egyéni meglátásokban gazdag előadást tartott a héber nyelv és kultúra jövőjéről.

Bevezető szavaiban nyomatékosan kifejtette, hogy nem, mint politikus, hanem mint tudós kíván foglalkozni a kérdéssel. Két zsidó egyéniség ragadta meg különösképpen a figyelmét: az egyik *Abrahám Dávid Gordon*, aki sok-sok értékes filozófiai tanulmány megírása után paraszt lett, két kezével dolgozott Palesztina mezein, mert belátta azt, hogy egy közösség nem lehet életképes, ha nincs parasztsága. A másik: *Eliezer ben Yehuda*, akiben olyan rendkívül akaraterő lobogott, hogy nemesak önmaga tanult meg héberül, hanem feleségét, rokonait, környezetét is arra kényszerítette, hogy héberül beszéljenek. Ez a

rendkívül akaraterő az egyik tényezője annak, hogy a héber nyelv ismét alkalmas lesz arra, hogy korunk bonyolult lelkiségét kifejezze. Minden kultúrnap megbirkózott a nyelviújítással, a zsidóknak is keresztül kell esniük ezen a fejlődés szellemi forradalmon. Az akarat mellett az ideológia az, amely egy nyelvet élővé tesz. Ez történt például a latin nyelvvel is. Amikor a római birodalom megbukott, a latin nem merült el, mert az Egyház ideológiával látta el. A héber nyelvnek is azáltal nőtt meg a lendülete és hatóereje, hogy a zsidó tömegek kezdik beszélni, a mindennapi élet szükségleteihez idomítani. A jeruzsálemi Héber Egyetem filológusainak egészen egyedülálló lehetőségük van arra, hogy megfigyeljék, hogyan alakul ki a parasztság körében a nyelvjárások sokasága s ezekből a kikristályosodott irodalmi nyelv. A héber ma már nem laboratóriumi nyelv s holnap még kevésbé lesz az, mert a történelem kikényszeríti azt, hogy a zsidók felépítsék a maguk nemzeti otthonát. A zsidóság kérdését véglegesen a szocializmus oldja meg. A zsidóság azonban nem várhat addig, amíg ez mindenütt megvalósul. Ezt a kort saját földjén kell kivárni — fejezte be érdekes előadását Tamás Lajos egyetemi tanár.

GERVAI SÁNDOR

Virágerdő Wels és Gunskirchen temetőiben

Wiener. Tibor welsi magyar tolmács, aki már több ízben beszámolt lapunk hasábjain a Welsben és Gunskirchenben elhakt magyar zsidó deportáltak sírjainak felkutatása körül végzett munkásságáról, most a következőkkel egyéztette ki közléseit.

„Wels és Gunskirchen temetőiben — írja — virágerdő borítja az elhunyt deportáltak sírjait. Szolgáljon csekély vigasztalásul a hozzátartozóknak az a tudat, hogy kevesek nem nyugszanak jeltelen sírban. Egyedül végeztem ezt a munkát, mivel erre sem testület, sem bajtárs nem jelentkezett. Mint életbenmaradt, becsületbeli kötelességemnek tartottam ezt. Azért tartom fontosnak ennek kiemelését, mert egy szélhámos, akit sikerült lelepleznem, tőket kovácsolt ebből a munkából és a hozzátartozókat megkárosította. Erről a

szélhámosról bővebb információkkal szolgál az Országos Zsidó Segítő Bizottság Bethleentér 2. szám alatti irodája.

Munkámban az Osztrák Hatóságok erkölcsi és anyagi segítségét nyújtottak. Hatátlós támogatásban részesített még dr. Frank Lajos (Linz) a Nemzetközi Vöröskereszt egyik vezetője, aki mindenben támogatta hillestvéreinket. Hazainduló deportáltak sohasem ment el üres kézzel ettől a nemesgondolkodású igaz magyar keresztény urtól.

Zsidó apák, anyák, testvérek és gyermekek nem fekszenek jeltelen sírban, elhagyatva, az osztrák kormány gondoskodik erről a jövőben is. 6500 magyar zsidó deportált alusza örök álmát az itteni temetőben. Adassék meg nekik az a nyugalom, melyben a földön nem volt részük.

A szerkesztőségünk által kezdeményezett cikksorozathoz annyi értékes hozzászólás érkezett, hogy a megkezdett cikksorozatot lapunk december 12-i számában folytatjuk.

Egy lap mártirjai

Irta: SÓS ENDRE

I.

Eljövendő idők történetirői minden bizonnyal megemlékeznek majd a praefaszista és fasiszta korszakok sajtóviszonyaival kapcsolatban a *Magyar Zsidók Lapja*-ról, amely 1939-ben, mint a *Magyarországi Izraeliták Országos Iródájá-nak* orgánuma, a nagyműltű *Egyenlőség* helyébe lépett.

Voltak évek, amikor nap-nap után a *Magyar Zsidók Lapja*-t támadták és csúszdák az *Uj Magyarország*, a *Függetlenség*, az *Esti Újság* és mások: a különböző jobboldali újságok.

Ugy érezzük, hogy kegyeletlen köteleességet teljesítünk, amikor megemlékezünk azokról, akik a *Magyar Zsidók Lapja* készítésében — akár szerkesztéséig, akár kiadóhivatali és nyomdai vonalon — közreműködtek és azután a szörnyű üldözés korszakának áldozatai lettek.

II.

A sőt Lengyel Ernővel kell kezdenünk, akit a nyilasok elhurcoltak és akinek azóta nyoma veszett.

Lengyel Ernő a legelső magyar publicisták közé tartozott. Kiss József híres folyóiratánál, a *Hét-név* kezdte pályafutását. A *Pesti Napló* és az *Újság* hasábjain megjelent politikai cikkei a legnépszerűbb magyar újságírói tradíciókat képviselték.

A politikások között volt a helye. *Egyfaján* értett politikához, *közgazdasághoz*, *irodalomhoz*, *művészethez*. Sőt, mint 1939 után kiderült, a *judaisztikában* is otthonos volt.

Nem is csoda. Hiszen *Lengyel Ernő* rabbik nemzetségéből származott. Apja, *Lówy Mór*, a nagynevű temesvári főrabbi, aki Berlinben és Lipcsében tanult, teológus, archeológus, filológus és filozófus volt egyszemélyben.

Lengyel Ernő öle örökölte a sokoldalúságot.

Szerénysége még a tudását is felülmullta. Lengyel Ernő olyan szerényen járt-kelt az emberek között, mintha egyszerű, szürke valaki lett volna, nem pedig ritka szellemi képességek és kincsek birtokosa.

Törékenylestü volt, akit a szél fuvallata is könnyen elsodort. *De erős lelkét semmiféle politikai vihar, vagy ideológiai orkán nem tudta elmozdítani. Mindvégig há maradt ahhoz a tiszta liberáliszmushoz, amelyet ifjúkori olvasmányáiból merített.*

Megingathatatlan jellem volt.

Férfi a talpán.

III.

Ballagi Ernő a híres *Ballagi-családból* származott, amely tudósok és publicisták egész sorával ajándékozta meg a magyar szellemi életet. Nagybátyja volt az a *Ballagi Mór*, aki előharcosa volt a pesti rabbiszeminárium felállításának és a *Magyar nyelv teljes szótára* című enciklopédiájában az egész magyar nyelvkinéselt feldolgozta. És rokona volt az a *Ballagi Károly*, aki történeti és földrajzi tankönyvek hosszú sorával tette ismertté nevét.

Ballagi Ernő az 1920-as években, *Szabolcsi Lajos* oldalán, az *Egyenlőség* első publicistái közé emelkedett. Pedig ebben az időben nagy „konkurrenciája” volt. *Atarcsai Henrik*, *Vársonyi Vilmos*, *Vérsi József*, *Kéber Tamás*, *Gál Jenő*, *Mohácsi Jenő* is rendszeres cikkírói voltak a lapnak, amely a magyar zsidóság legjobbjait mozgósította az „önvédelem” jegyében a különleges garázdálkodásai és a numerus clausus ellen.

Ha ma nem is tetszik mindenkinek az *Egyenlőség* akkori irányzata (különösen a lap kifejezett anticionizmusa), tagadhatatlan, hogy az *Egyenlőség* harcos és bátor lap volt. S a harcosok és bátorak élén *Ballagi Ernő* igen jelentékeny szerepet játszott. Amikor a *Magyar Zsidók Lapja*-hoz került, már teljes fegyverzettel jelent meg az üldözöttek jogainak védelmére.

Ő volt a védő az *Egyenlőség* hírhedt *Avarffy-perében*, amikor a rághalmazással vádolt *Szabolcsi Lajosnak* azt kellett bizonyítania, hogy a zsidó katonák nem voltak gyávábbak a másvallásuaknál és az első világháborúban 10.000 magyar zsidó hullatta vérért. *Ballagi Ernő* mesteri védőbeszéde után, amely a

történelmi perbeszédék közé tartozik, *Szabolcsi Lajost* felmentették és ország-világ elűt bebizonyosodot a magyar zsidóság becsülete.

*Ballagi Ernő*t is elhurcolták a nyilasok. Hová? Merre? Senki sem tudja.

IV.

Csergő Hugó költőből lett a Pesti Izr. Hírközlés főjegyzője. *Rengőleg évi jelentést, hatósági beadványt, cionki előterjesztést írt, de vállalképp — csak verseket szeretett írni. S mindig arról ábrándozott, hogy egyszer, ha élül a fasiszma vihára, otthagyalja majd hivatalát és megint kizárólag irodalommal foglalkozhat.*

— *Sok a restanciám* — mondotta baráti körben —, *mert hivatalnokoskodásom alatt rengőleg vers, novella, regény, szindarab maradt bennem megírva.*

A restanciái már nem tudta behozni. A sors másképp akarta. De művéről vétek lenne megfeledkeznünk.

Két szindarabját annak idején a legelső fővárosi színházakban mutatták be. *A lovag ur főszerepét Tanay Frigyes, Hegedűs Gyula, Varsányi Irén és Szerényi Zoltán* játszotta a *Vígészínház* fénykorában. Az első hajnalban *Törzs Jenő* jutott a *Renaissance Színház* színpadán egyik legbrilliansabb alakításához.

A zsidóörvénycs ezteendőben *Csergő Hugó* hívta életre, *Ribáry Géza* első munkatársaként, a goldmark-termi *OMIKE-színházat*, amely gondoskodott arról, hogy a magyar zsidóság szellemi élete a kényszerű kulturális gettó periódusában se szakadjon el a világkultúrától.

Csergő Hugó élénken részt vett — *Szántó Jenő*vel, az Országos Iroda néhai alelnökével együtt — a *Magyar Zsidók Lapja* szerkesztésének „előkészítésében”. A *Polgár* egykori szerkesztője és a *Pesti Napló* volt politikai rovatvezetője kiünő újságírói érzékekkel rendelkezett.

A németek a Wesselényi-utcai szükségkórházból hurcolták el...

V.

Barabás Ernő, aki a *Magyar Hírlap* segédszerkesztőjéből lett a *Magyar Zsidók Lapja* segédszerkesztője, a

szabolcsutcai „sajótláborból”, a „Röck” depandanszából került Békásmegyerrre és ottan Auschwitzba. Optimista lényét a csepeli robot és az állandó megaláztatás sem tudta megtörni! Fapatikusan hitt a közeli felszabadulásban... A közeli felszabadulás be is következett. *De Barabás Ernő* nincs közöttünk. Elayelte Auschwitz.

Kertész Mihályt a jeles novellistát, a fasiszta üldözés idején szerzett betegség vitte el, kevéssel a felszabadulás után. A nyilasok az ostrom alatt ágyat húztak ezzel a törékeny emberrel...

VI.

Volt egy-két év, amikor a magyar zsidó költők élül minden kapu bezárult. A napilapok és folyóiratok nem mentek közülni a versüket, mégha tisztességes szerkesztők is voltak itt-ott.

A legjobb hírközlők a *Magyar Zsidók Lapja*-nál találtak menedéket. Közömlük volt *Fenyő László* és *Berend László* is. Köteleességünk, hogy lennartunk emlékeket. Igen, köteleességünk nemcsak velük, de önmagunkkal szemben is.

Fenyő László a lírai érzékenységnek, a költői „szelídességnek” olyan fokig jutott el, mint a modern magyar lírában senki más. *A legarabánabb költők egyike.* „Nem abban urkánus — írta egy méltatója —, hogy városi bangulatokat, környezeteket ír le, hanem azért, hogy született városi ember, társadalmi termék. Ha a hertobágyi dűbábról írt volna, akkor is városi ember látta volna a dűbábról és városi verset írt volna róla.”

Berend László Éjjeli jajtáldás-a a háromnegyed-fasiszma korszakának legdühöngesebb versei és legvalótrább sikolyait tartalmazza.

Ha lehet, módot kell majd találni, hogy *Fenyő László* és *Berend László válogatott versei* kötetbe gyűjtve megjelenjenek és mindenkinek eljussanak. *Sajnos, e versek tanulmányi többségét nemzsidó irodalmi közönségünk egyáltalán nem ismeri.*

VII.

Perls Imre a *Magyar Zsidók Lapja* kiadóhivatalát vezette. De a szerkesztőségi értekezleteken is résztvehető volna. Zsidó tudása igen magas nívón mozgott. *Nemhiába volt sa Perls Arminnak, a pécsi zsidók egykor országos nevé főpapjának, akinek*

nyomatásban is publikált szónoklatai az egyházi retorika előkelő helyét foglalják el.

Peris Imre és felesége az öngyilkosságba menekültek az elhurcoltatás elől. Egyetlen fiuk eltűnt. A Peris-nemzet-ségnek nincs folytatása.

Haidinger Rezsőt, a lap altiszljét és feleségét egy Nagyatádi Szabó-utcai házból vitték a Duna partjára és lökték sebesülten a jeges vízbe a nyilasok. Ők is a mártírokhoz tartoznak.

VIII.

A *Magyar Zsidók Lapja*-t a *Globus Nyomda* állította elő. 1944 tavaszán az újság őrizetbevétt munkatársai a „Rökk”-ben találkozhattak e nyomda vezetőivel is.

Baky László, aki — mielőtt államtitkár lett — a nyilas *Magyarság* kiadóhivatalában működött, lecsukatta, majd deportáltatta a *Globus Nyomda* zsidó vezetőit. Ok? Ezek a zsidó vezetők nem akarták, amíg nem kellett, a *Magyarság* nyomását vállalni.

Szász Győző ügyvezető-igazgató a „Rökk”-ből Csepelre, onnan a szabóeszközei „sajtótáborba”, majd Kistarcsára és — Auschwitzba került.

IX.

Igy pusztult el a förtelmes 1944-es esztendőben a történelmi jelentőségű *Magyar Zsidók Lapja* munkatársai, kiadóhivatali és nyomdai gardájának színe-java. *Nem volt mégeggy lap, amelynek ilyen vesztesége lett volna!*

**ÓRÁT,
ÉKSZERT**

Neufeldtől

ARANY, BRILIANS, EZÜST,
ÓRAJAVÍTÁS

Óráoknak
nagybani árak.

Csak Rákóczi-ut 8/a

**Szappan
Gyertya
Petroleum**

Donaturáliszess s mindenféle háztartási cikkek nagyban és kicsinyben legolcsóbban.

MÁJ festővizet

Dobó-utca 9.

Hírek oroszországi munkaszolgálatosokról

Szuhabezvodni-ban, 242. lágerben tartózkodók jegyzéke:

Katz Lajos, Bpest, szül. 1910, 36 éves, Váci-ut környékéről, Debrecenben, tímár.
Roscnstock Sándor, Bpest, kb. 36 éves, szabó.

Oroszország különböző lágerelben tartózkodók névjegyzéke:

Adler Imre, Bpest, Lipótvárosban lakott.
Berger Miklós, Székesfehérvár.
Feldmann Béla, Bpest, kb. 28 éves.
Grosz Mendel, Máramarossziget, kb. 33 éves.
Haupt Sije, Felsővisó, szabó.
Jozefovics Izsó, Beregszász, kb. 32 éves.
Laut Mózes, Ungvár, kb. 31 éves.
Lajta Imre, Bpest, kb. 34 éves.
Lóránt Jenő, Szeged, kb. 34 éves.
Neuwelt Imre, Beregszász, gazdálkodó.
Preisach Jenő, Ungvár, kb. 33 éves.
Schächter Mózes, Máramarossziget, kb. 30 éves.
Weiss Áron, Ujpest.

Kimrá-ban, 384/7. lágerben tartózkodók névjegyzéke:

Adler, Szatmárnémeti, kb. 32 éves kereskedő.
Fried György, Miskolc, kb. 26 éves, (apja gépgyáros volt).
Fried Károly, Miskolc, kb. 22 éves, (apja gépgyáros volt).
Groszmann Ernő, Csenger, 25 éves.
Händler György, Bpest, 24 éves, fuvaros.
Halasi György, Tiszalök, 26 éves, szabó.
Izsák György, Eger, 24 éves, tisztviselő.
Klein Ernő, Miskolc, 22 éves, fogtechnikus.
Klein György, Miskolc, 26 éves, bórdiszmuves.
Klein Sándor, Biharnagybajom, kb. 25 éves.
Matás Béla, Kolozsvár, kb. 30 éves.
Moskovitz Dávid, Debrecen, kb. 35 éves, kereskedő.
Orszáku Zsigmond, Budapest, kb. 40 éves, fuvaros.
Raab Lajos, Leányfalu, kb. 28 éves, mészáros.
Schwarz, Szatmárnémeti, kb. 28 éves.
Spiegel, Szatmárnémeti, kb. 26 éves.

Vizsny Volocsok-ban, 216/2051. lágerben tartózkodók:

Schlembach Fülöp, Bpest, Üllői-ut.

Karagandá-ban, 99/22. lágerben tartózkodók jegyzéke, akik 1941-ben mint idegen állampolgárok internáltak:

Sigal, Bpest, mérnök, kb. 45 éves.
Sigalmé, Bpest, kb. 40 éves.
Sigal Péter és Róbert, Bpest, kb. 10 és 12 évesek.
Deák Imre, Bpest, a Magyar Kereskedelmi Kamara képviselője volt Stockholmban.

1945. január havában Csernovitzból Karagandába internáltak:

Wolf Jenő, Szatmár vagy Nagyvárad, kb. 32 éves.
Wolf Lóránt, Szatmár vagy Nagyvárad, kb. 2 hónapos.
Wolf Jenőné, Szatmár vagy Nagyvárad, kb. 33 éves.

A Magyarországi Zsidó Deportáltakat Gondozó Országos Bizottsága információs osztályának (Budapest, Belhírl. tér 2.) közlése szerint fentiek jól vannak, egészségesek.

LINDENFELD

URI SZABÓSÁG

V., DOROTTYA-UTCA 3. SZ.

UJ TELEFONSZÁM: 384-058

Gyapjút
Nyulbőrt
Pásztrót
Yersbőrt

legmagasabb árszámú
HERSCH JENŐ
Sólymgyári út 10. Telefon: 427-032.

Élénkzsidó propaganda és kulturális élet a pécsi Izraelita Hitközségben

A Pécsi Izraelita Hitközség elöljárósága, mely hatalmas erőfeszítéseket tesz, hogy a hitközség vallási és kulturális fejlődését biztosítsa, életrevaló ötlettel gyarapította a hitközség fejlődését. Minden vasárnap a köznyek más-más kisebb zsidó hitközségeiben tartja heti szokásos elöljárósági üléseit, így sulyt annak, hogy a kisszámú hitközségek is intenzívebben kapcsolódhassanak bele a hitéletbe. Első alkalommal Harkányban tartotta az elöljáróság ülését, ahol a hitközség újjáépített üdülőkészítésére avatták fel.

Megalakult a Goldmark Károly Enekkar, mely a templom énekelesében kívül, zsidó zenéjüket világi alkotásait is megszólaltatni kívánja. Lóránd Márton főkéntor és Péter Ernő tanító vezetése alatt máris egy nagyobb szabású kultúrális előkészítésbe fogtak.

A Pécsi Zsidó Egyetemi Hallgatók Csoportja minden héten összejövetelt tart, mely a kulturális felmelegedést akarja előmozdítani.

Megkezdődnek a téli templomban a reggeli és esti istentiszteletek, melyek a hitélet mélyítését, előmozdítását célozzák.

A kulturális ügyosztály teradalmi pályázatokat írt ki, a Miskolczy Vilmos kulturális előjáró útján, ezek a pályázatok pécsi egyetemisták, középiskolások és iskolán kívüliek részére iratott ki.

**NAGY
JÁTEK**

VÁSÁR

duz raktárból

„RECORD”
Király-u. 33

**Triton-
mustár**
világhírű

Gyártja:

TIVOLI KONZERVGYÁR KFT.
Budapest, XIV., Hős-utca 84.
Telefon: 121-153

Kolozsvári gyógyszerzappangyár
Kitűnő minőségű
HORAX * KÉNTOL
Kátrány
gyógyszerzappan készítményei
szaküzletekben kaphatók

A SZENTIRÁS SZOCIÁLIS TÖRVÉNYEI

Irta: Korein Dezső

A zsidóság gondolatmenetét, életének utirányát a Szentírás törvényei szabályozzák. Ezek szerint kell életmódunkat berendezni, attól nem szabad eltérni. Akik a multban a bibliai utiránytól eltértek, kemény ítélmekben részesültek a próféták részéről. „Mert nem az én gondolatom a ti gondolatotok, nem a ti utatok az én utam”. — „Végvázatok a jogrendre és gyakoroljátok a jóságot!” — intézte szózatát a lánglelkű Jესáj próféta, az akkori idők kegyetlen és szivietlen embereihez, keményen osztorozva az önzőket és kizsákmányolókat. A Zsolttáros pedig a Szentírás törvényeiről a következőket mondja: „Az Örökkévaló Tana teljes, felméli a lelket.” — „Az Örökkévaló rendeletei egyenesek, megörbendezték a szívet”. A Biblia nemcsak a rituális köteteket írja elő Izraelnek, hanem a szociális feladatok sorozatos rendelkezéseit is. Lelkünkre köti a bajba jutottak, szegények, özvegyek és árvák felkarolását, azoknak hathatós támogatását. A vallásos zsidónak nincsenek megoldhatatlan problémái. Törvényeink minden életkörülményt rendszerbe foglalva a *Sulchan-Aruch* terített asztalán prezentálják nekünk. Ugy, mint a lelkeséget szolgáló fenséges bibliai törvények égi eredetűek és örökbecsűek, az emberbaráti és karitatív célokat szabályozó parancsok is alapul szolgálhatnak minden idők szociálpolitikájának. A Szentírás remekbefoglalt törvényei világosak, időállóak és igazságosak, mint azt a Zsolttáros mondja: „Az Örökkévaló Tana tökéletes és életiditő. Az Örökkévaló parancsolata világos, a szemekét megvilágító.” Nem kellene egyéb, csak a bibliai törvények maradéktalan átvétele és országos becikkelyezése, hogy azzal a legtökéletesebb szociálpolitikát megalkothassuk.

Az ötezer év óta élő zsidó kultúra oly etikai értékeket tartalmaz, amelyekből az egész emberiség kulturáncpi táplálkozik.

A zsidóság a Bibliával szivta magába a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméit. A zsidó lélek évezredekken keresztül a próféták könyvéből tanulta meg az emberi egyetemesség gondolatát. Évezredekken keresztül, mint kisebbség szenvedett az üldözök elnyomásától, s ezáltal lett fogékonyabbá az elnyomottak szociális problémáira iránt.

Az ókori zsidóság valóságos sziget volt a keleti pogány népek tengerében. A bibliai törvények szociális forradalmat jelentettek a bálványimádók között. A Tízparancsolat hir-

dette a szombati nyugalom szentségét, amely kötelező volt a szolgákra és az állatokra is. Ez a zsidó „weekend” kiterjedt az állatvédelemre is. A zsidótörvény még az önkéntes rabszolgaságot is megbélyegezte. Nem volt szükség földbirtok-reformra, mert nagybirtok, lali fundium nem is keletkezhetett. A törvény szabályozta az egyenlő földosztást, amely önálló nőkre is kiterjedt. Végül a jöbelév, amely minden eladósodottat visszahelyezett eredeti régi birtokállományába és ezzel megvédte a családot az elszegényedéstől. „A jöbelévben térjetez vissza, kiki az ő örökségéhez”, — „ha elszegényedik testvéred és eladja birtokát, az a jöbelesztendőben visszaszáll eredeti tulajdonosára.”

E cikk keretében csak egyes szemelvényeket mutatunk be a Szentírás szociális törvényeiből. Mind felsorolni nagyobb tanulmányt igényelne. E szemelvényekből kisugárzik az igazság és ember szeretet magasztos szelleme, amely először hirdette a felebaráti szeretet nemes tételét: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat”. (Mózes III. 19. 18.) Ugyanezen versben lelkünkre köti a Szentírás az idegen fajnak szeretetét — „mert Ti is idegenek voltatok Egyiptomban”. Velünk szemben ugyan nem gyakoroltak szeretetet az egyiptomi rab-szolgatartók, nekünk azonban nem szabad bosszuallóknak lennünk, tanítja az Irás. De ne csak külsőleg mímeljük a felebaráti szeretetet, hanem belsőleg, szívünk mélyén is, mert „Ne gyűlölöd testvéredet szívedben!” — int bennünket a bibliai parancs.

„Ha lesz közötted szűkölködő, testvéred egyikbe, kapuid egyikében, országodban, melyet az Örökkévaló a Te Istened neked ad, ne keményítsd meg szívedet, ne szorítsd össze kezedet szűkölködő testvéred előtt. De nyisd meg kezedet számára és adj neki kölcsönt szükségéhez képest, amennyire szüksége van”. (Mózes V. 15. 17.)

„Ne tartsd éjjelen át a bér munkás munkadíját magadnál. Ne nyomorgasd a bér munkást, a szegényt és szűkölködőt. Aznap add meg bérét és ne menjen le fölötte a nap, mert szegény ő.” (Mózes III. 19. 13. és V. 21. 14. és 15)

„Ne vegyen senki zálogul mártot és felső malomkövet, mert ezzel életet venne zálogba. Ha kölcsönzöl felebarátodnak bármely kölcsönt, ne menj házába, hogy elvedd zálogát. Künn állj meg és az az ember, akinek kölcsönzöttél, hozza ki

neked a zálogot az utcára.” (Mózes V. 24. 6. 10. 11)

„Mikor lerakod aratnivalódat meződön és elfelejtesz kévét a mezőn, ne térj vissza, hogy azt elvidd: az idegené, az árváé és özvegyé legyen”. (Mózes V. 24. 19. 21.)

Nálunk a „Cedoko” nemesak jótékonyt, hanem „Cedekből” igazságot is jelent. A zsidó felfogás szerint az igazság megköveteli, hogy mindenki adjon feleslegéből a szűkölködőknek. Sok minden másképp lenne az emberiség jóléte körül, ha a Biblia örökbecsű szociális törvényei érvényre jutnának. Sajnos, a materializmus féktelen előretörése óta az emberiség letért a bibliai erköles és humanum talajjáról.

*

Az emberi társadalom teljes eszményi egyenlősége sohasem volt meg és nem is igen lehet meg. Mindig lesznek szellemileg

és anyagilag gazdagok és szegények, szerencsések és sorsüldözöttek. Ezt is a Biblia tételő igazolja: „Mert nem fog kifogni a szűkölködő az országból, azért parancsolom neked, nyisd meg kezedet testvéridnek, szegényeknek és szűkölködőknek a te országodban.” (Mózes V. 15. 11.) A társadalom felső rétegeinek szent kötelessége a bajba jutottak, nyomorgók, özvegyek, árvák és elhagyottakról gondoskodni. A felsorolt bibliai szemelvények hitelesen tanuskodnak a zsidó vallás szociális érzéke mellett. Mi bizunk abban, hogy végre észre fog térni az emberiség, főleg azok, akiket a sors jobb helyzetbe juttatott, hogy becsületes emberi érzéssel és szeretettel fel fogják karolni a társadalom elesettjeit. Ezzel hathatósan hozzájárulnak a mai súlyos állapotok enyhítéséhez. Adja a Mindenható, hogy a megértés korszaka mielőbb bekezdődjék.

Szétszóródásunk és az ígélet földje

Solt György előadása

A Mazot VI. kerületi tagozata november 18-iki ülésén Solt György versciből szavalt Solt Ibolya előadóművésznő, majd Solt György, a tagozat ügyvezető elnöke tartotta meg „Szétszóródásunk és az ígélet földje” címmel.

Előadása elején üdvözölte az Új Életet egy éves jubileuma alkalmából, majd pár szóval az előző két előadójának, Kertész Miklósnak „Szocializmus és zsidóság” című előadását egészítette ki bizonyos speciális zsidó vonatkozásokkal. A bibliai Jöbel-elvről emlékezett meg, azt állítva, hogy amikor zsidóságról és szocializmusról beszélünk, csak a bibliából és a prófétákból lehet kiindulni, mert ezekben van az első kísérlet a társadalmi igazságtalanságok kiküszöbölésére. Rámutatott arra, hogy látszólagos ellentét van a mai szocializmus és a Jöbel-gondolat között, mert a szocializmus végső fokán nem képződhet fölös vagyon, a Jöbel-gondolat viszont nem zárja ki a gazdasági változásokat. De a bibliában két másik elv is foglaltatik: a *Sabbat* és a *Peah* s e két fogalomból ered voltaképpen korunk egész társadalmi törvényhozása. A *Sabbat* elvéből a mai munkavédelem a nyolcórás munkanap és a gyermekmunka tilalma, a *Peah*-ból a mai kor minden szociális adója, a népbiztosítás és a népjólét minden intézménye. Ezután rátért előadásának anyagára és 4300 év történetét vetítette hallgatói elé. A zsidó birodalom pusztulása után a szétszórásban a zsidóság élete három mederben folyt: vér-tanúság, pénzgazdálkodás és cionizmus.

A róneszauusz és a reformáció, az európai népek öntudatos nemzeté választásának e két tényezője nem volt meg a zsidóságban. Az elküionülő zsidóságot a külvilág felbőszült tömege bástyával vette körül és így keletkeztek a szellemi és testi gettók. A zsidó megújulás első mérföldköve Hess Mózes „Rom und Jerusalem” című könyve, leszámolt az ujkort asszimiláció hazugságaival, követte Pinsker „Autoemancipáció” című írása, de mindketten csak előfutárai annak a mozgalomnak, melyet az ujkort legnagyobb zsidó államférfia, Herzl Tivadar indított meg. Herzl politikai cionizmusát felváltotta a gyakorlati cionizmus, de a sok külső és belső ellenállás ellenére fel-tartózkodhatatlanul halad előre a zsidó nemzet, a harmadik zsidó állam felé.

A most kialakuló világban számos nemzetiség harcol, hogy el- vagy visszanyerje függetlenségét. A nemzetpolitikai egységre és önállóságra való zsidó törekvésnek nemesak belső jogosultsága, hanem azoknak a népeknek is helyeselniük kell ezt a törekvést, akik bármiféle teóriával terhesnek érzik a zsidókat. De egyébként a Balfour-deklaráció és az Egyesült Államok 67-ik kongresszusa, majd a Népszövetség egyhangú határozata az alapokmánya a zsidóság azon akaratának, hogy Palesztina a zsidók nemzeti otthonává, zsidó nemzeti államává váljék. *Lowdermilk* „Palesztina, az ígélet földje” című munkájában csodálattal adózik a zsidó nép Palesztinaépítő munkájának.

Előadása végén felvetette a kérdést: itt maradni vagy ki-

vándorolni. Látjuk, hogy a hazánkat zsidó az errei föld eső-dalatos útatakitó: halászára al-
kot, termel. éppen úgy az itt-
maradt zsidó sem akar para-
zita lenni, szívesen dolgozik,
de az új demokráciában szá-
lad, független és felelősségteljes
életre vágyik. Végül abban látja
a megoldást, hogy aki el akarja
tagadni hazáját, menjen béké-
vel, akik pedig itt akarnak ma-
radni, kezdjék újra küzdelmü-
ket a régi jónakért, építsék ki
a maguk védelmi vonalát hitü-
kért és lélekként szükséges ön-
védelmi harcukban.

Zongorák

Dörsendörfer, Bechstein, Förster,
Stingl angol mechanikus zongorák,
pianók egészén, részletek is.

Reissmann Gyula
zongoraszerelő. VIII. Rákóczi-ut 47.

Férfi ruhákért,

szuvenírekért, leghíresebb, szívesen
géri, ruhatárukat legjobbat üzlet:
GRÜN, saját üzlettem
részére.
Népszínház-utca 20. II. emeletre 13a.

VILÁGVEVŐ

RÁDIÓK

ALKALMI VÉTELEKBEK:
Villamoszerelés, rádiójavítás
Várnai László
hat. eng. vill. szer.
„TECHNOVOLT“
villamosági vállalat, Budapest,
VIII. Rákóczi-ut 8. udvarban

Nagyobb helyen
átvették

gyógyszerlárat

Házasság útján is. Vá-
laszt: „88 évig, gyermek-
tete“ jellegű a kiadóba
kérem.

Agytoll és pelyy

nagy választékban, legjobban és
legolcsóbban:
GEIZLER-utca 14.
(Közvetlen szemben)

Honákel J.-né

nagy, kősz. baromfi-kereskedő,
VII. Dab-utca 12. alatti
ismét áruait előkelő
kiszármazás, egy-egy alkalommal meg-
rendelési tartozással.

Gyermekágy, játékok
100. és 100. sz. „Vica“-nál
Nagyvárdi Szabó-utca 69.

Nevelésügyi világkonferenciát készít elő a jeruzsálemi Héber Egyetem

A jeruzsálemi Héber Egye-
tem szervezési és propaganda
osztályának vezetője, dr. M.
Spiegel levelet írt az *Uj Élet*
szerkesztőségének, amelyben
közli, hogy 1947 július 29-i
kezdettel, több napig tartó ér-
tekezletet rendez a jeruzsá-
lemi Héber Egyetem a kor-

széri zsidónevelés problémái-
ról. Erre az értekezletre meg-
hívják az egész világ zsidósá-
gának kiváló pedagógusait,
hogy megállapítsák a zsidóne-
velés céljait és útját. Legköze-
lebb megküldik a konferencia
részletes programját is.

A Pesti Izr. Hitközség útján az alábbi jegyzékben felsoroltakat keresik külföldről

Jelentkezés VII. Sip-utca 12. I. 18. délelőtt 9-12.

707 Mandula Györgyöt, lakott Zsig- mond-ut 42. (apja dr. Mandula ügyvéd, keresi Fürst Sándor, Tel-Aviv.	1107 Paukeré Szebehnna Mária- keresi Steinae Löwy Valéria, Ausztrália.
711 Kumpfer családot keresi: Kumpfer Géza, Orszoroság.	1108 Wallach Saroltát keresi Fiank Hella, London.
1097 Leitner Gusztáv és Illidát ke- resi Rosa Koch, Wien.	1109 Wasservogel Albertet keresi Borsfingus Eckfort Róza, Lon- don.
1085 Hajduné Gherabreit Rózát ke- resi Obernabreit Edda, London.	1110 Ulimann Luclt keresi Ulimann Ludwig, London.
1090 Breyer Alfréd borkereskedőt ke- resi Bradley, alias Ernest Georg London.	1111 Komorner Siegfriedet 1908. ke- resi Marclufeld Hans, London.
1096 Bakony Andrásné az Berger Ruthot keresi Otto Poliak, Tel- Aviv.	1112 Zeller Károlt, Dobu keresi D. Schreiber, New-York.
1091 Fűréd László és neje Somló Imrét keresi Josilne Kröma, Wien.	246 Kreisle Frigyesné Conhela Lie- bertot keresi Walter Former, Köln.
1092 Herskovits Jenőné, Géza, Ti- bert és Irénit keresi Rosenbaum- né Herskovits Edda, Tel-Aviv.	252 Landesmann Rózát és Bergl Géza keresi Eugenio Schwarz Mencalieri, Torino.
1093 Kolm Kalmár Dezsőt keresi Benjamin Perencné, Marosvásár- ly.	253 Steiner Samul keresi Bettelheim Oiga, London.
1094 Salzer Dórit keresi II. Engel Tel-Aviv.	263 Ungár Sándort keresi Ungár Miklós, Palesztina.
1095 Gelinfeld Rózát, Trebisov keresi Ruth Bleich, New-York.	265 Spitzer Ignác és neje, Buda- pest, Weisz Jenőné, Oszkár De- sőt, Győr, Scheiber Oszkár és Sárgitól, Győr, keresi Ferry Spitzer, Palesztina.
1096 Sprigmann Sára és Sámuel keresi Helene Dulz, Pocking.	272 Popper Erzsébetet keresi dr. R. Hermann, London.
1097 Dr. Dórit keresi Prof. dr. Heinrich, Wien.	273 Thein Zoltán keresi Joint Mu- nich Central Kommitéé.
1098 Markovits Magdát és unokáné- vét keresi Julia Markovits, Ronkonkoma.	281 Mayer László és az Elbert- családát keresi Mayer Ele, Pa- lesztina.
1099 Schwarz Reginát és Jolánt Szatárnémeti, keresi nővérök, Hanna Schwarz, Tel Anas, Haifa.	283 Schneid Armiat keresi Mue Manhard, Paris.
1100 Schiller Miklóst Kassa, keresi Anna Schiller, Attnang Puch- heim.	223 Márkus Jakobot keresi Frida Márkus, Hamburg.
1101 Adler Csillát, Schwarz Nán- dorné Adler Etel keresi Weisz- né Adler Edda, Bruxelles.	536 Jozovits Gittát keresi Jozovits Herman, Palesztina.
1102 Sztrésné Winter Steffl és Illi- dét keresi Fritz Hecht, Jeruzsá- lem.	537 Vajda Feidát, Strasser József- Steiner Armiat Szekesfehervár, Facka Emil pées, keresi Ernst Müller, London.
1103 Lazarovits Dóra, férj. Fried Izidorné, Adolft, Sári keresi Fried Izidor, Pozsony.	545 Stangel Rózát keresi Jonas Stan- gel, New-York.
1101 Weisz könyvelőt keresi Ernst Bach, Beogradból.	558 Koppenstein Eugenát és Móri- cot keresi Fredrick Winter, New-York.
1105 Radó Jánét, Imrénét, Dezsőt, Tanást, Viktori keresi Hobbler Leninek.	564 Vázosny István keresi Andrew Vázosny, Kalifornia.
1106 Kormos Sándort keresi Neumann M. Ljudevit, Belgrad.	572 Gárdos Rezső és Jenő keresi Leonold Ferster, Wien.
	412 Weisz Lipót kákereskedőt, Rá- zsa-utca, keresi Andres Szath- máry, Buenos Aires.

Bundát

Azonnali belépésre keres fiatal férfi (esetleg nő)

pénzbeszedőket

a Pesti Izr. Hitközség adóosztálya

Közelebbi feltételek megtudhatók VII. Sip-utca 12
I. emelet adóhivatalban

a készítőnél. Festés,
átszabás, alkalmi vételek.
Pénzma és más vadbőr
vétel. **POLLAK,**
Richterdörfer-ut. 6. (Dobelezarmoknál)

A Műszervezet felhívása

A Munkaszolgálatosok Or-
szágos Szervezete és a területi-
leg érdekelt bajtársakból bi-
hözjárulókból alakított bi-
zottságok határozata alapján a
Nagyecsen (kb. 830), *Udegy-
ség* — *Hona-majornban* (kb.
1150), *Harkán* (kb. 670) és
Fertőrákoson (kb. 250) ottme-
telt mártírunkat a közel jövő-
ben exhumáljuk és azokat Bu-
dapestre szállítva a rákosko-
reszturi izr. temető hős pá-
cellájában helyezük örök nyu-
galomra.

Szervezetünk munkáját nagy-
ban hátráltatja az, hogy az el-
temetett bajtársakra vonatkozó
vesztéscsúszlak hiányosak. Ezért
felhívjuk a hozzátartozókat és a
fentnevezett helyekről Islen kü-
lönös kegyelméből hazatért baj-
társakat arra, hogy adataikat,
tekintet nélkül arra, hogy azt
bármely közülettel eddig közöl-
ték volna, becsúszásuk haladék-
talanul a „Műsz.” Szervezet
(VI. Bajcsy Szilinszky-ut 6.)
rendelkezésére.

Most jelent meg!

Gervai Sándor:

Állhatatos irástudók

Régi képeiről
szép nagyítást készít

Optifot

Teréz-körut 48.

Fogsorok Fogpótlások
MÉFOGAK, KORONÁK, IZDAK
Acél Inre fogász

VII. Erzsébet-körut 10. II. emelet.
A Cipista Szövetés Helyebe fog-
munkáinak készítője.

SZÉLŐ-OLTVÁNY SZÜKSÉGLETET
VÁSÁROLJA

FÜLÖP oltvány
telepétől

Abasár, Malom-ut. 76.
Kérjen árajánlatot!

Komoly, lehetőleg komplett

héber és
magyar
könyvtárat
vennék

ajánlatokat ér és „Népszetes
leírás” jellegű a kiadóba.

Hírek Palesztináról

Tudatosan hamis és félrevezető hírek

láttak napvilágot az elmúlt napokban a világsajtóban Palesztinával kapcsolatban. Ezeknek a híreknek egy része természetesen a magyar lapokba is átkerült. Eppen ezért szükségesnek látszik rámutatni, hogy e hírek többnyire a BBC egyes közleményeire támaszkodnak és hogy valójában az angol Palesztina ellenes hadjárat politikai taktikája rejlik a céltudatosan csoportosított és nem mindig a valóságnak megfelelő hírek mögött. A folyó évi június 29-én megindított cionistaellenes manőverre — amint arról multheti krónikánkban beszámoltunk — az adott lényegében okot, hogy a fasizta uralmat túlélő töredék európai zsidóság nem talált lehetőséget a további várakozásra és minden akadályt legyőzve özönlenni kezdett Erec Jisraél felé. Anglia az ismeretes módszerek igénybevételével „védekezett”. Mintíngy az alkalmasított politika eredménytelennek bizonyult és a nemzetközi fórumok is felfüggyeltek a mandátárius hatalom mandátum ellenes politikájára. Öfelsége kormányra most hivatalosan engedékenyebb magatartást tanúsít. (Lásd: politikai foglyok szabadon eresztése, ostromállapot megszüntetése) ugyanakkor azonban érzi, hogy a problémák nem oldódtak meg, mert a maradék zsidóság Palesztina utáni vágya egyre erősödik. Most tehát az angol propaganda „idegháborút” indított, amelynek az a célja, hogy a palesztinai állapotok rémségéről szóló hírek elhíntésével egyrészt eltereljék az igazi problémákról a figyelmet, másrészt, hogy megfélemlítsék az országba igyekvőket és „lebeszéljék” őket az egyáltalában nem békés és „szent”-földre való hazatérésről. Ha csökkennék ugyanis a Palesztinába igyekvők száma — enyhülne az angol kormányra nehezedő nyomás is. Így gondolják ezt az angol politika irányítói és ezért tülöztek el a brit propaganda szervei — rádió és sajtó — a terrorista csoportok jelentőségét, zsidó angliai apartárszólásról közölnek elsődleges színes jelentéseket, zsidó szervezetek egymás ellen megindított harcáról írnak, a polgárháború lehetőségével számolnak, — vagyis általában olyan jelentéseket terjesztenek, amelyek valóban alkalmasak arra, hogy az évek óta szenvedő európai zsidók kedvét elvegyék Palesztinától. A palesztinai zsidó szervek azonban —

amint azt az ITA és Palscor jelenti, hamar felismerték a kormány céltudatos terveit és a legnagyobb önfegyelmel örökdednek azon, hogy ne szolgáltatásnak alkalmat a testvéri vérontásra. Ezért minden olyan hír, amely a Hagana és a titkos alakulatok közötti összeesapásról vél tudni, teljesen alapítatlan, mint ahogy nem felel meg a valóságnak ezek az ellenkezője sem.

Egy magyar lap írt erről — mintha a Hagana Anglia ellen egyesült volna ezekkel a csoportokkal. Miközben az angol kormány szeretné a zsidókat eltanácsolni Palesztinából a céltudatos hírek ellenére egyre tart a biztonságukat veszített zsidók menekülése Európából Erec Jisraél felé. Még most a téli hónapok előtt is havonta átlagosan lépik át a lengyel-cseh határt, Nyugat felé indulva, hogy végül Erecen találjanak békét. A figyelemelterelés és a veszélyek kibangsúlyozását szolgálja a Brit-Admiralitás államtitkárnak a parlamentben tartott beszéde is, amelyben azokra a veszélyekre hívta fel a menekülők figyelmét, amely rájuk a kis rozoga és tulzsufolt hajókon vár a Földközi tengeren. Az együttérző humanizmus hangján elmondott beszéd azonban nem tért ki annak megvilágítására, hogy az átszállítást végző szervek azért kénytelenek ilyen „veszélyes” hajókat alkalmazni és a Palesztinába igyekvők azért kénytelenek nehézséget és kockázatot vállalni, mert a bevándorlás elősegítésére közjogiilag kötelezett angol kormány és a szabad bevándorlást ígérő Labour-Party lehetetlenné teszi, megakadályozza az emberibb körülmények között lebonyolított bevándorlást. Az állásfoglalás angol politikai propaganda azonban a „front page” hírekkel ellenkező hatást ér el, mert a kérdést az angol közönség körében is állandóan napirenden tartva alkalmat ad az angol tömegeknek is arra, hogy elgondolkodjanak a Brit-Palesztina-politika eredménytelen próbálkozásain. Palesztina a közérdeklődés előterében áll a közönség körében — és a parlamentben egyaránt. Már említtük, hogy a kormány külpolitikájának erős munkáspárti ellenzéke van és csak természetes, hogy a Konzervatív Párt is igyekszik állandóan rámutatni a kormány hibáira. Külpolitikai tekintetben erősen mindig Palesztina ad lehetőséget. A napokban is

Churchill újabb nagy beszédében támadta a kormány Palesztina politikáját

„A kormánynak Palesztinával kapcsolatban — mondotta többek között a volt miniszterelnök — egyszerűen nincs politikája. A halogatás és fak-

tikázás gyűlöletet és bizonytalanságot szült, a helyzet egy év óta állandóan romlik — és senkisé tudja, hol is tartunk most valójában. Nincs a kér-

déshez a multkori beszédem óta újabb hozzászólásom. Én mindig támogattam a cionizmust, meg kell mondanom régi tanácsom mellett: ha nem tudjuk megvalósítani a cionistáknak tett ígéreteinket késedelem nélkül vissza kell adnunk a mandátumot az UNO-nak és he kell jelentenünk az ország katonai kiűrését. Ha ezt a javaslatunkat ott elfogadják, olyan tehertől szabadulunk, amelynek magunkra vállalása egyedül meghaladta erőnket.” Evin külpolitikája a közeléleltelen Palesztinára épül és így Churchill javaslatát Attlee azonnal elutasította. A kormánynak a politikája hivatalosan most enyhülést mutat a zsidók irányában. Ennek a jegyében folytatja a palesztinai körmányzó látogatásait az ereti településeken, ahol beszédeket mond és dícsérő szavakkal, magasztalja a zsidó építés lendületét és az építés eredményét. A Jisuv figyelme most teljesen a Negev felé fordul, mert az ott meginduló munka a honfoglalás új fejezetét vezet be. A Negevnak kell ugyanis az öntözési terv megvalósításával párhuzamosan befogadni az aljából váró nagy európai tömegeket. A munkálatok már erősen előrehaladtak és egymásután alakulnak ezért itt az újabb települések. Az új települések felállításának egyik legfontosabb mozzanata az arab lakosság szíves magatartása. Az új falvak környékének arab lakosai rendszerint segítenek az alapozó munkában. Míg az UNO-ban az arab államok kiküldöttei mindent elkövetnek, hogy lehetetlenné tegyék az európai hatalom zsidók Palesztinába vándorlását, addig magában Erecben mindinkább megvalósul a zsidó-arab együttműködés. Ennek egyik jele volt a napokban megtendezett

zsidó-arab sztrájk

Jeruzsálem zsidó és arab városi alkalmazottai kétkézi munkálatai együttesen sztrájkba léptek, hogy az áraknak megfelelő béreket harcoljanak ki maguknak. A cionista pártok egyhangúan hangsúlyozták, hogy a palesztinai arabsággal békés együttműködést akarnak, annál is inkább, mert a két népnek sok kérdésben azonosnak az érdekei. A közös célok pedig egyetemes magatartásban fűzhetik össze a zsidókat és arabokat, amint ezt a jeruzsálemi sztrájk is mutatja.

Hirt adunk már arról, hogy a Ciprus szigetén tartózkodó zsidók hamarosan Palesztinába mehetnek. A most megjelent híri kvóla úgy intézkedik, hogy január 15-éig Ciprus szigetére 1050 zsidó kap beutazási engedélyt. Az első háromszáz személy kiválasztására bizottság érkezett a szigetre. A bizottság a palesztinai kormány és a Jewish Agency megbízottaihoz áll. Elsősorban áldott állapotban levő asszonyokat,

öregeket és gyermekeket választanak ki. A szigeten mintegy 2500 magyarországi zsidó tartózkodik.

(GELLÉRT)

A Mikéfe uj célkitűzései

Megértéssel fogadva, Stöckler Lajos, a Pesti Izr. Hitközség és a Magyar Izraeliták Országos Irodája elnökének szövegét, hogy eljött az ideje a zsidó nevelő-munkának és a kultúrélet megindításának, a Mikéfe vezetősége elhatározta, hogy intézménye keretében bekapcsolni igyekszik a fővárosban élő zsidó tanoncokat, mindenki meggyőződésének tiszteltbentartásával, tehát nem érintve, hogy mely cionista mozgalomhoz, avagy politikai párt kötelező tartoznak. Négyes célt tűzött ki a vezetőség: a) a tanoncok műhelyi haladásának megfigyelését; b) az együttérzés, a baráti szellem kialakítását és ápolását; c) a kulturális munka fokozását az öntevékenység mellett szak- és általános ismeretterjesztő előadásokkal; d) a segítés. A Mikéfe tevékenysége már megindult, a Hermina-uli otthonban tanoncklubot rendezett be és itt töltik az ifjak uszonna keretében tanulás és szórakozással a szombat délutánt. Az első összejövetelkor Kertész Ödön igazgató nagy vonásokban ismerlette az egyesület 105 éves történetét és tájékoztatást nyújtott a téli munkaprogramról. Dr. Fisch Adolf hitk. tanfelügyelő és a tanonckolákban működő vallásnádok lelkes készséggel segítik a Mikéfe eme munkájában.

Papir, írószer,

üzleti könyvek, kartotékok, váltók, lejárt és alkalmazott nyilvántartási könyvek.

Weinberger és Fejérmel IV., Deák-tér 6. (Anker-palota)

Atadó-üzlet — üzem —
iroda-helyiségeket
FELLNER
közvetít
Szt. István-körút 30. sz.
Marx-térnél

A pontos megbízható

DAVAI ROY-vállalat
mindent elintéz — (Éjtel-nappal)
óránként 6 Ft

Király-utca 21. Telefon: 226-893

MINDENNEBU

SZÖNYEG

vétel-eladás, Király-utca 14.
és Rákóczi-ut 42.

VENDEGLŐ, kávéházi

berendezések, székek,
asztalok olcsón

Rosenfeld

Telefon: 139-274
Népszínház-u. 31

Engländer sütőde

újjaépítve üzemben.
Sóletet, alkalmi
rendelést vállal

Szombaton zárva. Telefon:
336-757. Karácsony Sándor-
utca 1. Teleki-tér sarok.

Hívjon! Jöjjön!

Veszek aranyértékű forintért: szőnye-
get, porcellánt, írógépet, régisé-
get, férfit és női ruhákat, perzsa-
kabátot, fűtőképezőgépet, festmé-
nyeket.

Gerstl-Majorosi

VIII., Eszterházy-utca 17 (Sán-
dor-utca saroknál)

Villamos-berendezések

készítése, karban-
tartása, javítások
SCHULHOF GYULA

hai eng.
rádió- és villanyszerelőmester.
VIII., Dérköcsis-utca 25/a

Mezőkövesdi Orth. Hitközség keres
alkalmasra

metszőt,

aki elvégzi az előmunkázást (cen-
dólet és Ajánlatokat):
Hitk. Elnök, Mezőkövesd.

Filmboy áruszállító és gyorskötőnévállalat

Lelkiismeretesen érintéz Incassokat,
trickfilm, biciklis és motoros meg-
bízásokat.

Orabér 6 forint

Propper Vilmosné, VII., Holló-u. 17.
Telefon: 423-524.

Uj Kézikocsi

nagy választékban BAJNOK-U. 24

JOB, 69 ÉV KÖRÜLI NŐ
ELHÍVELEKEDNE MINT
HÁZVEZETŐNŐ. Kétféle bizonyítvá-
nyát vannak. Öv. Schweitzer
Arminé, Újpesti-rakpart 6., III. 17.

ELÉSES KIVITELBEN KÉSZÍTEK
50 évre előre kiszámítva

Jahrzeit-táblát

a nyit és dátum beküldése mellett.
LEITMANN ELIÁS, MAKÓ.

ZSIDÓ VILÁGHIRADÓ

ROOSEVELT ÖZVEGYE FELHÁBORODOTTAN TILTAKOZIK A CYPRUSI INTERNÁLÓTÁBOROK ELLEN

Roosevelt özvegye nagy cikk-
ben tiltakozott a cyprusi inter-
náló táborok felállítására ellen és
leszögezte, hogy Amerikában
nagy felháborodást keltett ez a
zsidókkal szembeni bánásmód.

A ZSIDÓ SZERVEZETEK KÉRELME AZ EGYESÜLT NEMZETEK ELŐTT

New Yorkból jelentik, hogy a
Zsidó Világkongresszus, az Ame-
rikai Zsidó Kongresszus és a
Brit Zsidók Képviselete kérel-
met intézett az Egyesült Nem-
zetek közgyűléséhez és együlte-
sen kérte, hogy a nemzetközi
menekültügyi szervezet vezető-
ségében külön képviseletet kap-
janak a zsidók.

ZSIDÓ KÖNYVHÓNAPOT RENDEZNEK AMERIKÁBAN

A Jewish Book Council of
America és a National Jewish
Welfare Board az idei amerikai
zsidó könyvhónapot a november
15-től Chanukáig terjedő idő-
szakban rendezi meg. A zsidó
könyvhónap során a nagyjelen-
tőségű zsidó könyvek egész sora
kerül a közönség elé.

231.000 ZSIDÓ GYEREK RÉSZESÜL HITOKTATÁSBAN AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

A The Metropolitan Star ci-
mű newyorki zsidó lap közli
Mark Eisner-nek, az Amerikai
Zsidó Nevelésügyi Szövetség el-
nökének nyilatkozatát, amely
szerint jelenleg 231.000 zsidó
gyerek részesül hitoktatásban az
Egyesült Államokban.

BÁRMILYEN CÉLRA ALKALMAS
CZLETHEZ, forgalmas helyen
PÉNZES TÁRS KERESZTETIK.
„Fiatal özvegy” jellegre a kiadóba.

Oktozon-térnél egy EBTOROZOTT utcai szoba

magnános, elfoglalt ur részére
KIADÓ. Cím a kiadóban.

UTCAI butorozott szoba

KIADÓ, Nefelejts u. 43. lételelet 6.

Vidékről felkerült, egyedülmaradt,
jómunkájú, 40 éves URLEÁNY,
magnános HÁZTARTÁS VEZETÉ-
SÉT VÁLALMA.
„Feltétlen megbízható” jellegre a
kiadóba.

Művészeti siremlékek

EICHBAUM MÓR ES FIA
V., Rudolf-tér 3. (Margit-bidonál.)

A „DAILY GRAPHIC” EGY SKÓCIAI ZSIDÓTÁBORRÓL

A Daily Graphic írja, hogy
nyolcszáz lengyel zsidót, aki
nemrég érkezett Nagybritanniá-
ba, őrizetbe vettek és egy skó-
ciai titkos táborba szállították.
Ezek a zsidók azt állítják, hogy
a szövetségesek oldalán résztvet-
tek az olaszországi hadjáratban.
Ennek ellenére őrizetben tart-
ják őket mindaddig, amíg a
hadügyminiszter nyomozó osz-
tálya meg nem győződik sze-
mélyazonosságukról és arról,
hogy nem tartoznak-e a Stern-
szervezet ügynökei közé.

A HAOVÉD HASZOCIALISTI
V. ker. szűfije bekapcsolódván a
templomkörzet kezdeményezésébe,
I. hó 28-án, d. u. 5 órakor (az
istentisztelet után
„Igy ünnepel a Jisuv”
címmel kidussal egybekötött
SABBATOT rendez a
Csáki-u. 3. lételeleti tanáster-
mében. Irásmagyarázatot tart
dr. Végházi István, felszólal Mo-
se Walter az eroci Szakszervezet
megbízottja. Közreműködik Weisz
Ferenc és a mozgalom egyesített
énekkra.

Megjelent „Versek” az üdültetéseik
napjából. Ár: 2 forint. 32. 162. sz.
bianco csekkalapon befizethető
háromly postahivatásban. Kines Miklós,
Bpest, VIII., Székvári-u. 28. címére.
Portómentes széküldés.

TALESZ T'FILM

mezusa, eicesz és héber könyvek
VÉTEL, ELADÁS, JAVÍTÁS,
Jahrzeit-tábla készítését vállalom.
UNGAR MÓR, Király-utca 17.,
kapu alatt vagy I. emelet 4.

Társat keres

RÖVIDÁRU, URI, NŐI DIVAT
NAGYKERESKEDŐI iparral rendel-
kező. „Szombaitató” jellegre a
kiadóba.

EPERJESI ORTH. HITKÖZSÉG

sociétot keres

45 éves korig, Kabala 3 orth. rab-
bitól. Beulazást, tartózkodás meg-
szerzését vállalják.

A 101/312 m. sz. december
1-én, vasárnap d. e. 10 órakor
a század martírjaiért
gyászistentiszteletet

tart, a nagyfubarosutcai tem-
plomban.
Kérjük a század tagjait és
hozzátartozók szives megjele-
nését.

Nyílt tér

A Bachad Baráti Kör tagjai,
akik a deportáltak árváinak
segítését tűzték ki feladatuk,
éztalon mondanak hálás köszö-
netet Bergstein Pál urnak, a
minden szép és nemes eszméért
lelkesező kedves hitestvérünk-
nek, önzellen és nagysikerű
munkásságáért, melyet a no-
vember 12-iki zeneakadémiai
jótékonyági hangverseny ne-
héz megszervezésével és kitűnő
rendezésével kifejtett. A Min-
denható tarlisa Öt jó egészség-
ben, hogy önzellen segítőkész-
ségét és kíváló tehetségét, mely
minden hasonló akció biztos
sikerének záloga, a jövőben is
az arra rászorulóknak áldoz-
hassa.

Egyben éztalon küldjük sze-
retetteljes üdvözlétünket a je-
lenleg Amerikában tartózkodó
fennkölt lelkű és nemes-
szívű öv. dr. Schönfeldné lon-
doni rabbinának, aki a Bachad
Baráti Kört életre hívta.

Bachad Baráti Kör
Budapest.

Emlékmű pályázati hirdetmény

A Pécsi Izraelita Hitközség
pályázatot hirdet a pécsi zsidó
temetőben felállításra kerülő
emlékműre

Az emlékmű hivatalos van kegye-
tes megemlékezéssel adózni a depor-
tálásban és munkaszolgálatban márt-
írhalált halt mintegy 4.000 pécsi
zsidó emlékének.

Az emlékmű a vallásos áhitatot, az
örök zsidó fájdalmat, a zsidó mártí-
romságot, de a zsidó életmódot is
szimbolizálja.

Pályázati határidő 1946 dec. 25.
Eljogdott tervet a Pécsi Izraelita
Hitközség megvásárolja.
Pécs, 1946 november 7-én.

A Pécsi Izraelita Hitközség
Előjárósága

A nyiregyházi Statusquo Izr.
Hitközség

pályázatot hirdet vezető rabbi áliasra.

Ferenc József rabbitképzőt vég-
zett rabbi, 1946 dec. 15-ig pá-
lyázatukat nyújtják be a fenti
címmel. Fizetés meggyezés szer-
int.

Jóforgalmu, régi, egyedülálló íntelep és betonárugyár

népes járási székhelyen

társat keres,

pénzzel vagy saanyaggal,
közreműködéssel vagy anélkül.
Szükséges 4-5 vagón árú. Ajánla-
tok „Borsodlan” jellegre a kiadó-
hivatálba.

Háztartási és piperecikkek nagybani eladása **Vértesszél, Dob-u. 48**
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

H I R E K

Az UJ ÉLET
előfizetési díjai:

1 hónapra . . .	4 forint
negyedévre . . .	12 „
félévre	24 „
egész évre . . .	48 „

Az előfizetések postafutár-
rckpénztári befizetési lappal
küldendők be a 26.209 számú
postafutárckpénztári szám-
lára.

— A Pesti Izr. Hittközség
Kórházának Tudományos Egye-
sülete az orvosi tudomány ha-
ladását, új vívmányait felölelő
széles érdeklődésre számító elő-
adássorozatot kezdett. Az első
előadást dr. Schill Imre egy-
ik. tanár tartotta f. hó 23-án
a vérátömlesztés problémáiról.
A kiünöben sikerült beszámoló-
hoz számosan szölkak hozzá
és termékeny vita alakult ki.
A következö előadás december
7-én lesz, dr. Kellner Béla egy-
m. tanár „A rákdiagnosztika
és a terápia legújabb eredmé-
nyeiről” fog beszámolni. Remé-
ljük, hogy a körház fizikai
újépítésének számos eddig
látott szép eredményéhez méltó-
an fog társulni szellemi té-
ren ez a munka, amely a kör-
ház régi tudományos hírnevé-
nek helyreállításához hozzá-
járulni hivatott.

— A budai izr. hittközség
legközelebbi Oneg Sabbajának
targysorozata: nov. 30-án: dr.
Zsolóas Jenö, a Pesti Izr. Hit-
község leánygimnáziumának
igazgatója: „A Palesztina-gon-
dolat magyar irodalmi műlja.”
Sirota Sándor főkántor: „Zsol-
tárok.”

— Palesztina aktuális gazda-
sági kérdései. Dr. T. M. Kinori,
a Jewish Agency kereskedelmi
és ipari osztályának igazgatója
a Magyar Cionista Szövetség
rendezésében november 28-án,
csütörtökön d. u. 6 órakor V.
Fürst Sándor-utca 21/b. alatti
kulturteremben Palesztina ak-
tuális gazdasági kérdéseiről elő-
adást tart. Belépés díjtalan.

— Az „ORT” Országos To-
vábbképzö Társaság új tanfo-
lyama! 1. Háziipari szövészet.
2. Felső nőruha varrás és sza-
bás. 3. Fehérnemüvarrás és
szabás. 4. Gyermekruhavarás
és szabás. 5. Lámpaernyö-ké-
szítés, játékkészítés, bordíszmü-
vesség. 6. Villanyszerelés. 7.
Rádioszerelés. 8. Műszaki raj-
zolás (magas és mélyépítés,
geodéziai mérések). 9. Vízve-
zelékszerelés. 10. Hegesztés. 11.
Óramechanika. 12. Kerékpár-
írógép-, varrógépszerezés. 13.
Autószerelés. 14. Famegmun-
káló és fatermelö ipari kiké-
zés. 15. Ipari kémia. — Felhí-
vunk mindenkit aki e tanfo-
lyamok bármelyikén részt akar
venni, jelentkezzen az „ORT”

A Magyar Zsidók Országos Egyesületének
közleményei:

A Magyar Zsidók Országos
Egyesületének hivatalos helyi-
ségé Andrassy-ut 81. sz. n. a volt

Fészek-kávéházban van. (Tele-
fon: 424-734.) Hivatalos órák:
hétköznapiok d. u. 3-6 óráig.

A MAZOT legközelebbi ülésel:

A Magyar Zsidók Országos
Egyesületének VI. kerületi osz-
tálya december 2-án, délután
3/6 órakor Andrassy-ut 81. sz.
alatti klubhelyiségében ülést
tart.

A VII. belső körzet december

4-én, szerdán délután 3/6 óra-
kor tartja ülését a Sip-u. 12.
A Női Szakosztály december
5-én, csütörtökön 3/6 órakor
tartja ülését az Andrassy-ut 81.
alatti klubhelyiségben. (Fészek
kávéház).

Deportáltak keresik hozzátartozóikat

Leibheim-ban (Ulm és Augsburg között)
tartózkodó deportáltak jegyzéke:

Gottlieb Ernö, Nyiregyháza.
Gottlieb Tibor, Nyiregyháza.

Grosz Tikor, Cegléd.
Kardos László, Cegléd-Bercel.

Fennnevezettek családjukról eddig nem kaptak hírt és esu-
pán az esetben kívánják visszatérni, ha hozzátartozóik életben
vannak. Erre vonatkozó bejelentéseket kérjük a Magyarországi
Zsidó Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság Információs osz-
tályán (Budapest, Bethlen-tér 2., I. 36.) megtenni.

irodájában, VII., Erzsébet krt
32. I. em. 1. sz. alatt minden
hétfö, kedd, szerda, csütörtök
délelött 9-11-ig, vagy d. u. 5-töl
7-ig.

— Az OMIKE hangversenyel.
Az OMIKE legközelebbi házi
hangversenyét november 30-án,
szombaton délután fél 6 órakor
a Művészkonyha helyiségében
(Andrassy-ut 64.) tartja meg.
Bevezetö mond: Bodrogh Pál.
Műsor: Gál Péter: Scmlgyö Zolt-
tán verseiböl. Gergely Katö:
zsidó dalok; Szigeti Jenö: zsidó
legendák; Faragó Panni: sanzo-
nok; Sarkadi Aladár: humoros
előadás; Rózsa Nándor és Vera
Viola: duettek és áriák. Zongor-
án kísérnek: Szentkár Dezsö és
Kanitz Gézné. Meghívök az
OMIKE elnökségénél d. u. 3-5
óra között igényelhetök (VI.,
Dözsa György-ut 84/c. Telefon:
225-819.)

— Az „Áhívás Rétm” Orszá-
gos Felebarátli Szereteti Egylet-
nek kórházakat látogatö bizott-
sága dr. Berg József főrabbi,
közkórházi lelkész és Hábsch
Alfréd titkár vezetése mellett
beteglátogatást végeznek Buda-
pest székesföváros Szt. István
közkórházában és végiglátogat-
ták a körház összes pavillon-
jaiban felvö zsidó hitü betege-
ket, meghallgatták öhajajaikat és
a rászorultak részére támoga-
tást nyújtottak. A betegek nagy
lelki megnyugvással fogadták
látogatóik figyelmét és hála-
teljesen köszönték meg a róluk
valö meggondolást. Az egyesü-
let elhatározta, hogy a jövőben
a beteglátogatást süröbben fog-
ják gyakorolni.

— Főrabbi választás. A haj-
duhadházi orth. hittközség fő-
rabbiává választotta Grünfeld
Mártont, a Büdszentmihályi
nagy Gaon unokáját. A beiktatási
ünnepséget jövő hónapban
tartják.

— Jótékonycélú teadéltán.
A VII. kerületi belső körzet
bölgybizottsága november 24-én
a Drágakökereskedök Csarno-
kában a körzet árvagyermekei
felruházása javára jól sikerült
műsoros teadéltán rendezett.
A műsor keretében felléptek:
Ladányi Ilonka, Gellért Lajos
és Örmösi Anikö.

— Házasság. (Weilné) Ulmer
Manci Budapest, Klein Ferenc
Budapest, 1946 december 1-én
a Kaufmann-templomban, VII,
Nagyfüvös u. 3., házasságot
költnek. (Mindem külön értesíté-
s helyett.)

— Ki látta, vagy ki tud róla,
Kurczér Aladár, szül. 1895 jan.
30. Budapesten volt hittközségi
alászt és a Zeneészenészet
pénzbeszedöje. Volt lakása: Ki-
rály-utca 51. félem. 5. Többek
közlése szerint látta Bud-
apestben, vagy környékén, felsza-
badulás után. Ertesítést kéretik
a DEGOB információs osztályá-
hoz, Budapest, Bethlen-tér 2.

— „Házasság” eljegyzés alatt
f. évi december hó elején új
dalkör kezdti meg működését
Budapestben. Pozitív zsidó kül-
külüzéseinek megfelelően első-
sorban zsidó dalt (ujhéber,
hébernépi, liturgiai, jiddis, chü-
szid) kívánja öpolni és fejlesz-
teni, de ugyanakkor az egyes-
nöpek és az egyetemes kultur-
völgy zeneművészeinek iro-
dalmi értékeit is felvette pro-
gramjába. A dalkör karnagya
Ádám (Rothmann) Emij zsidó-
gimnáziumi énekstanár, a volt
debreceni zsidó dalkör kar-
nagya. Az énekkar minden 18
éven felüli női és férfii szöve-
sen lát működö tagjai sorában,
aki természetes zenei hallással
rendelkezik. A dalos felvételek
az énekkar ideiglenes helyisé-
gében, Marczuk krt 41., I. em.
(Gyermekotthon) lesznek de-

ember 2, 3. és 5-én, hétfön,
kedden, csütörtökön délután 3
és 7 óra közölt.

— A Goldziber Ignác Theoló-
giai Társaság az elmúlt héten
megválasztotta tisztikarát. A
szociális bizottság tagjai: Dr.
Davidovits Samuj, Bfustein
Sándor, Friedmann József,
Schwöd Béla. A kulturális bi-
zottság tagjai: dr. Schweitzer
József, dr. Berger Andor.

Csinos 44 éves izr. urinö

uricember ismeretséget keresi,
45-50 évig.

Házasság lehetséges.

„Dolgozó nő” jelégere Beros híd-
töbe, Andrassy-ut 84.

50-60-aa, DENÖSÜLES ESETÉN

feleségül vennék

izr., övegy, vagy elvölt özvegy,
Levelék „Hosszu élet” jelégere
Araló hirdetőbe, Erzsébet-krt. 14.

Férjhezadnám

49 EVES

varrónö hugomat

hosszú urhoz, „Jólelkü” jelégere
a kiadóba.

Jömegjelenésü

48 éves, üzlettel, kétszobás laká-
sal, vagyonnal rendelkező

urinö megismerkedne

hozzálb. jöszitölt uricemberrel,
„Házasság céljából” jel. a kiadóba.

HÁROMSZOBÁS

berendezett lakással

férjhezmenne

URILEÁNY. „48-50-ig” jelégere
a kiadóba.

BERENDEZETT

orvosi rendelövel

férjhezmenne

orvos hoga. Választ „60-es” jel-
égere a kiadóba.

Ki venne
feleségül

VIDÉKI ÜZLETLANYT,

36-40-es zsidó emberek közöl.
„Dolgozunk egymásért” jelégere
a kiadóba.

Föutvonslon lévő textil
üzlettel

URILEÁNY

férjhezmenne

nemi anyagiakkal rendelkező urhoz
üzletböltéshez, 40-49-ig.
„Sankambell” jelégere a kiadóba.

Jömegjelenésü, csinos, intelligens

vállalásörzelmü HUGOMAT

férjhez adnám

40-50 év körüli, komoly, önálló,
jobb igaroshihoz vagy kereskedöböz.
„Ideális házasság” jel. a kiadóba.

Deportáltságból teljesen egyedülmaradt piaci kereskedő, főbérleti lakással és némi készpénzzel bíró egyedülálló nőt keres

házaság céljából

„Harmadik” jeligére a kiadóba.

Egyedülmaradt, jómegjelenésű, 43 éves nyomdász-papírkereskedő keres olyan **HOZZÁILLO**

élettársat

akinek bármilyen bevezetett üzlete, vagy üzeme van.
„Családias” jeligére a kiadóba.

CSINOS, 30 ÉVES URIASSZONY megismerkedne

házaság céljából

özvegy, jólaltuált úrral, lehet vidéki is. Jölmendő üzlettel és lakással van. Jelige: „Irány Amerika”.

Egyedülmaradt, csinos, 42 éves URIASSZONY, nagyon szépen, komplettül berendezett lakással megismerkedne

házaság céljából

korban hozzáillő, intelligens, biztos egzisztenciája uriemberrel.
„Uj élet 5707” jeligére a kiadóba.

Jómegjelenésű, 49 éves, egyedülmaradt férfi pár ezer forint készpénzzel

megnősülne

Csak egyedülálló, saját üzlettel rendelkező nők levélét kérem.
„Hatszáz, fentek előnyben” jeligére a kiadóba

34 éves

középmagas, csinosnak mondott özvegyasszony megismerkedne

házaság céljából

hozzáillő uriemberrel.
„Nagyon egyedül vagyok” jeligére a kiadóba

A HAPOÉL M. S. E. hírei

EREDMÉNYEINK:

Hapoél I.—III. kor. 2:1 (0:0), balságos.

KÉZILABDA

Hapoél—TVSK 26:21, barátságos. Első mérkőzését játszotta vasárnap kézilabda csapatunk. A mulatott játékok egyöntetűen kiérdemelték, az ösztönözés terén még sokat kell fejlődnie.

ASZTALI-TENISZ

Ugyancsak vasárnap mutalkozott be asztali-tenisz együttesünk is, egy mozgalmak közti házi-verseny keretében.

A sorrendben, 21-én megtartott választmányi ülésen elhalároltuk, hogy teljesen új alapokra fektetjük a szervezést és az oktatási munkát. Arra kérjük azokat, akik még nem tagjai az egyesületnek, hogy — amennyiben be akarnak lépni — a szándékukat sürgősen közöljék, mert még ebben az évben megtartjuk választó rendkívüli közgyűlésünket.

Schulz Jenő cég
Grás-Észterház (örönlátás)

VII., Wesselenyiu. C., a régi Lázban
Gergely Miklós
aranyműves és ékszerész

VÉTELEI Tel.: 422-345. ELADÁSI

A VAC HIREI

FUTBALL

VAC—EMERGÉ 3:0 (1:0). A sok szerencsétlen mérkőzés után kijött a lépés. A védelem szívet-lelkülettel való játéka szerezte meg a győzelmet. Jók: Lakatos, Reinthaller (a mezőny legjobbja), Büchler és Frischmann. Góllövők: Frischmann (2) és Bleyer (1) Vasárnap 12-kor a Postás-pályán VAC—RTK bajnoki mérkőzés. VIDOR PÁL, a VAC szerencsétlenül járt (kötörés) kiváló játékos a mai napon járóköbessel elhagyta a szanatóriumot.

KÉZILABDA

VAC—GFB 12:0 (6:0). A befejező őszi szabadtéri mérkőzésen megsemmisített a VAC csapata. Köszei, Rudas és Knöpfler kezdik visszanyerni régi nagy formájukat. Mindhármuan ragyogóan játszottak.

KOSÁRLABDA

VAC II.—REGNUM 36:31 (13:0). NB II. őszi bajnoki mérkőzés. Nehéz ellenfelet győzött le a lelkes VAC. Knöpfler, Diamant és Faludi II. hamarosan az első csapatban játszanak. Góllövők: Knöpfler (14), Diamant, Faludi, Klein (12-4) és Dückstein I. Singer és Serényi 3 góllal voltak személyenként, VAC II.—BTC csütörtök este 1/28, Sportcsarnokban.

ASZTALI-TENISZ

Pénteken d. u. 5-kor VAC—Mezőchonia (Csobánca-utca), Teszler, Surányi, Gáti, Viteze, Klein, Nemes, Büchler, Várkonyi, Faludi II., Fischer, Grünberger, Mendelovits tartoznak megjelenni.

ESKÜVŐRE

divatos férfi- és női ruhák kölcsönzése.

Esküvő; ruhák vétele.
RÓTI, Akácfa-utca 6.

Goldné

a zsidó orkkörök legmegbízhatóbb házaságközvetítője. VII., Alsóerdősor 8. sz. 2. Telefon: 225-480.

Öcsztörtéleki deportáltak jómegjelenésű, szépnek mondott, művelt, 40 éves, félvér urielány, hasonló műveltségű, jómódú, budapesti URHOZ menne

házaság céljából,

línék gondos, segítő élettársa lenne. Leveleket „Vera 40” jeligére a kiadóba kérem.

Ölvenyes, magányos férfi, akinek rendszeres foglalkozása van, megismerkedne negyvenes, tisztességes nővel

házaság céljából

„Othonra vágyom” jel. a kiadóba.

Lakással, elfoglaltsággal bíró, teljesen egyedülmaradt, 40 éves, házias, **JÓKEDÉLYŰ URINO**

férjhezmenne

korban hozzáillő, intelligens urhoz. Jelige: „Lehet vidéki is” a kiadóba

Férjhezmenne

jómegjelenésű, egyedülálló özvegyasszony, 20 éve fennálló órák és ékszerüzlettel, lakással rendelkezik, 55-60 év közötti, intelligens óráshoz vagy aranyműveshez. Jelige: „Józan és boldog” a kiadóba.

Menyasszonyi

ruha, koszoru, fáttyol és belépő

kölcsönzése

vidékre is. Myrtus-szalán.

VII., Nagydófa-utca 10.

Amerikai állampolgárnő,

intelligens, fiatal özvegyasszony rövidesen Budapestre utazik, addig is levelezni óhajtana.

házaság céljából

diplomás orvossal, 45-50 évesig.

„Szubadtság” jeligére a kiadóba.

Társaságbeli legdiszkrétebb házaságközvetítő, Doktorné

Király-u. 67. I. 3. Telefon: 421-930

BUDAPESTI FIATALASSZONY

férjhezmenne

olyan 40 körüli, intelligens férjhez, ki nemcsak berendezett lakását és nyugdíjas állását, hanem személyét is becsülni tudná.
„Egyedül maradtam” jel. a kiadóba.

Egyedülálló

jólaltuált, intelligens özvegyasszony, 40 és 50 közötti uriember ismeretségi körébe

házaság céljából

„Sors” jeligére a kiadóba.

Benősülne

özvegy, agilis KERESKEDŐ bármely szakmába.

„60-as” jeligére a kiadóba.

Férjhezadnám

Auschwitzból visszajött, 32 éves, csinos asszony UNOKAHUGOMAT, jobb iparoshoz, hozományja, jobb házteljesítés és berendezés.
„Segéd-házteljesítő van” jeligére a kiadóba.

Két CSINOSNAK MONDOTT LEÁNY. 40 és 42 éves, önálló varrónők, főbérleti lakással

férjhezmennének

jobb iparoshoz vagy kereskedőhöz. Leveleket „Csak komolyan” jeligére Doros hírdetőbe, Adrássy-ut 54 szám.

30-as tisztviselő

ismeretség hiányában ezúton megismerkedne

komoly uriemberrel. Választ: „Házaság céljából” jeligére az újság kiadójába kérék.

43 éves, jómegjelenésű, ügyes, kereskedő (műszaki képzettséggel)

benősülne üzletbe

vagy gyári üzembe. „Agilis” jeligére a kiadóba.

HARMENCÖTÉVES

Amerikai állampolgárnő

férjhezmenne

szakmával bíró, kellemes urhoz. „Megtört mellettem” jel. a kiadóba.

A zsinagóga naptára

November 28, csütörtök: Kiszlív 5, péntek: 6, szombat: 7, vasárnap: 8, hétfő: 9, kedd: 10, szerda: 11, csütörtök: 12.

Szombaton, november 30-án heti szidra: Vájácé, háftóra: Hósea XII, 13—XIV, 10.

Imaidők:

Imaházak	Péntek		Szombat		Hétköznapi	
	este	reggel	d. u.	d. u.	este	reggel
Dohány	4 7/10	10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Rumbach	4 7/10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Bethlen	4 7/10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Csáky	4 7/10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Dózsa	4 7/10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Nagyfuv.	4 8—	3/44	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Páva	4 9—	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Zugló	4 7/10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Fiuárvah.	4 7/10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45
Leányárv.	4 7/10	4 4/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45	7 1/45

Péntek esti gyertyagyújtás: 3 óra 45 perckor.

A budai istentisztelet ideje: November 29-én, pénteken este 4 órakor, november 30-án, szombaton d. e. 1/211 órakor. A II., Torockó-ut 6/b. sz. a. imaházban reggel 8 órakor, november 30-án, szombaton d. u. 4 órakor Oneg Sabbat. A III., Zsigmond-utca 49. sz. a. tanácssteremben. Istentisztelet helye: III., Zsigmond-u. 49., XI., Boes-kay-ut 37., II., Torockó-ut 6/b. és péntek esténként II., Fő-u. 12. sz. a.

Óbudai templom: III., Zichy-utca 9., péntek és ünnep este 4 órakor, szombat és ünnep d. e. 9 órakor.

4 jó barát,

40—50—32 és 26 évesek, önálló vidéki kereskedők egyedülállók

házaság céljából

leveleznének korban hozzáillő, házias, komoly, int., izraelita hölgyekkel, lehet vidéki is. Leveleket dupla borítékba küldeni, a belső borítékra azt az évet feltüntetni, amelyik korban érdekl. Cim: Jolán, Erdőbénye, Zemplén.

UJÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁGLAPJA

Szerkesztőség- és kiadóhivatal VII., Sip-u. 12. — Telefon: 423-930.

Kiadótulajdonos:

A MAGYARORSZÁGI IZRAELITÁK ORSZÁGJA

Felelős szerkesztő és felelős kiadó:

ROÓZ REZSÓ

Postatakarékpénztári csekkiszámító száma: 20.269. (Magyarországi Izraeliták Országos Irodája.)

Beküldött kéziratokat nem örlünk meg s visszaküldésükre nem vállalkozunk.

Nyomatott a Globus nyomdai műintézet Rt. környorgatópein. Fel. nyomdavezető: Margitay Antal.